

**Budapesti Gazdasági Főiskola
Kereskedelmi, Vendéglátóipari
és Idegenforgalmi Kar**

A Budapest környéki kastélyok turisztikai hasznosítása

Konzulens:

Padányi Ágnes

Turisztikai szakértő

Készítette:

Illés Anita Dóra

Turizmus- vendéglátás
szak

Idegenforgalom és
szálloda szakirány

Nappali tagozat

2015

IGAZOLÁS

Konzultációk

Dátum	Téma	Aláírás
2015. 09.04.	Üzlet, koncepció egyeztetése	Jancsik Agnes
2015. 11.11.	Felhasznált források egyeztetése	Jancsik Agnes
2015. 11.23.	Kutatási terv, kérdőív egyeztetése	Jancsik Agnes
2015. 12.07.	A tanulmányzat befejezése	Jancsik Agnes

(Minimum 3 alkalommal kell a konzulenssel egyeztetni. A dátum mellett szerepelnie kell, hogy miről volt szó az adott időpontban.)

Nyilatkozat

Igazolom, hogy ILLES ANITA DÓRA hallgató
(IV. évfolyam, NAPPAN tagozat) a konzultációkon 4
alkalommal megjelent.

Valamint igazolom, hogy a dolgozat általam látott legutolsó, értelemszerűen nem a végső, a hallgató által leadni kívánt változata a még javasolt kisebb változtatásokat figyelembe nem véve, kielégíti egy szakdolgozattal szemben támasztott formai és tartalmi követelményeket.

Budapest, 2015. 12.07.

Jancsik Agnes
aláírás

Hallgatói nyilatkozat a szakdolgozat leadásához

Alulírott..... ILLES ANITA DÓRA.....
a Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar
..... TURIZMUS- VENDEGLÁTÁS .....szakos
..... IDEGENFORGALOM .....
..... SZALLÓDA .....szakirányos NAPPALI tagozatos hallgatója nyilatkozom, hogy
a..... A BUDAPEST KÖRNYÉKI KASTÉLYOK .....
..... TURISZTIKAI HASZNOSÍTÁSA.....

címmel bírálatra és védésre beadott szakdolgozat saját munkám eredménye, amelynek elkészítése során a felhasznált irodalmat a szerzői jogszabályoknak megfelelően kezeltem (a szükséges lábjegyzet / végjegyzet hivatkozásokat, valamint az ábrák hivatkozását megfelelően helyeztem el).

Budapest, 20.15... ..12..... hónap ..08.. nap

Illes Aniza Dóra
hallgató aláírása

Tartalom

1. Bevezetés	3
2. Szakirodalmi áttekintés	5
2.1. A kultúra és az örökség a turizmusban.....	5
2.1.1. A turizmus fogalma és rendszere.....	5
2.1.2. A kultúra	6
2.1.3. A kulturális turizmus	7
2.1.4. A kulturális turisták jellemzői.....	8
2.1.5. Az örökség	9
2.1.6. Az örökségturizmus	10
2.1.7. Az örökség, mint attrakció.....	11
2.1.8. Az örökségi értékek védelme, műemlékvédelem	12
2.2. Kastélyok, a magyar kulturális örökség értékei	14
2.2.1. A magyarországi kastélyok helyzete a XX. században	14
2.2.2. Kastélyprogramok a kezdetektől napjainkig.....	16
2.2.3. A kastélyturizmus Magyarországon	18
2.2.4. A kastélyhasznosítás problémái, üzemeltetésük nehézségei	19
3. Alkalmazott kutatási módszerek	22
3.1. A kutatás bemutatása és módszertana	22
3.2. A kutatás célja	23
4. Kutatás	24
4.4. A vizsgált kastélyok bemutatása, elemzése.....	24
4.4.1. Gödöllői Királyi Kastély (Grassalkovich Kastély), Gödöllő.....	24
4.4.2. Podmaniczky- Vigyázó Kastély, Budapest - Rákoskeresztúr.....	29
4.4.3. Podmaniczky Kastély, Fenyőharaszt	31
4.4.4. Károlyi Kastély, Fót.....	33

4.1.5. Ráday Kastély, Pécel	35
4.1.6. Magyar Kóruskastély (Teleki- Wattay Kastély), Pomáz	38
4.1.7. Andrásy Kastély, Tóalmás	40
4.1.8. Schossberger Kastély, Tura	42
4.1.9. Savoyai Kastélyszálló, Ráckeve	45
4.1.10. Migazzi Kastély, Verőce.....	48
4.1.11. Vár Hotel Kastélyszálló, Visegrád.....	49
4.1.12. Királyi Palota, Visegrád.....	50
5. A kutatás eredménye	55
6. Konklúziók, javaslatok.....	60
7. Összefoglalás.....	63
Mellékletek.....	65
Irodalomjegyzék.....	83

1. Bevezetés

Napjainkban megnőtt az emberek kultúra iránti igénye, érdeklődése. Felértékelődtek a régmúltból származó értékek, mint például a kastélyok, melyek egyedi vonzerővel bírnak, képesek felidézni számunkra a letűnt korok szellemiségét. Egy-egy kastélylátogatás során a történelem megelevenedik előttünk, betekintést nyerhetünk a régi korok világába, megismerhetjük az elmúlt századokban élt emberek kultúráját, hagyományait és szokásait, valamint hiteles képet kaphatunk a mindennapjaikról, életvitelükről.

Magyarországon számos kastély található, melyek felújítását és hasznosítását több, az állam valamint az Európai Unió által támogatott program is segítette, illetve segíti a mai napig. Sajnos a támogatások ellenére is sok olyan kastély van, amely lepusztult, megmentésre továbbá új funkcióval való ellátásra vár. Véleményem szerint méltatlan és szomorú, hogy egy valaha uralkodók és nemesek által lakott fényűző kastély mára már csak rossz állapotú, romos képet tár elénk. Alapvető feladatnak tartom e kultúránkat képező épületek megóvását és felújítását, hiszen ezek mind a nemzet múltjának, történelmének emlékei, fontos, hogy az utókor számára is továbbörökíthetők legyenek.

Szakedolgozatom tárgyát a Budapest környéki kastélyok turisztikai hasznosításának vizsgálata képezi. Több kastélyt kiemelve és összehasonlítva próbálok meg átfogó képet adni a kastélyok jelenlegi funkciójáról, turizmusban betöltött szerepéről, valamint hasznosításuk további (eddig kiaknázatlan) lehetőségeiről és esetleges problémáiról. Röviden összefoglalom a műemlékvédelemmel kapcsolatos tudnivalókat, illetve említést teszek a legújabb kastélyprogramról is. A kastélyhasznosítás vizsgálata mellett további célom az, hogy felhívjam a figyelmet épített örökségünk védelmére, valamint dolgozatommal népszerűsíteni szeretném a kastélyturizmust.

Témaválasztásomnál erősen befolyásolt a történelem iránti érdeklődésem, valamint a kultúra iránti szeretetem. A Pest megyei Gödöllő városában élek, itt található Magyarország egyik legnagyobb barokk kastélya, a Gödöllői Királyi Kastély (Grassalkovich Kastély), mely évről-évre rengeteg látogatót vonz. Gyerekkorom óta szívesen látogatok el ide, örömmel veszek részt a kastély által szervezett családi programokon és kulturális rendezvényeken. Egy-egy nyaralás

vagy hétvégi kirándulás alkalmával több bel- illetve külföldi kastélyt és várat is felkerestünk már a családommal (pl.: a fertői Eszterházy Kastélyt, Kreuzenstein várat Ausztriában stb.). Érdeklődésem középpontjában állnak tehát a kastélyok, így kutatásom témájául is a Pest megyei kastélyokat választottam.

A téma elemzéséhez, feldolgozásához és ismereteim bővítéséhez idevonatkozó szakirodalmi elemzést, azaz szekunder kutatást végzek. Ezen kívül a még teljesebb kidolgozás érdekében helyszínbemutatót tartok, illetve primer kutatásként interjúkérdéseket teszek fel a kiválasztott kastélyok igazgatóinak, igazgatóhelyettesének.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. A kultúra és az örökség a turizmusban

Szakkdolgozatomban a Budapest környéki kastélyok turisztikai célú hasznosítását vizsgálom, mely a turizmus rendszerén belül a kulturális- és örökségturizmussal áll szoros kapcsolatban.

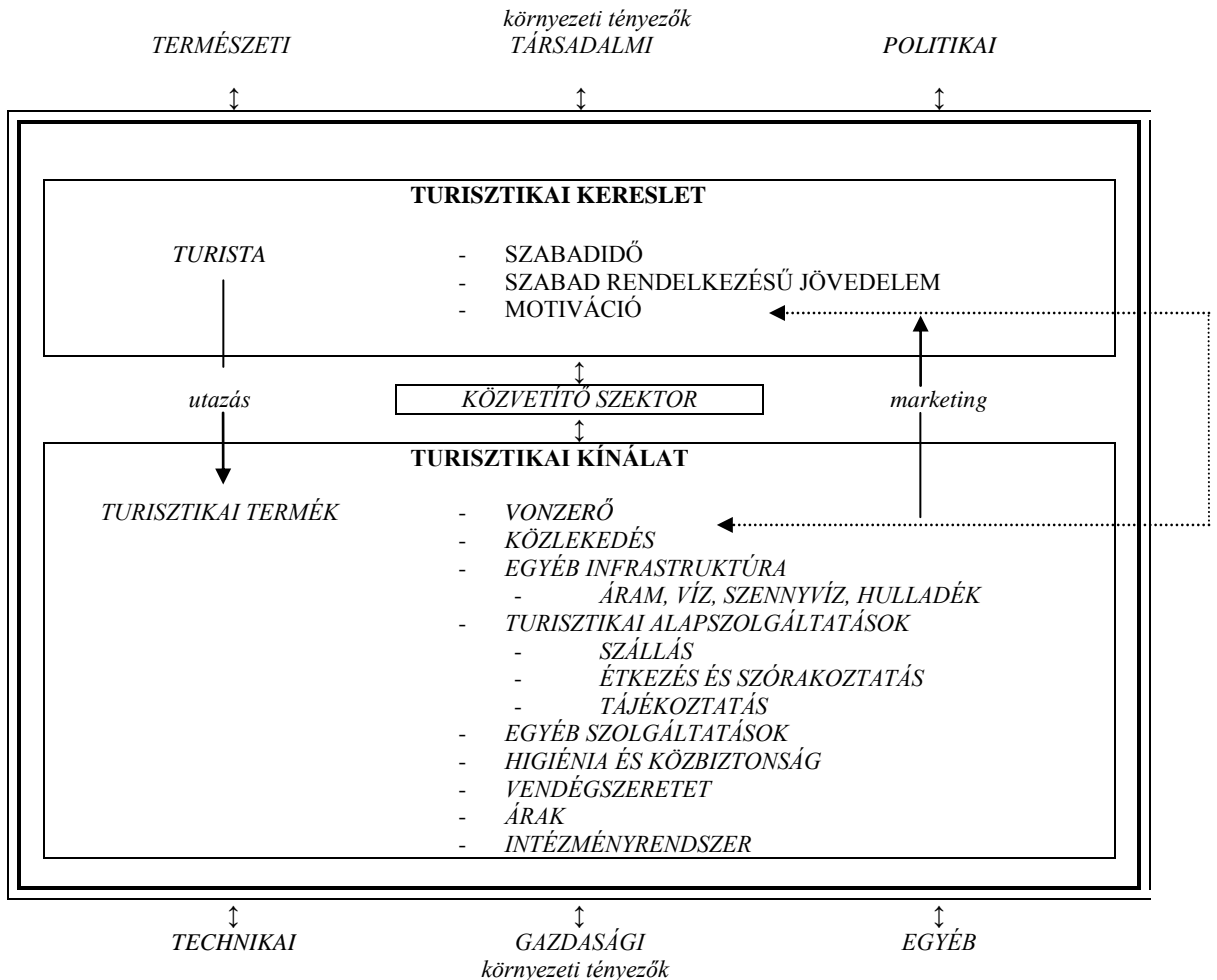
2.1.1. A turizmus fogalma és rendszere

A témában való elmélyülés előtt érdemes először a turizmus fogalmát és rendszerét tisztázni.

A turizmus definíciója a WTO HÁGAI NYILATKOZATA (1989) szerint: „a turizmus magában foglalja a személyek lakó- és munkahelyen kívüli minden szabad helyváltoztatását, valamint az azokból eredő szükségletek kielégítésére létrehozott szolgáltatásokat.” Ez a meghatározás a turizmus mindkét alapvető formáját tartalmazza, mind a szabadidős turizmust, mind pedig a hivatásturizmust, mivel a turizmus körébe tartozó helyváltoztatásokat sem időtartamuk, sem a megtett távolság, sem pedig a turista motivációja szerint nem korlátozza.

MICHALKÓ alternatív turizmusdefiníciója szerint „a turizmus az egyén élményszerzéssel párosuló környezetváltozása, amelyek során szolgáltatások igénybevételére kerül sor” (MICHALKÓ G. 2011, p.33).

LENGYEL (2004) álláspontja alapján a turizmus egy olyan nyílt rendszer, amely környezetével - a gazdasági, politikai, kulturális, társadalmi, természeti és technológiai környezet elemeivel - dinamikus kölcsönhatásban áll, a változásokat folyamatosan érzékelve alakul és formálódik. A turizmus rendszerének két alrendszere a kereslet (= turista) és a kínálat (= turisztikai termék), melyek egyúttal a turizmus piacának fő összetevői is. A kereslet és kínálat közötti kapcsolatot a motiváció és a vonzerő (attrakció) egymásra találása hozza létre, melyet a fogadóterület felől a küldő terület felé irányuló marketing tevékenység segít elő. A kapcsolódás következő eleme a közvetítő szektor, amely eljuttatja a turistához a kínálat elemeit. A kereslet és kínálat kapcsolata a turista fogadóterületre való utazásával valósul meg. Ezt a folyamatot jól szemlélteti a „Turizmus rendszere” című 1. sz. ábra.

I. sz. ábra: A turizmus rendszere

Forrás: LENGYEL M. 2004 p.103

2.1.2. A kultúra

A kultúra szó a latin „*agricultura*” (földművelés) szóból származik. Az adott társadalom és gazdaság fejlettsége, berendezkedése befolyásolta az emberiség mindenkorai kultúráját. A kultúra egy komplex fogalom, mindazon ismeretek, értékek, szokások és hiedelmek, valamint viselkedési modellek összessége, melyeket az egyén a szocializáció során elsajátít.

A Magyar Értelmező Kéziszótár (2001) szerint a kultúra „az emberiség által létrehozott anyagi és szellemi értékek összessége. A művelődésnek valamely területe, illetve valamely korszakban, valamely népnél való megnyilvánulása.”

A WTO-ETC kutatás a kultúrát úgynevezett belső és külső körre osztotta fel. A kultúra belső köréhez az örökség és a művészetek tartoznak. Örökségnek számítanak a műemlékek, épített örökségek és a múlt alkotásai. A művészetekhez tartozik például a képző-és előadó művészet, az irodalom és a kortárs építészet. A külső körbe a kultúra további ágai sorolandók, ilyenek például az életstílus,

hiedelmek, hagyományok, gasztronómia, folklór stb. Ezen kívül ide tartoznak még a kreatív iparágak is, mint a divat, grafika, design, film, média, szórakoztatóipar stb. (JÁSZBERÉNYI M. 2014)

Magyarországon a történelmi városokban elsősorban a kulturális örökség és a művészetek tevékenységei dominálnak (belső kör), míg a fővárosban és a regionális központokban inkább a kreatív iparágakkal kapcsolatos tevékenységek mérvadóak (külső kör). A jövőre vonatkozó előrejelzések szerint nálunk is, mint sok más Nyugat-európai országban tapasztalható lesz, hogy a külső és belső kör által megjelenített tevékenységek egyre inkább összefonódnak, együtt fejlődnek.

2.1.3. A kulturális turizmus

A kulturális turizmusnak több évszázadra visszanyúló hagyományai vannak, ennek ellenére nem találunk pontos, egységesen elfogadott definíciót. A kulturális turizmus azért tekinthető problematikus fogalomnak, mert két elemből tevődik össze, a „kultúrából” és a „turizusból”, melyek egyértelmű definiálása már önmagában is nehéz feladat. MICHALKÓ és RÁTZ (2005) szerint a kulturális turizmus átfogó definíciója a következő: „a kulturális turizmus esetén olyan utazásról van szó, amelyben a motiváció az új kultúrák megismerése, kulturális eseményeken való részvétel és kulturális attrakciók meglátogatása, a vonzerő pedig a felkeresett desztináció sajátos, egyedi kultúrája. A kulturális turizmus tehát olyan turisztikai termék, amelynek fejlesztése gyakorlatilag minden desztináció számára lehetséges alternatíva, a siker - azaz a kívánt látogatottság, bevétel és életminőség elérése - azonban számos tényező függvénye.”

Egy másik definíció alapján „a kulturális turizmus fogalomkörébe tartozik minden olyan utazás, amelynek során az utazó megismeri mások történelmét, örökségét vagy jelenlegi életét, illetve tágabb értelemben minden utazás, amely kielégíti az ember változatosságigényét, emeli az egyén kulturális színvonalát és új tudáshoz, tapasztalatokhoz vezet” (neta.itthon.hu/download.php?docID=164, p3).

A kulturális turizmus a vonzerők alapján három csoportba sorolható:

- „Épített és tárgyi értékek (épületek, különböző művészeti ágak által alkotott tárgyak),
- A mindennapi élethez kapcsolódó kulturális értékek (szabadidő, életmód, szokások, gasztronómia),

- Rendezvények, fesztiválok, karneválok, hagyományörző események” (JÁSZBERÉNYI M. 2014, p.13)

A kulturális turizmus fajtáit a motiváció, valamint a megtekintésre kerülő látnivalók (attrakciók) jellemzői alapján tudjuk a legegyszerűbben osztályozni, amelyet az 1. sz. táblázat mutat be.

Utazási motiváció típusai	Kulturális turizmus típusai	Utazási motivációk egyes elemei	Kulturális turizmus alfajai
egyedi kulturális objektumok	objektumokhoz kapcsolódó kulturális turizmus	templomok, kastélyok, múzeumok, kiállítások	művészeti turizmus vagy múzeumturizmus
		várak, erődítmények	várturizmus
		történelmi helyek	történelmi turizmus
		irodalmi jelentőségű helyek	irodalmi turizmus
		régészeti helyszínek	előtörténeti turizmus
több, egy helyen lévő kulturális objektum	területhez kapcsolódó kulturális turizmus	technikai látnivalók és ipar	iparturizmus
		láttnivalók kultúrtájon (pl. borvidékek)	kultúrtáji turizmus
kulturális csoportosulások (ensemble-ok)	csoportosulás alapú kulturális turizmus	kulturális objektumok egy utcában	kultúrterületi turizmus
		falusi csoportosulások	falusi turizmus
		városi csoportosulások	városi turizmus
kulturális események	eseményhez kötődő kulturális turizmus	ipari csoportosulások	csoportosulás alapú ipar turizmus
		ünnepi játékok, zenés és folklórrendezvények	rendezvényturizmus
gasztronómiai kultúra (borok, specialitások)	gasztronómiához kötődő kulturális turizmus	zenei művészeti tanfolyamok	tanfolyamturizmus
		szüreten való részvétel	élményre alapuló kulturális turizmus
		borkóstoló	borturizmus
más kultúrák	távoli kulturális turizmus	ételek kóstolása és fogyasztása	ínyencurizmus
		természetközeli kultúrák	kulturális etnoturizmus
		különleges vidékek/városok kultúrája	kulturális szocioturizmus

1. sz. táblázat: A kulturális turizmus csoportosítása
Forrás: JÁSZBERÉNYI M. 2014 p.16

2.1.4. A kulturális turisták jellemzői

A fejlett világban a gazdasági, társadalmi és technológiai fejlődés elvezetett a modern értelemben vett turizmus kialakulásához. A kereslet rendkívül gyorsan növekvő tendenciája mellett a turisták elsődleges motivációja sokáig a kikapcsolódás és a megszokott környezetükből való kiszakadás volt. A 20. század utolsó évtizedei komoly változásokat hoztak mind a nemzetközi, mind a belföldi turizmus rendszerében. Ezek a változások különösen a fogyasztói és utazási szokások, a turisták jellemzői, valamint a desztináció- és szolgáltatáskínálat területén voltak megfigyelhetőek. A turisták kulturális és környezeti érzékenysége szintén előtérbe

került. Napjainkban a szabadidő utazással való eltöltésének térnyerése tapasztalható, mely jelentősen hozzájárul a kulturális turizmus felértékelődéséhez. (MICHALKÓ G. és RÁTZ T. 2005)

PUSZTAI szerint „a turista megelégedettségének alapvető forrása az, ha az utazással, a turisztikai desztinációval kapcsolatos elvárásai és elképzelései beteljesülnek.” (PUSZTAI B. 2013, p.13)

Amikor kulturális turistákról beszélünk, akkor a turisták öt csoportját különböztetjük meg, attól függően, hogy a kulturális turizmus milyen szerepet játszik az utazási döntésben, illetve hogy a kulturális élmény milyen jellegű. Eszerint tehát az alábbi csoportok között kell különbséget tennünk:

- tudatos utazó („purposeful”) az, akinek döntéseit a kultúra jelentősen befolyásolja, kulturális élmény is közepes szintű;
- az eseti kulturális turista („casual”) az, akinek a kultúra közepesen fontos motiváció, és a kulturális élmény is közepes szintű;
- a városnéző utazó („sightseeing”) számára a kultúra fontos motivációt jelent, maga a kulturális élmény azonban nem tekinthető mélynek;
- kulturális turistává válnak („serendipitous”) azok a turisták, akiknek utazási döntéseiben a kultúra nem játszik kiemelkedő szerepet, az utazás során gyűjtött kulturális élmény és tapasztalat alapján mégis kulturális turistáknak tekinthetők;
- véletlen típusú utazók („incidental”) döntéseit a kultúra nem befolyásolja jelentős mértékben, és az utazás során szerzett élmények sem jelentősek (WTO-ETC, 2004; SÜLYÖK J. 2005 alapján JÁSZBERÉNYI M. 2014, p.17)

Marketing szempontú megközelítés alapján az öt csoport közül csupán az első három tekinthető valóban figyelemreméltónak.

2.1.5. Az örökség

Az örökség szó eredete a római kori „*patrimónium*” kifejezéssel hozható kapcsolatba, amely a születési jogra vonatkozott (családi vagyon, hagyaték, apai örökség). Ma örökség alatt már nem kizárólag anyagi javakat értünk, hanem mindent, amit megőrzésre és továbbadásra érdemesnek tartunk. Az örökség fogalma meglehetősen szubjektív, hiszen az, hogy egy adott országban, egy adott nemzet számára mi számít örökségnek, az nagyban függ az adott közösség kulturális

normáitól, értékrendszerétől. Bármilyen tárgy, épület, hagyomány és szokás örökséggé válhat, ha a közösség annak ítéli meg. (PAP Á. 2014)

Ha örökségről beszélünk, mindenképpen érdemes említést tenni a világörökségekről. „Az UNESCO 1972-ben elfogadott Világörökség Egyezményének célja az emberiség kiemelkedő értékkel bíró kulturális és természeti örökségeinek megőrzése. Az Egyezményhez csatlakozó állam egyebek között kötelezettséget vállal arra, hogy a területén fekvő Világörökségi Helyszíneket óvja és megőrzi a későbbi generációk számára is” (<http://www.vilagorokseg.hu/>). Magyarországon jelenleg nyolc világörökségi helyszín található, ezek közül hét a kulturális, és egy a természeti kategóriában került felvételre.

2.1.6. Az örökségturizmus

Az örökségturizmus egy komplex témakör, mivel az emberiség emlékei mind ide sorolhatók, legyenek akár egyetemes (globális), akár helyi jelentőségűek. Az utóbbi évtizedekben az örökségturizmus kiemelt figyelmet kapott, egyre nagyobb vonzerővel bírnak az élet minden területén.

„Az örökségturizmus középpontjában az örökség áll, amely olyan múltbéli, az elmúlt időkből származó értéket jelent, amelyet egy generáció megőrzésre érdemesnek tart” (BERKI M. és DRÁVAVÖLGYI T. 2004, p.6).

SWARBROOKE (1994) az alábbiak szerint definiálta az örökségturizmust: „örökségen alapuló turizmus, amelynek esetében az örökség egyrészt a termék központi eleme, másrészt pedig a fő motiváció a turisták számára”. PUCZKÓ és RÁTZ (2011) álláspontja alapján az örökségturizmus számos különböző tevékenységet foglal magában. Ez lehet például egy történelmi város meglátogatása, vagy akár egy gasztronómiai túrán való részvétel is, hiszen egy nemzet konyhája a kulturális örökség elválaszthatatlan része, szorosan kapcsolódik az ország társadalmi berendezkedéshez, hagyományaihoz, szokásaihoz.

Az örökségturizmus tágabb értelemben a kulturális turizmus része, fejlődésének fellendülését az alább felsorolt specifikus tényezők befolyásolták:

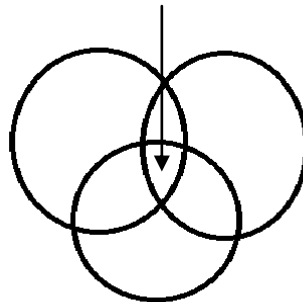
- „emelkedő iskolázottság
- a média fokozott részvétele az örökségértékek bemutatásában, népszerűsítésében
- az örökségek áruvá változtatása, fogyaszthatóvá tétele a turizmussektor által
- az új örökségturisztikai termékek kialakítása

- az örökségturizmus egyéni és társadalmi értékének, támogatottságának növekedése, valamint
- fokozott igény új utazási formák, programok, tevékenységek iránt”
(Swarbroke 1997, Timothy-Boyd 2003 alapján PUCZKÓ L. és RÁTZ T. 2011, p.49)

2.1.7. Az örökség, mint attrakció

Turisztikai szempontú megközelítés szerint csak olyan örökség válhat attrakcióvá, amely képes felkelteni a turisták érdeklődését és fizikailag is elérhetőek számukra. Az örökségattrakciók nagy része, mint például a kastélyok, katedrálisok eredetileg nem turisztikai céllal jöttek létre, ezért a látogatómenedzsment számára nagy kihívást jelent, hogy ezeket az örökségeket interaktív, látogatóbarát módon mutassák be. „Az attrakciók sikeressége – általában alkalmazott látogatótsági adatok elemzésén kívül, mint például forgalom, bevételek stb. – a látogatók és a menedzsment elégedettsége alapján határozható meg igazán” (LENGYEL M. 2004, p.137). Az attrakciók sikerességének feltételeit a 2. sz. ábra szemlélteti.

Tevékenységek
a látogatók számára

Fizikai környezet,
adottságok, megjelenés

A látogatók által hozott
hiedelmek, (pre)konceptiók

2. sz. ábra: Az attrakciók sikerességének feltételei
Forrás: LENGYEL M. 2004, p.137

Az örökségattrakcióknak több típusát különböztethetjük meg, ezek közül érdemes megemlíteni a történelmi épületeket (pl. királyi palota, kastély) illetve a kerteket/parkokat (pl. kastélykert), hiszen ezek képezik szakdolgozatom témáját is.

Az örökségturizmus kapcsán ellentmondásokat is találunk. Az autentikusság kérdése több esetben is felmerül, különösen az épületromok (pl. kastélyromok-visegrádi Királyi Palota) esetében, arra vonatkozóan, hogy meg kell-e hagyni a romokat az adott (romos) állapotban, vagy a lehető legjobban rekonstruálni kell az eredeti állapotot. (PUCZKÓ és RÁTZ, 2011)

2.1.8. Az örökségi értékek védelme, műemlékvédelem

A műemlékek hazánk kulturális örökségei, történelmünk szimbólumai és nemzeti identitásunk épített őrzői. Az örökségi értékek feltárása, védetté nyilvánítása, fenntartása, fejlesztése és védelme fontos feladat. A „*kulturális örökség védelméről*” szóló 2001. évi LXIV. törvény alapján a nyilvántartott műemléki értékek általános védelem alatt állnak.

A Forster Központ honlapján található definíció szerint „műemléki értéként határozható meg minden olyan építmény, kert, temető vagy temetkezési hely, terület (illetve ezek maradványa), valamint azok rendeltetésszerűen összetartozó együttese, rendszere, amely hazánk múltja és a közösségi hovatartozás-tudat szempontjából kiemelkedő jelentőségű történeti, művészeti, tudományos és műszaki emlék, alkotórészeivel, tartozékaival és berendezési tárgyaival együtt.”
(<http://www.forsterkozpont.hu/muemlekvedelem/muemlekek/678>)

Hazánkban a műemlékvédelmet a Miniszterelnökség háttérintézményeként működő Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ (rövidebben: Forster Központ) látja el, amely a „kulturális örökségvédelmi hatóságok kijelöléséről és eljárásaikra vonatkozó általános szabályokról” rendelkező 266/2012. (IX. 18.) Korm. rendelet alapján jött létre. Jogelődje a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal és a Műemlékek Állami Gondnoksága.

A Forster Központ feladatai közé tartozik többek között:

- a műemlékek és a hazai világörökségi helyszínek védelme
- az állami tulajdonú épített örökségek (pl. kastélyok, paloták, várak) vagyonkezelése, fenntartása, fejlesztése, hasznosítása és üzemeltetése
- uniós illetve hazai finanszírozású projektek megvalósítása

A Forster Központ új vezetője Sárvány István, akit Lázár János Miniszterelnökséget irányító miniszter 2015. június 1-jei hatállyal nevezett ki. „Az új elnök legfontosabb feladata az elmúlt évben előkészített Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram elindítása, a Nemzeti Hauszmann Terv megvalósításának támogatása, valamint a Forster Központ további megerősítése.”
(http://hvg.hu/itthon/20150602_Maris_megvan_a_Forster_Kozpont_uj_vezetoi)

DÁVID 1984-ben a műemlékvédelemről így ír: „a műemlékvédelemnek az a dolga, hogy minél kevésbé alakítsa át, s minél részletgazdagabban és hitelesebben őrizze meg azokat a kiválasztott épületeket, amelyeket az összességből, mint

legjellemzőbbeket és legfontosabbakat kiemelünk és műemléknek nevezünk” (DÁVID F. 1984, p.15)

Műemlékké nyilvánításkor I. vagy II. örökségvédelmi kategóriába sorolással osztályozzák a nyilvántartott műemlékeket. A kategóriába sorolás szempontjait és a kategóriából eredő joghatásokat kormányrendelet határozza meg. Az általam vizsgálat kastélyok az „*Építészeti örökség együttes*” csoportjába tartoznak. „Az egységes történeti keletkezés, vagy tervezői elképzelés, a rendeltetésbeli kapcsolat, valamilyen területi adottság, vagy a történeti fejlődés egységesítő ereje által szervesen összefogott terek, épületek csoportja. (Pl.: templom-, kolostor-, palota-, kastély-, történeti-városképi-, vagy városépítészeti együttes.) (MM.)” (DR. CZÉTÉNYI P. és DR. VUKOV K. 2009, p.12)

A műemlékvédelem fontos feladat, azonban a pusztulásra ítélt kastélyok megmentéséhez és hasznosításához az államnak szüksége lenne magántőkére. A kulturális örökség védelméről szóló törvény számtalan kötöttséget ír elő, miközben a műemlék épületek felújítására, állagmegóvására szinte semmilyen ösztönző szabályozás nincs. A műemléki védelem alatt álló épületek tereinek kihasználhatósága korlátozottabb, mint más hasonló jellegű épületeké, üzemeltetési költségeik viszont lényegesen magasabbak. A nemzeti vagyon megőrzésében sokat segítene az örökségvédelmi jogszabály módosítása és egy átláthatóbb, kiszámíthatóbb hatósági jogalkalmazás is, melynek köszönhetően talán vonzóbbak lennének a műemléki kastélyok a befektetők körében.

2.2. Kastélyok, a magyar kulturális örökség értékei

A kúria szó a középkori latin *curia nobilitaris* (nemesi kúria, nemesi udvarház) kifejezésből ered. Ez egy szűkebb fogalom, amely csak a tulajdonos nemesi család életének színtere, erre alkalmas kisebb épületet jelent. Szakdolgozatomban ezen épületek hasznosítását nem tárgyalom.

A kastély szintén latin eredetű szó, több változatban is előfordul (*kastellom, kastellum, castrum, castellum, kastell, kastel*), jelentése „kis tábor”. A kastélyok nemcsak otthonként funkcionáltak; ezek voltak a birtok gazdasági és igazgatási központjai, az irodalom és a művészet (muzsika, színjátás, festészet) színterei, továbbá kifejezték az építető társadalmi rangját, tehát hatalmának jelképeként is szolgáltak. KOPPÁNY tanulmánya szerint a „... ma megszokott értelmét akkor érte el, amikor erődített, védelmi jellege megszűnt, vizes árkai eltűntek, sarokbástyái pedig barokk rizalitokká szelídültek. (...) Kastélynak az egykori főnemesség, vidéki, parkos környezetben épített, nagyszabású, összetett alaprajzú és változatos, festői tömeghatású lakóépületét nevezzük. Ennek a fogalomnak a barokk kastély a megfelelője” (<http://www.eptort.bme.hu/doc/egyeb/kastely.html>)

VIRÁG és DERCSÉNYI szerint a magyar szóhasználatban a kastély és a kúria mai fogalmának nincs egyértelmű definíciója. Sok esetben merülnek fel problémák egy-egy épület besorolásánál, azonban valamelyik kategóriába muszáj ezeket beilleszteni. A Magyar Kastélylexikon elkészítésénél ők a következő szempontokat vették figyelembe:

- az épület alapterületének nagysága,
- az épület emeletes vagy földszintes-e,
- az építető társadalmi státusza (főnemesi kastély, köznemesi kúria),
- az épület típusa,
- a művészeti érték szempontjai,
- gazdasági központként betöltött szerep. (VIRÁG Zs. 2000)

2.2.1. A magyarországi kastélyok helyzete a XX. században

A II. világháborút követően a kastélyok tulajdonosait kiköltöztették - közülük többen külföldre menekültek - az épületeket pedig államosították, berendezésüket széthordták. A kastélyok „kastélyidegen” funkciókat kaptak. Előfordult, hogy mezőgazdasági raktárként, magházként, tsz-irodaként, istállóként, laktanyaként,

vagy akár cipőgyárként működtek. „A felszabadulás előtt a nép elől még megtekintésre is legtöbbször elzárt kastélyok rendszeres felhasználása és karbantartása az államosítás után, lényegében az 1950-es években indult meg. (...) A mezőgazdaság szolgálatába került épületek közül főleg azok felhasználása és karbantartása megfelelő, amelyeket nem a közvetlen termelés intézményei, hanem a mezőgazdasági kutatás, a tudományos vizsgálat kapott meg” (FERENCZY K. 1960, p.59-60). Sajnos kevés olyan kastély volt, melyet tudományos célra használtak (a szerencsésebbek közé tartozott pl. a fertődi Eszterházy Kastély, amelyben kutatóintézet és kertészeti technikum működött), a legtöbb épület állapota a helytelen hasznosítás következtében leromlott. Később a kastélyok újabb funkciókat kaptak, sok esetben idősek otthona, gyermekotthon, iskola, óvoda, vagy kórház vált a művészettörténetileg jelentős alkotásokból. „A gondozott, jól használt kastélyok közül, minden külön rangsorolás nélkül említjük a gödöllői „Grassalkovich”-kastélyt, amelyet a honvédség jó állapotban adott át 1958-ban szociális otthon céljára” írja FERENCZY a *„Kastélyok felhasználása és helyreállítása”* című 1960-as munkájában. Néhány kastélyban szükséglakások kerültek kialakításra. Ezekben az épületekben volt a legrosszabb a helyzet, mivel a lakók saját erejükből igyekeztek javítani kedvezőtlen helyzetükön, de a rendszertelen, össze nem hangolt átépítésekkel, házilagos toldozgatásokkal lassan kivetkőztették az épületet eredeti mivoltából.

A kastélyok tehát sem ennek, sem a fent említett hasznosítási formáknak nem feleltek meg, hiszen építészeti jellegüket tekintve e célok kiszolgálására alkalmatlanok voltak. A helytelen használatból adódóan az is előfordult, hogy a kastélyokhoz tartozó parkot felparcellázták és beépítették, megbontva így a kastély és a hozzá tartozó birtok egységét. A háború után megfogyatkoztak a rendelkezésre álló pénzügyi források, így a kastélyok hanyattatása folytatódott, az épületek állaga folyamatosan romlott.

Az 1960-as évektől kezdve előtérbe került a kultúra. Megkezdték a műemléki épületek számbavételét, és néhány építészettörténetileg jelentős kastély felújítása is elkezdődött. Ezek között volt a fertődi Esterházy Kastély, a nagycenki Széchenyi Kastély és a ráckevei Savoyai Kastély. A II. világháborúból átöröklött vészes állapotú kastélyépületek romlása fokozatosan lelassult, megőrzésük, helyreállításuk fokozatosan felgyorsult, azonban nemzetközi viszonylatban a fejlődés szintje továbbra is elmaradott volt. (Ennek oka: Nyugat-Európában a második világháború

utáni időszak a turizmus fejlődését hozta, megkezdtek a kastélyok turisztikai hasznosítását, míg Magyarországon az üresen maradt kastélyokat pár nap alatt kifosztották, értékes berendezéseit széthordták, az eredeti funkciójától eltérő módon használták. Felújításuk és turisztikai hasznosításuk jóval később kezdődött meg.)

Az 1990-es évek újabb változást hoztak, „... a szerencsésebbek új funkciókat kaptak és kastélyszállóként vagy múzeumként működtek tovább. Többségükben azonban napjainkban is szociális otthon, kórház, illetve hasonló jellegű intézményt találunk, vagy egyszerűen üresen, hasznosítás nélkül állnak” (NAGY A. és PETYKÓ Cs. 2008, p.10)

2.2.2. Kastélyprogramok a kezdetektől napjainkig

1981-ben Vas megyében elindult egy kastélymentő program, amit dr. Bors Zoltán tanácselnök kezdeményezett. A kastélyprogram lényege az volt, hogy a bérlő (akár magánszemély is) ötven évig birtokolhatja a kastélyt, bérleti díjat nem kell fizetnie, azonban a szerződésben előírt munka és ütemterv szerint 10 éven belül fel kell újítani az épületet. A Vas Megyei Tanács 20 pusztulófélben levő kastélyt hirdetett meg ilyenformán, melyből 16 gazdára is talált. Érdeemes megemlíteni ezek közül a sitkei Felsőbüki Nagy Kastélyt, amely a program révén a Kovács család tulajdonába került. A felújítást követően 1983-ban kastélyfogadóként nyitotta meg kapuit, mely a mai napig működik. A Vas megyei sikereken felbuzdulva az ország más megyéi is elindították saját kastélyprogramjukat, így az egykoron pusztulásra ítélt épületek újjászülethettek. Az 1980-90-es évek közös vonása, hogy megjelenik a kastélyok turisztikai szempontú hasznosítása, főként a szálláshely kialakítás illetve a múzeumi funkció dominál.

Az 1989-es rendszerváltás után kastélyaink tulajdonviszonya jelentősen megváltozott. Az épületek több mint 75%-a magántulajdonban volt, ezen kívül 10% állami, 10% önkormányzati és kb. 5% egyházi kézbe került. Több olyan kastély is volt, melyek a helyi, illetve megyei önkormányzatok tulajdonában álltak, azonban ők nem tudták vállalni a magas fenntartási költségeket, így eladták az addigi bérlőknek, vagy pályázatot hirdettek a kastélyok megvételére. Jelentős számú kastély került a Műemlékek Állami Gondnoksága (ma: *Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ*), illetve a Kincstári Vagyoni Igazgatóság (ma: *Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.*) kezelésébe. Sajnos sok olyan kastélyt is találunk, melyek tulajdonviszonya máig rendezetlen, így a hasznosításuk is problémás.

„A rendszerváltás nagy eredménye, hogy a kastélyokat újra nagy becsben kezdték tartani, növekedett a kastélyfelújítást és megóvást, illetve hasznosítást ösztönző programok száma. Ilyen kastélyhasznosítási program például a Nemzeti Kulturális Alapprogram, a Nemzeti Kastélyprogram, a Nemzeti Örökség Program, a Kastélyok Korhú Berendezése program, az „Életre kelő várak” elnevezésű program, a Magyar Kincses Házak marketingprogram, és a Széchenyi Terv, ROP turizmusfejlesztési intézkedései.” (neta.itthon.hu/download.php?docID=38533, p.105)

Aktualitás szempontjából kiemelném a Széchenyi 2020 keretében megjelent „*Nemzeti Kastély- és Várprogram turisztikai célú fejlesztéseinek támogatása*” című felhívást, melyre a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ, költségvetési szervek, nonprofit szervezetek és önkormányzatok nyújthatnak be kérelmet 2017. augusztus 31.-ig. A program célja a kiemelt jelentőségű, nemzeti kulturális örökség részét képező (a 2. sz. mellékletben szereplő) kastélyok fejlesztése és egységes kezelése.

A támogatható tevékenységek között szerepel az egyedi turisztikai profil kialakítása (innovatív attrakciófejlesztés), valamint az örökséghelyszín eredeti funkciójának bemutatása. Támogathatóak továbbá az élményszerű látogatás feltételeit biztosító interpretációs és látogatómenedzsmentet célzó fejlesztések, élményelemeket jelentő technikai fejlesztések és interaktív bemutatási formák. Az uniós támogatás segítségével kialakítható a gyűjtemény bemutatására alkalmas többfunkciós terem és kiállítóter, illetve megvalósítható az épület történelméhez, funkciójához kapcsolódóan megrendezésre kerülő kulturális, művészeti rendezvények, fesztiválok lebonyolítására alkalmas infrastrukturális feltételek fejlesztése is.

A fejlesztésre összesen 43,8 milliárd forint bruttó becsült összköltséggel számolnak, ebből 33,8 milliárd forint az Európai Unió társfinanszírozásával nyújtott támogatás és 9,9 milliárd forint hazai költségvetési támogatás. A felhívás feltételeinek megfelelő projekteket minimum 50 millió forint, maximum 1,5 milliárd forint (világörökségi helyszínen legfeljebb 3 milliárd forint) közötti vissza nem térítendő támogatásban részesíti a rendelkezésre álló forrás erejéig. A tervek szerint a fejlesztések első üteme 2016-ra, a második 2018-ra, a harmadik pedig 2020-ra valósulhat meg. A program eredményeként a kastélyoknál évi 800 ezer, a váraknál 600 ezer plusz látogatóval kalkulálnak.

A támogatást területileg korlátozták, kizárólagos földrajzi célterülete Magyarország kevésbé fejlett régiói, Pest megye és Budapest nélkül. Ennek értelmében a Közép-Magyarországi régió területén megvalósuló projektek nem támogathatóak, így az általam vizsgált Pest megyei kastélyok is a támogatás területén kívülre esnek. Véleményem szerint azonban ez a területi korlátozás ellentmondást mutat, hiszen a mellékletben felsorolt Nemzeti Kastélyprogramban résztvevő kastélyok között hét Pest megyei kastély is szerepel (pl. a péceli Ráday, illetve a ráckevei Savoyai Kastély). Ez alapján elmondható, hogy a program még kiforratlan, változtatásokra szorul.

(<http://palyazatok.org/nemzeti-kastely-es-varprogram-turisztikai-celu-fejleszteseinek-tamogatasa/>; <http://www.vg.hu/vallalatok/tobb-tizmilliard-forintbol-ujulnak-meg-a-magyar-varak-456331>)

2.2.3. A kastélyturizmus Magyarországon

Magyarországon ma körülbelül kétezerre tehető a kastélyok, paloták és kúriák száma, melyek közül mintegy nyolcszáz műemlék, illetve műemlék jellegű épület. „Ezek a gyönyörű épületek világszerte egyre keresettebb turisztikai vonzerőnek számítanak, ezért korszerű hasznosításuk nemcsak épített örökségünk megmentéséhez, hanem a hazai turizmus fejlődéséhez is hozzájárulhat” (FÁRÓ K. 2007, p.57).

„A kastélyok hasznosításának egyik legelterjedtebb formája a saját értékeit bemutató kastélymúzeumok mellett a kastélyszálloda. A kastélyszálló vendégforgalmi szerepe és vonzóereje jelentős, egyesíti magában a látnivaló és a szálláshely máshol elváló idegenforgalmi termékeit. (...) Napjainkban Magyarországon közel kilencven kastély, kúria és más történelmi épületben lévő szálloda működik, számuk egyre bővül.” (KOVÁCS F. 2001, p.4)

A tavalyi évben rekordévet zárt a turizmus, összesen 9,6 millió vendég érkezett Magyarországra, amely 7,3 százalékos növekedést jelent 2013-hoz képest. A KSH adatai alapján 2014-ben a szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma 5,1 százalékos növekedést mutat (Ez összesen 24,4 millió vendégéjszakát jelent). Ezen belül a külföldi vendégéjszakák 2,6, a belföldiek pedig 8,3 százalékkal emelkedtek az előző évihez képest. A kereskedelmi szálláshelyek összes bruttó árbevétele 11,4 százalékkal, 333 milliárd forintra nőtt. (<http://szakmai.itthon.hu/turizmus-magyarorszagon>)

Sajnos a KSH 2012 óta nem méri külön a kastélyszállodák teljesítményét, így ezek értékelése nehézkes. A jól működő, minőségi szolgáltatást nyújtó, stabil vendégkörrel rendelkező hazai kastélyszállókban valamelyest talán nőtt a foglaltság és az árbevétel a korábbi évekhez képest. A belföldi, magasabb jövedelemmel rendelkező turisták körében továbbra is népszerűek a kastélyszállók, de a külföldi vendégek számának növekedése is megfigyelhető (pontos adatok nem elérhetőek). A külföldi vendégek főként Lengyelországból, Szlovákiából, Csehországból, Németországból és Ausztriából érkeznek, de átlagban két-három éjszakánál nem maradnak tovább. A kastélyszállók országos átlagban nézve 50 százaléknál alacsonyabb kihasználtsággal működnek, míg egyes nyugat-európai országokban ez az arány a 85 százalékot is elérheti. A hazai kastélyszállodák kedvezőtlenebb helyzetben vannak, mint nyugat-európai társaik, hiszen hazánkban a szállodapiacnak ez a szegmense alig tíz-tizenöt évvel ezelőtt kezdett kibontakozni, ezzel szemben a nyugati országokban már több évtizedes múltja van, kialakult a kultúrája, és stabil, visszatérő, magas jövedelmű vendégkörrel rendelkezik. Magyarországon ez a réteg jóval szűkebb, azonban elmondható, hogy a kastélyturizmus feltörekvőben van és nagy a fejlesztési potenciál, de a lehetőségek kiaknázásához még hosszú utat kell megtenni.

2.2.4. A kastélyhasznosítás problémái, üzemeltetésük nehézségei

A sikeres kastélyrevitalizáció hozzájárul az országimázs építéséhez - egyszerre értékmentés és értékteremtés - azonban hasznosításuk során több akadállyal is meg kell küzdeni. Minden kastély esetében el kell dönteni, hogy gazdaságilag piacképes-e az ingatlan, vagy sem. „A kastélyok hasznosítását célzó beruházások megvalósulásához sok mindent végig kell gondolni, amely kérdések lényegében három csoportba oszthatók: adatgyűjtés, finanszírozás, funkcióválasztás” (PRAZNOVSZKY H. 2005, p.49).

Magyarországon gyakran előfordul, hogy a kastélyok rekonstrukciós terveit anélkül készítik el, hogy mögötte körültekintő kutatás állna, pedig hasznosításuk esetében a konkrét adatok és információk ismerete alapvető fontosságú. (Ilyen pl. a műszaki-fizikai állapot, bővítés lehetőségei, tulajdonviszony stb.) A másik probléma az, hogy a tervek gyakran megfelelő költségbebecslések nélkül születnek meg, nem veszik figyelembe azt a tényt, hogy nem csak a felújításra kell előteremteni a szükséges forrásokat, de adott esetben a működtetés is óriási összegeket emészt

fel. A kastélyok hasznosítása esetében lassan megtérülő befektetésről beszélünk, ezért a jól átgondolt pénzügyi terv elengedhetetlen fontosságú.

Funkcióválasztásnál a következő szempontokat kell figyelembe venni: gazdaságosság, műemlékvédelmi szempontok, funkcionális szempontok, közösségi szempontok. Ha egy kastélyt és annak történetét, kulturális értékeit széles körben ismertté kívánjuk tenni, akkor minőségi attrakcióvá kell alakítani, amely nemcsak a turisták, hanem a helyi lakosság számára is vonzerőt jelent. Egy jól működtethető, látványosságot kínáló kastély megnöveli az idegenforgalmat, megteremtve ezzel az önfenntartás esélyét, mely jelentős költségmegtakarításokat eredményezhet.

Számos önkormányzat a tulajdonában lévő kis kastélyt vagy kúriát a saját tőke hiánya, a pályázati lehetőségek kis száma és ezek szigorú feltételei miatt befektetőkben bízva szeretné eredeti állapotába visszaállítani és hasznosítani. Ma Magyarországon több mint 250 felújításra váró kastélyt és kúriát kínálnak eladásra. Az árak széles skálán mozognak: egy kisebb, romos állapotú kúriát már 3 millió forintért is találni, a derékhad jellemző ára 60-80 millió forint, de a határ tulajdonképpen a csillagos ég. Az ár függ az általános állapottól, az elhelyezkedéstől, a hozzátartozó park adottságaitól (a szocializmus idején több parkot felparcelláztak és telkekként kiosztottak, így ez esetben az ár jóval alacsonyabb), illetve a közeg is hat arra, hogy mennyire vonzóak az adott épületek (Borsodban már 3 millióért is van eladó kúria, míg Nyugat-Dunántúlon ennek többszörösét kérik). A kastélyok és kúriák eladását különösen megnehezíti a tőkehiány, évente alig egy tucat ilyen típusú ingatlan cserél gazdát. (SZIRMAI S. P. 2014)

A Magyar Kastélyszállodák Szövetségének 2015. május 14.-én megrendezésre került fórumán a fő kérdés az volt, hogy *„Lehet-e nyereségesen üzemeltetni ma egy kastélyszállodát Magyarországon?”* A rendezvény legfőbb célja az volt, hogy különböző hasznosítási modelleken keresztül valós képet nyújtson a szakembereknek a jelenlegi hazai kastélyszálloda-piacról. Pozitív példaként Bartha Sándor, a szövetség elnöke a saját cége magánfinanszírozásában – támogatás nélkül – felújított és üzemeltetett, de állami tulajdonban lévő Héderváry Kastélyszállodát hozta fel. A 2004 óta működő, 18 szobával rendelkező műemlék épület a nyitás óta közel 19 ezer vendéget fogadott, ebből 8000 külföldi. Az esküvővendégek száma megközelítette a 16 ezret, az étteremben több mint 90 ezren, kulturális rendezvényeken pedig közel 13 ezren vettek részt. Az ingyenesen látogatható kastélyparkban mintegy 100 ezren fordultak meg. Éves szinten több mint 100 millió forint áramlik vissza a régióba,

ehhez jön még az államkasszába befolyó bérleti díj és adók. Bartha Sándor szerint egy ilyen kicsi kastélynak is jelentős hatása van a nemzetgazdaságra, hiszen munkahelyeket teremt, és élénkíti a vidéki turizmust.

Ugyanakkor a kastélyszállodák esetében működési nehézségekkel is számolni kell. A befektetők által megvásárolt és turisztikai célra átalakított kastélyokról az elmúlt évtizedben sorra kiderült, hogy nem rentábilisak. Az üzemeltetés önmagában lehet nyereséges, de a felújításra befektetett pénz nagyon lassan, vagy egyáltalán nem térül meg. A kudarc borítékolható ott, ahol híján van a szaktudás és a megfelelő színvonalú szolgáltatás. A kastélyszállók negatívumaként említhető továbbá az is, hogy legtöbb esetben nem tükrözik a régi, tradicionális kastélyhangulatot, az épület stílusához nem illő, modern berendezésekkel rontják az összképet, így a romantikus lelkületű látogatókban csalódást keltenek.

A gazdasági válság is rossz hatással volt a kastélyszállók piacára, az idegenforgalom visszaesése és a rendezvénypiac beszűkülése a városi hoteleknél jobban megviselte őket. A fórum résztvevői kihangsúlyozták, hogy a vendégek visszacsábításához nem a kuponozó wellness hotelekkel kell versenyezni, hanem speciális szolgáltatásokat és pluszokat kell nyújtani, amelyek megkülönböztetik a kastélyszállókat a más típusú hotelektől. A nehézségek ellenére a hazai kastélyhotelek igyekeznek megtalálni a saját célközönségüket, illetve azt a stratégiát, amellyel sikeresen működhetnek. Van, aki a wellness részlegének fejlesztésével próbál kitűnni, van, aki a történelmi hagyományokra, különleges atmoszférára és az ehhez kapcsolódó programokra helyezi a hangsúlyt, máshol pedig a csúcsgasztronómia (fine dining) áll a középpontban. (FUCSKÓ H. 2015)

Összegzésként elmondható, hogy egy kastélyszálló üzemeltetése a szakmabeliek szerint is kemény munka, ugyanis egy ilyen beruházásnak a magasabb üzemeltetési és fenntartási költségek miatt hosszabb a megtérülési ideje, mint egy átlagos hotelnek. „Ma Magyarországon csak azok működtethetnek jövedelmező kastélyszállót, akik megengedhetik maguknak, hogy hosszú távon gondolkozzanak” (<http://www.vg.hu/vallalatok/turizmus/igy-kuzdenek-a-hazai-kastelyszallok-359428>). A problémák azonban – a kellő tőke és idő meglétén kívül – kompromisszum- és együttműködési készséggel, kreativitással, szakemberek bevonásával, valamint megfelelő koordinációval áthidalhatóak.

3. Alkalmazott kutatási módszerek

3.1. A kutatás bemutatása és módszertana

Az előző fejezetekben szekunder kutatást, azaz szakirodalmi áttekintést végeztem (szakkönyvek, tudományos folyóiratok), illetve interneten fellelhető publikációkat és cikkeket gyűjtöttem össze és dolgoztam fel, melyek szorosan kapcsolódnak az általam vizsgált kastélyhasznosítás témához. Először a kultúra és az örökség turizmusban betöltött szerepét emeltem ki, megemlítve a műemlékvédelem fontosságát és egyben hátrányát is, majd tisztáztam a kastély fogalmát, kitértem a kastélyok korábbi helyzetére, a Nemzeti Kastélyprogram jellemzőire, a magyarországi kastélyturizmus jelenlegi helyzetére, illetve a kastélyhasznosítás és kastélyüzemeltetés problémáira, nehézségeire.

A következő fejezetben az általam kiválasztott Pest megyei kastélyok rövid történelmi áttekintése után bemutatom és elemzem a kastélyok jelenlegi funkcióját és turizmusban betöltött szerepét, az állagmegóvásért tett lépéseket, valamint a tervezett, illetve már megvalósult nagyobb fejlesztéseket és beruházásokat. Primer kutatásként négy kastély, ill. palota (a Gödöllői Királyi Kastély, a péceli Ráday Kastély, a tóalmási Andrassy Kastély és a visegrádi Királyi Palota) igazgatójával/igazgatóhelyettesével mélyinterjút készítettem, mely segítségével a kastélyok hasznosítására, a felújítások finanszírozására, a vendégkörjellemzőkre, valamint a marketingtevékenységre vonatkozó kérdésekre kerestem a választ. A mélyinterjú során a válaszadó saját szavaival mondhatta el gondolatait, érzéseit. Az interjúkérdések a kiválasztott kastélyok esetében közel azonosak voltak, amelyeket a csatolt 3. sz. mellékletben tettem közzé.

Vizsgálatom másik módszereként releváns összehasonlító elemzést készítettem a kastélyok hasznosításáról táblázatos, illetve diagramos formában. Az általam vizsgált kastélyok között kastélyszállók is szerepelnek, amelyeket külön is értékeltem különböző diagramok segítségével. (Ehhez a *szallas.hu* internetes foglalási oldalon található vendégvéleményeket használtam fel.)

Szakdolgozatom elkészítésének érdekében a múlt év folyamán, valamint ebben az évben személyes látogatást tettem a Pest megyei kastélyok egyes helyszínein, így dolgozatomban saját élmény is feldolgozásra került. Az interjúkérdésekre adott válaszok, valamint az eddig összegyűjtött tapasztalataim

alapján következtetéseket vonok le, melyek segítségével javaslatokat fogalmazok meg a jövőre vonatkozóan.

3.2. A kutatás célja

Jelen kutatás célja a Budapest környéki kastélyok turisztikai hasznosításának vizsgálata. Szakdolgozatomban az általam kiválasztott Pest megyei kastélyok példáján keresztül próbálom meg bemutatni, hogy melyek azok a funkciók, amelyek révén a kastélyok be tudnak kapcsolódni a turizmusba, és egy komplex, sokszínű turisztikai terméket tudnak létrehozni. A kínálat komplexitása nagyon fontos tényező, hiszen manapság önmagában a kastély, mint épület nem elég vonzó a turisták számára. Ahhoz hogy egy kastély bekerüljön a köztudatba és évről-évre több látogatót vonzzon, ezáltal nyereségesen működjön, olyan élményközpontú attrakcióvá kell válnia, mely a turisták minden igényét képes kielégíteni. Dolgozatomban pozitív és negatív példákat egyaránt találunk.

4. Kutatás

4.4. A vizsgált kastélyok bemutatása, elemzése

Ebben a fejezetben elsőként a Gödöllői Királyi Kastélyt mutatom be, hiszen azon felül, hogy egy egyedülálló épített örökség, magában foglal számos művészettörténeti-, történelmi-, színháztörténeti-, kertészettörténeti- és lovaskultúrával kapcsolatos értéket. A kastély olyan színvonalas, komplex termékcsomagot tudott létrehozni, mely évről-évre több százezer látogatót vonz bel- és külföldről egyaránt. Ezek alapján követendő példát mutathat az általam vizsgált többi kastély számára is. A további kastélyok - a teljesség igénye nélkül - helyszín szerint, ABC sorrendben kerülnek bemutatásra. Néhány olyan kastély is belekerült a kutatásba, amelyek fő profilja nem turisztikai jellegű, illetve van köztük olyan is, amely turisták által egyáltalán nem látogatható. Ezeket csupán érdekességképpen gyűjtöttem össze, hogy egy teljes, átfogó képet kaphassunk arról, hogy mennyire sokszínű lehet a kastélyok hasznosítása, funkciója.

4.4.1. Gödöllői Királyi Kastély (Grassalkovich Kastély), Gödöllő

Tulajdonviszony: 1867-ben a magyar állam megvásárolta a kastélyt, és ez azóta a magyar állam elidegeníthetetlen tulajdona

Műemlék

Elhelyezkedés: Gödöllő Budapesttől 30 kilométerre, északkeletre található a Gödöllői-dombságban, a Rákos-patak völgyében. Közlekedési csomópont, a 3-as főút és az M3-as autópálya átszeli a várost, amit az M31-es autótűt innen leágazva köt össze az M0-s körgyűrű keleti szakaszával. Megközelíthető továbbá Budapest Örs vezér térről induló HÉV járáttal, vonattal, valamint autóbusszjáratokkal is.

Cím: 2100 Gödöllő, Szabadság tér 1.

Rövid történelmi áttekintés:

Magyarország legnagyobb alapterületű barokk kastélyát 1735 körül kezdte építtetni a XVIII. század egyik legtekintélyesebb magyar főura, Grassalkovich I. Antal gróf (1694-1771), Mayerhoffer András tervei alapján. A kettős U-alak nyolc szárnyának építése három szakaszban valósult meg. Ez az elrendezés később típusmteremtővé vált a magyar kastélyépítészetben.

A kastélynak sok illusztris vendége volt, 1751-ben például Mária Terézia látogatott el ide. 1849-ben itt volt a főhadiszállása Windischgrätz herceg császári

altábornagynak, az április 6-i győztes isaszegi csata után azonban már Kossuth Lajos és társai ünnepeltek a kastély előtt.

A kastély második fénykorát, az Osztrák–Magyar Monarchia idején élte. 1867-ben a magyar állam által megvásárolt, és felújított kastély koronázási ajándékként I. Ferenc József (1830-1916) osztrák császár és magyar király, valamint Erzsébet királyné (1837-1898) pihenő rezidenciája lett. A kastély mindösszesen 136 helyiségből állt, ebből 103 lakószoba volt, amelyek közül 67-ben a személyzet lakott. A királyi lakosztályokat a főépületben, a díszteremtől északra és délre alakították ki. A királyi család főként tavasszal és ősszel, a vadászati szezonban tartózkodott a kastélyban. Gödöllő rövidesen Erzsébet királyné - Sissi - egyik legkedveltebb célpontja lett, hiszen itt kevésbé érvényesültek a bécsi udvari etikett merev szabályai. A királyné halála után I. Ferenc József már ritkábban látogatott ide, utoljára 1911-ben járt Gödöllőn.

A monarchia összeomlását követően a kastély 1920-tól Horthy Miklós (1868-1957) kormányzó pihenőhelyévé vált. A II. világháború alatt az épület maga nem szenvedett komolyabb károsodást, de az 1944-ben bevonuló német, majd orosz csapatok a berendezés nagy részét elszállították, illetve helyben elpusztították.

Hasznosítása, funkciója:

1945-től a déli szárnyakban (gazdasági épületek, lovarda, barokk színház) szovjet alakulatok állomásoztak, majd 1958-tól a műemlékké nyilvánított főépületben a fővárosi tanács szociális otthona kapott helyet. A még ma is romos északi szárnyakban szükséglakásokat alakítottak ki. Ezek a méltatlan hasznosítási formák az elkövetkező évtizedekben a kastély lassú pusztulásához vezettek.

A '90-es évek elején ezeket kiköltöztették, innentől kezdve megkezdődött a kastély felújítása. Az állagmegóvási programra alapozva kormányhatározat született, amely a programhoz forrást is rendelt. A megkezdett állagmegóvási program és helyreállítás művészettörténeti és tudományos alapokon indult, és lefektette az értékvédelmi koncepció máig követett és érvényesített alapjait. 2010 augusztusában egy egymilliárd forintos projekt megvalósítása vette kezdetét, amelynek nagy részét (90%-át) Európai Unió támogatásból finanszírozták, illetve a helyi önkormányzat 100 millió forintos önerőt vállalt. A nagyberuházás magvát az istálló-lovarda együttes rekonstrukciója képezte, amelyet 2011-ben adtak át. A felújítás keretében két szekcióterem is épült a lovarda szintje alatt, amelyek egyikében - a projekt turisztikai fejlesztéseinek részeként - 3D vetítőterem került kialakításra. Itt a kastély

történetét és a királyi család, elsősorban Erzsébet királyné Gödöllőn töltött napjait bemutató film enged bepillantást a királyi család életébe és tájékoztatja látványos, szórakoztató módon az érdeklődőket. A felújított lovarda és barokk istálló adott otthont az Európai Unió Tanácsa 2011. első félévi magyar elnökségi eseményeinek. Ezen kívül Dr. Ujváry Tamás igazgatóhelyettes úr a nagyobb beruházások között említette a Farkas Archívum megvásárlását is, amely egy 1400-1500 darabból álló iratgyűjtemény. Olyan leveleket, kéziratokat tartalmaz, amelyeket a magyar nemesek és a királyi udvar váltott egymással a kiegyezés és a századforduló környékén. Ebben a gyűjteményben pl. Erzsébet királyné, I. Ferenc József, Deák Ferenc, Andrássy Gyula, és más, a magyar történelmet meghatározó személyiségek kéziratai találhatóak meg. Fontosságuk vitathatatlan, egyes részei akár történelemformálóak is lehetnek.

A kastély fő funkciója múzeum, illetve kiállítótér. 1996-ban nyitotta meg kapuit, ekkor még csak 8-10 szoba volt látogatható, mely az évek során folyamatosan bővült. 2011 második felében nyitott meg az állandó kiállítás utolsó része, amely lezárja a kiállítást, tehát ez már nem fog bővülni a jövőben. Az állandó kiállítás most már 36 szobából áll, amely a kezdetektől fogva, egészen a felújításokig, illetve az EU elnökségig bemutatja a kastély történetét. A fő hangsúly természetesen Erzsébet királynén, Sissin van.

A múzeumi funkción kívül fontos szerep jut a rendezvényeknek is. Kulturális rendezvényeket, koncerteket, előadásokat, illetve vállalkozási típusú rendezvényeket (konferenciákat, esküvőket, céges partikat, gálavacsorákat) is tartanak a kastélyban, valamint a felújított lovardában. A kastély díszterme széksorosan kb. 180 fő befogadására alkalmas, ezzel ellentétben a lovardában akár 550 fő is elfér, ezért a nagyobb rendezvényeket, konferenciákat, koncerteket itt tartják. Megtekinthető itt egy kiállítás is, amely a magyar és európai főúri lovas kultúrát mutatja be. A kiállítást mindenféle izgalmas eszközzel teszik színessé, pl. hologram lovacskákkal, 3D vetítőkkel stb.

A jelenleg romos északi szárny funkcióval való megtöltése még várat magára. Dr. Ujváry Tamással készített interjúm során felvettem az étteremnyitás ötletét, de azt az információt kaptam, hogy évekkal ezelőtt már volt erre irányuló próbálkozás a kastélyban (egy nyáron keresztül), de nem működött, mert a külföldi turistáknak kevés az ideje, maximum 1-2 órát töltenek el Gödöllőn, a többtagú magyar családok pedig javarészt nem engedhetik meg maguknak, hogy a belépőjegyek mellé még egy

többfogásos ebédet is elfogyasszanak. Amennyiben egyszer szálloda kerülne kialakításra, akkor elképzelhető, hogy magával vonzaná az étteremnyitást is, azonban kérdés, hogy egy ilyen nagyberuházás mennyire lenne jövedelmező, tekintettel arra, hogy Budapest gyakorlatilag leföli a hazánkba érkező külföldi turistaforgalom 3/4-ét.

A kastélynak sok látogatója van. Ha csak a múzeumlátogatókat vizsgáljuk, akkor az elmúlt öt év átlaga 160-170.000 múzeumi belépőjegyet váltó vendég. Nagyon sok koncertet és színházi előadást is rendeznek, a tavalyi évben 13.000 darab jegy kelt el az ilyen jellegű előadásokra. Egyéb rendezvényeken, esküvőkön, konferenciákon 20-30.000 fő vesz részt, de több olyan rendezvény is van, amely ingyenesen látogatható (pl. Barokk Kastélynapok, Ibolyanap, Koronázási Héttvége), ezeken alkalmakként akár 10.000-ron is megfordulnak. Ezek alapján tehát, aki valamilyen szinten múzeumhoz, rendezvényhez, koncerthez, egyéb programokhoz köthető, az kb. 230-240.000 látogató. A kastély parkja ingyenesen látogatható, kedvelt helyszín családok, fiatalok, idősek körében is, ezen kívül a kastély kávézójába is sokan járnak. Nehéz lenne megbecsülni, hogy ez pontosan hány főt jelent, ezért erről nincsenek statisztikák, viszont a kastély kapujára egy infra számláló van felszerelve, amely minden belépést rögzít. Ha mindent összevetünk, nagyjából 300-330.000 látogató fordul meg évente a kastélyban és a hozzá tartozó épületekben, illetve a parkban.

Jelenleg a vendégek kb. 2/3-át a magyar turisták, 4/3-át külföldi turisták teszik ki, de a külföldiek aránya csökkenő tendenciát mutat. Ennek oka az egyéni, rövidebb utakra vezethető vissza, a turisták ugyanis maguktól kevésbé keresik fel a kastélyt, mint korábban a szervezett utak keretében. Szerencsére a dunai hajós turizmus nagyon népszerű, minden hajón árulják a kastélyt szervezett programként, így akik Budapestet már sokszor látták, azok inkább Gödöllőt és a kastélyt választják egynapos kirándulásuk célpontjaként. A kastély továbbá ideális utolsó program lehet a Ferihegyre készülő turisták számára is, hiszen innen 15-20 perc alatt elérhető a reptér, nem kell belvárosi dugókra számítani.

A kastély jellemző vendégkörét a fiatal családok, nyugdíjasok, diákok alkotják, azonban a 25-35 év közötti fiatal felnőttek kevésbé látogatják (nem esik bele az érdeklődési körükbe, vagy nincs még elegendő jövedelmük ahhoz, hogy ezt megengedhessék maguknak).

A kastély jegyárai viszonylag ritkán, 3-4 évente emelkednek, pont az idei évben volt egy kisebb emelés. Az állandó kiállítás jegyára 2200 Ft-ról 2500 Ft-ra módosult, a diákjegy 1250 Ft, illetve igénybe vehető családi jegy is (legfeljebb két felnőtt és a velük érkező 18 év alatti (maximum 3) gyermek) melynek ára 5200 Ft. Az árak kialakításánál figyelembe veszik a magyarországi és a nemzetközi jegyárakat, illetve azt, hogy a látogatóknak mennyibe kerül eljutni a kastélyig (pl. benzinköltség, tömegközlekedés költségei, parkolás, plusz a belépők) és ezek alapján próbálják meg kialakítani azt az árat, amely még elfogadhatónak tekinthető. A kastélyban tárlatvezetés is kérhető, amelynek időtartama 70-80 perc. Magyar nyelven 1-9 főig 2800 Ft, 10-25 főig pedig 3300 Ft; idegen nyelven ugyanez 5300 Ft, illetve 6500 Ft. A 3D mozi, a barokk színház, valamint a Horthy bunker külön is látogatható, de ha az állandó kiállításra jegyet váltanak, akkor elengedő egy kiegészítő jegyet vásárolni, amellyel ezek is megtekinthetők. Az állandó kiállítások mellett természetesen időszakos tárlatokat is rendszeresen tartanak, nyáron pl. Szinyei, Munkácsy, Székely Bertalan festményeiből volt kiállítás, ősszel a lovardában Vasútmodell kiállítást tekinthettek meg az érdeklődők, 2016. január 10.-ig pedig egy nemzetközi amatőr fotópályázat a „Gyönyörű világunk” látogatható ingyenesen.

A kastély minden év január végétől bezár 3-4 hétre, ekkor kisebb karbantartási munkálatok folynak (pl. parkettacsizolás, aranyozás, szőnyegcsere, festés stb.) amelyek hozzájárulnak a kastély színvonalának megtartásához. Dr. Ujvári Tamás igazgatóhelyettes úr szerint azonban még több ilyen karbantartási és felújítási jellegű munkára lenne szükség, hiszen most is vannak olyan részek, ahonnan pl. lejött a vakolat, de ezek rengeteg pénzt emésztenek fel. Folyamatosan figyelik a pályázati lehetőségeket, egyeztetnek az állammal, mint ingatlantulajdonossal, hogy segítsenek ezek finanszírozásában (pl. a most épülő kerítést az állam csináltatja meg).

A kastély az eseményturizmus szempontjából is erős. Nagyon sok népszerű rendezvénynek, koncertnek ad otthont, ezek közül aktualitását tekintve kiemelném az *Adventi Kastélynapokat*. Novembertől december végéig kézművesek és iparművészek karácsonyi vására, koncertek, gyermekelőadások, kézműves foglalkozások, mesejáték, arcfestés, betlehemezés, forralt bor, puncs, sült gesztenye és egyéb finomságok, érdekes programok várják az érdeklődőket.

Marketingtevékenységük jó, kiépített kapcsolatrendszerük van, melyet igyekeznek jól felhasználni. Országos médiában (tv, újság stb.) nagyon sokszor

szerepelnek, ezen kívül a nagyobb rendezvényeket, programokat klasszikus hirdetési formák felhasználásával is hirdetik (pl. óriásplakát, metróaluljáróban kihelyezett plakátok). Nemzetközi kiadványokban szintén fellelhető a kastély, negatívumként azonban megemlíthető, hogy nem jelölik a HÉV megálló pontos nevét (Szabadság tér), így sokszor előfordul, hogy eggyel előbb (Erzsébet park) szállnak le a külföldiek (rendszeresen utazom HÉV-vel, tőlem is többször kérdezték már, hogy melyik megállónál kell leszállni). A kastély marketingesei a közösségi média felületeit kevésbé használják ki, jelen vannak a Facebookon, de ritkán frissítik az oldalt. Ilyen téren tehát még van hova fejlődni, de összességében elmondható, hogy a Gödöllői Királyi Kastély komplex turisztikai hasznosítása sok más kastély számára követendő példa lehet.

4.1.2. Podmaniczky- Vigyázó Kastély, Budapest - Rákoskeresztúr

Tulajdonviszony: magántulajdon (Adonyi József), fenntartója az Adonyi Vagyonkezelő és Ingatlanforgalmazó Kft.

Műemlék

Elhelyezkedés:

Az épületegyüttes Budapest XVII. kerületében, Rákoskeresztúron, a nyugat-keleti irányban húzódó Pesti út déli oldalán helyezkedik el. Megközelíthető közúton, vasúton, valamint Budapesten belüli BKV buszjáráttal.

Cím: 1173 Budapest, Pesti út 115.

Rövid történelmi áttekintés:

A kastélyt Podmaniczky Erzsébet férje, báró Bujanovszky Elek tábornok építtette 1760-ban. Bujanovszky 1799-es halálával a kastélyt a Podmaniczky család vette birtokba, gróf Podmaniczky János innen igazgatta saját birtokait. Az 1838-as pesti árvíz idején a mentésben is részt vevő gróf az áradás elől menekülőknak adott átmeneti szállást kastélyában.

1873-ban egy házasság révén egyesült a Podmaniczky és a Vigyázó család, így a kastélyt ekkortól Podmaniczky- Vigyázó Kastélynak hívják. Az épület udvari homlokzatát 1910-ben alakították ki neobarokk stílusban. A Vigyázó család végrendelete értelmében a kastély (és az egész Vigyázó-örökség) 1928-ban a Magyar Tudományos Akadémia tulajdonába került.

Hasznosítása, funkciója:

A két világháború között múzeumként működött. A II. világháborúban a frontvonalak közelsége miatt előbb a szovjet katonák, majd a lakosság fosztogatásának áldozata lett. A háború után a többi kastélyhoz hasonlóan ezt is államosították, belső terét durván, az eredeti kialakítást teljesen figyelmen kívül hagyva átalakították és szociális otthonokat létesítettek benne.

A kastély a rendszerváltás idején gazdátlanul állt, majd később a kerületi önkormányzat szerezte meg ingyen, ám a felújításhoz szükséges összeget nem tudták előteremteni. 1996-ban vandálok feltörték és felgyújtották az épületet, amelynek következtében a barokk tető porig égett, valamint a tűzoltás vizétől elpusztultak a belső tér freskói is.

Ezek után a kastély egészen 2002-ig magára hagyva, üresen állt, míg egy vállalkozó végül 37,5 millió forintért megvásárolta. Hosszas előkészületek során született meg az adásvételi szerződés, amely szigorú örökségvédelmi feltételek teljesítését írta elő. A kastély felújítása műszaki és jogi nehézségek miatt évekig elhúzódott, majd 2011. május 31.-én átadták a kastély oldalszárnyát képező kúriaépületet, amelyben kávézó és cukrászda üzemel. 2012-ben az Adonyi Vagyonkezelő és Ingatlanforgalmazó Kft. a szolgáltatások kialakításához szükséges feltételek megteremtése céljából az Új Széchenyi Terv keretében 99 millió forint vissza nem térítendő Európai Unió támogatást nyert el, amelyhez 231 millió forint önerő biztosítását vállalta.

Mostanra a főépület szerződés szerinti felújítása is befejeződött, megteremtve ezzel a lehetőséget a kastély egészének hasznosítására. „A kastély egész területe alkalmas a legkülönbözőbb típusú rendezvények és tréningek befogadására. A 350 fős konferencia terem, a 120 fős díszterem, a kisebb szekció termek, a napi szinten üzemelő cukrászda és az egyedülállóan szép kert a legkülönbözőbb eseményeknek ad otthont” (<http://www.podmaniczkykastely.hu/kastely-bemutatasa/podmaniczky-rendezvenykastely>). Lehetőség van például szertartásvezető által lebonyolított esküvői szertartások megtartására, de a céges rendezvényeknek is tökéletes helyszínt biztosít; a vendégeket különféle érdekes csapatépítő programokkal várják. A főépületben kapott helyet egy állandó kiállítás, amely a korabeli tulajdonosoknak állít emléket. „További célkitűzés a kastély örökségturizmusba történő bekapcsolása, a még megvalósítandó szálláshelyfejlesztéssel. A kerület és a vonzáskörzet idegenforgalmi értékeinek megtekintését eddig semmilyen intézményes forma nem

támogatja, a kastély központtal viszont a közeljövőben turisztikai kínálati kosár alakítható ki ennek pótlására.” (<http://www.pecelinfo.hu/index.php/hirek/helyi-hirek/96-normal-helyi/7634-atadtak-a-podmaniczky-vigyazo-kastelyt-rakoskereszturon>)

Véleményem szerint a kastély marketingkommunikációja gyenge, a honlap nem elég figyelemfelkeltő és a közösségi médiában rejlő lehetőségeket sem használják ki kellően. A kastély Facebook adatlapja a „Podmaniczky Rendezvénykastély” 2013-ban még nagyon aktív volt, azóta azonban elavult, szinte soha nem frissül. A marketing terén tehát van még hova fejlődni, de összességében elmondható, hogy a kastély felújítása és hasznosítása pozitív példaként szolgál.

4.1.3. Podmaniczky Kastély, Fenyőharaszt

Tulajdonviszony: Magántulajdon, a Budapesti Ingatlan Nyrt. üzemelteti 1994 óta
Műemlék

Elhelyezkedés:

Verseg - Fenyőharasztpuszta Budapesttől 50 km-re a Cserhát lábánál fekszik. Az M3-as autópálya mind a főváros irányából érkezőknek, mind az ország keleti részéből erre látogatóknak kényelmes és gyors megközelíthetőséget biztosít.

Cím: 2174 Verseg- Fenyőharaszt, külterület 1.

Rövid történelmi áttekintés:

A kastély 1805-ben épült klasszicista stílusban. Mai formáját 1868-ban nyerte el, amikor báró Podmaniczky Levente (1839-1913) romantikus stíluselemek felhasználásával átépíttette és kibővítette. A kastély nem fő lakhelye volt a családnak, hanem téli, vadászrezidenciaként funkcionált. A báró szerette Fenyőharaszton eltölteni szabadidejét, itt is halt meg 1913-ban.

A XX. század legelején a kastély híressé vált fegyver-, könyv-, porcelán- és acélmetszet gyűjteményéről, illetve az épületet körülölelő 13 hektáros parkot a híres díszkertek között emlegették. A múlt század második negyedében, a híres műgyűjtő és művészpártoló, báró Hatvany-Deutsch család szerezte meg a birtokot. ([https://hu.wikipedia.org/wiki/Podmaniczky-kast%C3%A9ly_\(Verseg-Feny%C5%91haraszt\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Podmaniczky-kast%C3%A9ly_(Verseg-Feny%C5%91haraszt)))

Hasznosítása, funkciója:

„A II. világháború utáni zűrzavar a kastélyra is rányomta bélyegét, hiszen egymást követték a különböző használók, kezelők, és az épület a legelképesztőbb

funkciókat töltött be. A hatvani Cukorgyár célgazdasága volt, majd a Honvédség használta a mezőgazdasági munkák idején. 1974-ben az épület kezelését a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Tangazdasága vette át, és idényjellegű diákszallássá alakította. 1976-ban növény-védőszer raktárt alakítottak ki benne. Ez az átalakítás elsősorban a gazdasági épületet érintette. 1981-ben a Gödöllői Állami Gazdaság volt a tulajdonos és irodahelyiségeket alakított ki a főépületben. A 80-as évek elején a Magyar Televízió kiöregedett állatainak tartásra használta a főépület pinceszinti helyiségeit. A főépület északi végében működött egy ideig a majorság orvosi rendelője is.” (<http://fenyoharaszतिकastelyszallo.hu/a-kastelymult>)

Az épület elhanyagolt, romos állapota 1987-ben változott meg, amikor a ChemolimpeX Vállalat megvásárolta és a műemlék jellegét megőrizve felújította a kastélyt. Megnyílt a Fenyőharaszi Kastélyszálló, melyet 1994 óta a Budapesti Ingatlan Hasznosítási és Fejlesztési Nyrt. (*ma Budapesti Ingatlan Nyrt.*) üzemeltet.

A négycsillagos kastélyszálló a mai kor igényeit 23 korhűen berendezett, légkondicionált szobájával és 3 külső apartmanjával magas színvonalon elégti ki. A kastély számos kikapcsolódási, illetve aktív pihenési lehetőséget kínál, a teljesség igénye nélkül felsorolok néhányat: szabadtéri pezsgőfürdő, belső medence, szauna, masszázs, asztalitenisz, biliárd, csocsó, tenisz és futballpálya. A gyermekek és felnőttek részére egyaránt izgalmas program lehet a lovaglás, a honlapon több lovas csomag közül is választhatnak, továbbá a gyermekek számára szintén vonzó és kellemes időtöltést ígér a kis állatoknak otthont adó állatpark.

A kastély a családokon és baráti társaságokon kívül nagyobb létszámú rendezvények, esküvők romantikus helyszínékként is minden igényt kielégít. Az esküvőket – mind a kastélyban, mind a kertben – szertartással egybekötve van lehetőség megtartani. Konferenciák, tréningek, üzleti tárgyalások megtartására alkalmas a három – összesen 140 fő befogadóképességű – egybenyitható, természetes megvilágítású konferenciaterem, amelyekben a szükséges technikai felszerelések is a vendégek rendelkezésére állnak (flipchart, írásvetítő, vetítővászon, DVD- és CD lejátszó, videomagnó, színes televízió, projektor, videokamera stb.) A szálló étterme nemzetközi fogásokkal, magyaros menüvel, kemencés és grillezett ételekkel, hidegtálakkal várja a vendégeket.

A kastélyszálló több csomagajánlatot is kínál, ezek közül a „*Különleges szilveszter – BUÉK 2016*” az egyik legaktuálisabb, mely 2015. december 29. és 2016. január 1. között érvényes (3 éjszaka). Érkezéskor friss sajtos és tepertős

pogácsával és forralt borral várják a vendégeket, később pedig egy 4 fogásos borvacsora következik. A másnapi program során disznóvágáson, kenyérsütésen, kolbásztöltő versenyen vehetnek részt, melyet cigányzene, korlátlan forralt bor, csapolt sör, forró tea és pálinkafogyasztás tesz még felejthetlenebbé. Szilveszterkor ünnepi vacsora, korlátlan üdítő, ásványvíz, csapolt sör és borfogyasztás, retro buli, tombola és tűzijáték várja a vendégeket. A három éjszakás szilveszteri csomag ára standard szobában 89.440 Ft/Fő/3 éj, mely kicsit drágább, mint a hasonló jellegű szilveszteri ajánlatok döntő többsége. (<http://fenyoharaszतिकastelyszallo.hu/>)

A Fenyőharaszi Kastélyszálló marketingtevékenysége jó, honlapjukon nagyon sok fontos információ és kép található, bár negatívum, hogy mindez csak magyar nyelven elérhető. A honlap navigációja is kissé bonyolult, de ha az ember időt szán rá, akkor mindent megtalálhat rajta (pl. kastélytörténet, szobák leírása, csomagajánlatok). Több online foglalási oldalon is elérhetőek (szallas.hu, utisugo.hu, utazzitthon.hu, booking.com), illetve aktívan kezelik a Facebook adatlapjukat is.

4.1.4. Károlyi Kastély, Fót

Tulajdonviszony:

A magyar állam tulajdonában áll, a terület kezelője pedig a Károlyi István Gyermekközpont. A Magyarországra hazatérő Károlyi László gróf és felesége bérbé vették a kastély egyik szárnyépületének emeletét, itt rendezték be otthonukat.

Műemlék

Elhelyezkedés:

Fót Budapesttől északra, a Dunakeszi kistérségben található. A főváros agglomerációs övezetének egyik jelentős városaként tartják számon. A főváros felől az M3-as autópályán közelíthető meg legegyszerűbben.

Cím: 2151 Fót, Vörösmarty tér 2.

Rövid történelmi áttekintés:

A XVIII. század második felében galánthai gróf Fekete György építtette azt a kisebb kúriát, amely a mai kastély magját képezi. Az egyik legrégebbi magyar család, a Károlyiak 1809-ben vásárolták meg az uradalmat. Károlyi István gróf a fóti kúriát először 1811-ben, majd 1823-27 között építtette át és bővítette ki, végül 1832-ben oldalszárnyakkal toldották meg. 1845-49 között Ybl Miklós tervei alapján klasszicista és romantikus stílusú külsőt nyert az épület.

A Károlyi-rezidencia a reformkor idején szellemi találkozóhely volt a kor haladó gondolkodású politikusai, arisztokratái számára. Többször megfordult itt Kazinczy Ferenc, gyakori vendég volt Széchenyi István, és a grófot Ferenc József is meglátogatta. Erzsébet királyné is többször átlovagolt Gödöllőről falkavadászatokra, amelyeket ősszel rendszeresen Fóton rendeztek.

A II. világháború alatt a Károlyi családnak el kellett menekülnie az országból. (VIRÁG ZS. 2000)

Hasznosítása, funkciója:

A háború idején frontkórház költözött a kastélyba. Az elhagyatottság idején a berendezéseket széthordták. Nem tudni, hogy a család kincsei közül pontosan mik kerültek a hazai közműgyűjteménybe.

Az 1940-es évek végén a határőrség foglalta el az épületet. Úgy gondolták, hogy a park alkalmas helyszín lenne egy kiképzőbázis számára, azonban az építkezésre mégsem került sor. 1957 novemberében végül a Fóti Gyermekváros költözött a kastélyba. „... óvodák, kollégiumok, általános- és középiskola, könyvtár, mozi és színházterem, gyermekkórház, központi konyha, mosoda, strand és sok minden más biztosította a többségében családjukból önhibájukon kívüli okokból kikerült gyermekek részére a teljes körű ellátást, gondozást” (<http://www.wp.kigyk.hu/az-intezmeny-tortenete/>) 1993. április 15-i hatállyal az intézmény a Károlyi István Gyermekközpont nevet vette fel.

A Gyermekközpont a közelmúltban egy többfunkciós szerkezetátalakítási koncepciót dolgozott ki, mely első lépéseként 2005 és 2008 között létrejött a 24 fős Különleges Gyermekotthon, ami a különleges ellátást igénylő tartósan beteg gyermekek részére biztosít ellátást. Ezt az átalakítást folytatva 2009-ben megnyitotta kapuit a Speciális Gyermekotthon, mely 32 fő súlyos pszichés zavarral küzdő gyermeket fogad. 2010-től kezdődően a NEFMI (Nemzeti Erőforrás Minisztérium) és a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal kezdeményezésére megindult a menekült és oltalmazott fiatal felnőttek utógondozói ellátása a gyermekotthonok helyén megüresedett otthonokban.

1995-ben hosszú emigrációjából hazatért gróf Károlyi László, aki 13 évesen hagyta el Magyarországot. Feleségével a Gyermekközponttól bérbe vették a kastély egyik szárnyépületének emeletét, és itt rendezték be új otthonukat, létrehozva egy kis „házi múzeumot”, mely a család és a kastély történetét idézi (pl. látható itt egy fészület, ami azon az asztalon állt, amelyen aláírták a Szatmári békét). Az eredeti

berendezésből csak egy barokk tükör, valamint ezüst-és dísz tárgyak maradtak meg. A gróf még ekkor azt szerette volna, hogy az általa létrehozott Fóti Károlyiak Alapítvány 99 évre megkapja az épület és a hozzátartó parkrész kezelési jogát. A helyreállításhoz és hasznosításhoz befektetőket lehetett volna keresni, és megvalósulhatott volna egy 35-40 szobás kastélyszálló, valamint egy kis múzeum létrehozása, mely tudományos-kulturális rendezvények helyszínéül működhetett volna. Sajnos ez a rekonstrukció elegendő tőke hiányában nem valósult meg.

2010-ben a kastély egyik felújított szárnyában megnyílt a Fóti Kastély Étterem, mely 150 fő befogadására alkalmas. Tradicionális magyar ételekkel és a grófi család kedvenc fogásaival találkozhatunk az étlapon (<http://fotikastelyetterem.hu/rolunk/>). A kastély márványtermében esküvőket és konferenciákat szoktak tartani, a földszinti terem sor helyiségeit pedig időnként rendezvényeknek adják ki, de ezeket leszámítva az épület nagy része üres, gazdátlan és rossz állapotú. Felújítása és további hasznosítása egyelőre még várat magára. „Egy évtizede a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal – ennek utódja a Forster Központ – még olyan jelentős épületnek minősítette a fóti Károlyi-kastélyt, amelynek az üzleti hasznosítás mellett a „minőségi országbemutatóban” is szerepe lehet. Ehhez képest az épület nem szerepel a jelenlegi Nemzeti Kastélyprogramban.” (http://www.turizmusonline.hu/belfold/cikk/keseredes_pest_megyei_kastelytura)

4.1.5. Ráday Kastély, Pécel

Tulajdonviszony: A magyar állam tulajdonában áll, vagyongazdálkodója a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ

Műemlék

Elérhetőség: Pécel a Gödöllői-dombság északnyugati felén fekszik. Autóval legkönnyebben az M0-ás autópályán keresztül közelíthető meg, továbbá vasúton, Volán autóbuszjáratokkal, és a Budapest Őrs vezér térről induló 169E jelzésű autóbusszal is elérhető.

Cím: 2119 Pécel, Kálvin tér 1.

Rövid történelmi áttekintés:

Ráday Pál 1722 és 1730 között építtette meg a kúriát, majd fia Ráday Gedeon (1713-1792) barokk kastéllyá bővítette az épületet 1755 és 1774 között. Az átalakítással a gödöllői Grassalkovich Kastély építőmesterét Mayerhoffer Andrást, és fiát Jánost bízta meg, így az építészeti megoldásban a gödöllői stílusjegyek (pl.

lépcsőkorlát) is felfedezhetőek. A kastély falfestésekkel díszített legszebb termei, a díszterem és a könyvtár. A díszterem 1766-ban készült monokróm falfestései Ovidius Átváltozásainak 15 jelenetét örökíti meg, erkölcsi intelmeket ábrázolnak, melyekhez Ráday Gedeon írt verssorokat. A könyvtár boltozatát négy tardosi vörös márványoszlop tartja, rokokó fejezettel, a mennyezetten Pallas Athene felhőkön ülő alakja a diadalmas tudományt jelképezi. (forrás: Hajdi Márta)

Ráday Gedeon, aki életét a nemzeti művelődésnek szentelte, kulturális központtá tette a péceli családi rezidenciát. Apja könyvtárát tizennégyezer kötetből álló gyűjteménnyé gyarapította, továbbá történelmi arcképcsarnokot gyűjtött, tudósokat, költőket, írókat, támogatót és fogadókat kastélyában. Idős korára lelkesen támogatta az új nemzedéket, Kazinczy Ferencet, Batsányi Jánost és társaikat.

Gedeon halála után a család és vele együtt a kastély is hanyatlásnak indult. Az utódok egyre több adósságot halmoztak fel, miközben egyre kevesebbet törődtek a péceli uradalommal. Az épületek 1807-re elhanyagolt állapotban kerültek, de igazán komoly kárt az 1825. március 30.-án pusztító tűzvész okozott a kastélyban.

1872. december 30.-án nyilvános árverésre került a kastély, mely Kelecsényi Rafael tulajdonába került. Az eredeti bútorok, képek és érmegyűjtemények szétszóródtak, de Gedeon végrendelete értelmében a könyvtárat nem lehetett megbontani, csak egészében értékesíteni. Szerencsére 1861-ben ez a Duna-melléki Református Egyházkerület tulajdona lett, ahol épségben megőrizték védett gyűjteményként.

Hasznosítása, funkciója:

A II. világháború pusztításai után a kastély állapota teljesen leromlott. 1953-56 között a MÁV helyreállította és elfekvő kórházzá alakította át. 1998 áprilisában a MÁV térítésmentesen átadta az épületet a Műemlékek Állami Gondnokságának. Még abban az évben megnyitotta kapuit a látogatók előtt, azóta is múzeumként, illetve kiállítóterként funkcionál. A megnyitáshoz szükséges munkákkal egy időben megkezdődtek a művészettörténeti kutatások, értékleltár, építésztervezés, gépészttervezés stb. Állami forrásokból felújításra került a kastély földszinti kőburkolata, elkészült a tető új fedése, bádogos munkája, kőmunkája, az emeleten a díszterem befalazott ajtóinak kibontására kerültek, továbbá a teremsor kétszárnyú ajtóit is rekonstruálták. Elkészült az új kazán, modernizálták a fűtési rendszert, ezen kívül kialakításra került a kávézó (ez egyelőre nem üzemel) és a jegyárusító helyiség, valamint az emeleten két mosdó kapott helyet. A falfestések feltárási munkái is folyamatosan folytak, illetve folynak a mai napig. A rendelkezésre álló

műtárgykeretből a kastélyba illő bútorokat vásároltak, de sajnos ezek nem az eredeti bútorok, azok ugyanis a történelem során elkallódtak. (forrás: Hajdi Márta)

A városközpont fejlesztését célzó Európai Unió támogatással megvalósult projekt fontos eleme volt a Ráday Kastélyhoz tartozó Márványistálló felújítása, melyet 2012-ben adtak át. Az istálló az 1760-as évek végén készült, az épület a korabeli nemesi lét megjelenítését is szolgálta. Az új látogatóközpont berendezésekor a fő szempont az volt, hogy megfeleljen a jövőbeli funkcióinak, így kiállítások és konferenciák rendezésének. Az épület oszlopokkal díszített termében elsőként Karsai Zsigmond néptáncos és festőművész kiállítása kapott helyet. A teljesen felújított és fűthető Márványistállóban ruhatárnak, kávézónak és egyéb kisebb kiállításoknak is alakítottak ki teret. (<http://www.pecelinfo.hu/index.php/hirek/helyi-hirek/96-normal-helyi/7366-atadtak-a-marvanyistallot>) A tervek közt szerepel a régi barokk kastélykert feltárása és rekonstrukciója is, amelyet eredeti formájában az 5. sz. melléklet mutat be.

A kastély helyet kapott az új Nemzeti Kastélyprogramban. Ez a több ütemben megvalósuló beruházás mérföldkő lehet, elősegítve ezzel a kastély kulturális és turisztikai életének fellendítését.

A kastély lehetőségeihez mérten igyekszik bekapcsolódni a turizmusba, együttműködik a helybéliekkel, különböző alapítványokkal és Pécel város önkormányzatával, akikkel már több közös programot is szerveztek. Nagy sikernek örvendenek pl. a színházi előadások (Márai Sándor: A gyertyák csonkig égnek), koncertek (kamaraopera, orgonakoncert, fuvola-és zongora előadások stb.), de esküvőknek és egyéb rendezvényeknek is kiváló helyszínt biztosít. A 2015-ben megrendezésre került programok közül kiemelném a *IX. Könyv-Tárgy Biennálét*, mely egy kortárs képző- és iparművészeti kiállítás, az *In Memoriam Jeney Zoltán* emlékhangversenyt, Fekete Nándor orgonaművész lemezbemutató koncertjét, mely az *Orgonakoncert a régi falak közt* nevet viseli, illetve a Magyar Szemiotikai Társaság *Felelet a Mondolatra* című esszékonferenciáját.

Szolgáltatók tekintetében nincs semelyik cégnek kizárólagossága, a kastély bérleti díj ellenében biztosítja a helyszínt, a rendezvény szervezői pedig az általuk választott szolgáltatókkal működnek együtt, akik biztosítják a cateringet, technikát stb.

A kastély éves látogatottsága kb. 3000 főre tehető, ebből 10% külföldi vendég. Az utóbbi években ez a szám nem változott, stagnál. A belépőjegyek árai szintén

változatlanok, a felnőtt jegy 800 Ft, a diák és nyugdíjas 400 Ft, illetve van csoportos jegy (min. 15 fő), ami 600 Ft, a családi jegy (2 felnőtt + 1 vagy több gyermek 18 év alatt) pedig 1600 Ft. A vezetőség azt vallja, hogy a kastély mindenkinek szól, így minden vendégkört megcéloznak. A színhagyomány útján terjedő híreket tartják a legjobb marketingnek, de ezen kívül Pécel város honlapján, valamint a Forster központ oldalán is megtalálhatóak. A kastélynak egyelőre nincsen saját hivatalos honlapja, mely kissé megnehezíti az információk összegyűjtését. A Facebookon szintén jelen vannak, azonban az oldal 2014 óta nem frissült. Kutatásom során találtam egy weboldalt, ahol virtuális sétát lehet tenni a kastélyban, ezt csak, mint érdekesség említem meg: <http://www.panoramablog.eu/media/videk/raday/raday.html>

Hajdi Márta létesítményvezető asszony szerint a kastélyban az irodalmat kellene kihangsúlyozni, és mint „irodalmi kastély” kerülhetne be a köztudatba. Ennek megvalósításához vissza kellene hozni a Gedeon által összegyűjtött könyvtárat is a kastélyba, így egyszerre lenne itt muzsika és irodalom, mint a régi szép időkben. Az az ötlet is felmerült már, hogy a Magyar Képzőművészeti Egyetemen össze lehetne fogni, és a diákok munkáját kiállítás formájában be lehetne mutatni az istállóban, továbbá a Színház- és Filmművészeti Egyetem diákjai vehetnének fel különböző műsorokat a kastély területén.

Tervek és lelkesedés tehát van, pénz és támogatás azonban kevésbé. Talán a Nemzeti Kastélyprogram keretében megvalósulhatnak majd nagyobb felújítási projektek, ám ez még a jövő zenéje.

4.1.6. Magyar Kóruskastély (Teleki- Wattay Kastély), Pomáz

Tulajdonviszony: Pomázi Zenekastély Kht. tulajdonában áll

Műemlék

Elhelyezkedés: Pomáz Budapesttől 4 km-re, Budakalász és Szentendre szomszédságában, a Duna-kanyar hegyei közé benyúló völgyben fekszik. Megközelíthető közúton, BKV-HÉV járással, vagy Volánbusszal.

Cím: 2013 Pomáz, Templom tér 3.

Rövid történelmi áttekintés:

A kastélyt a Bornemissza család egyik leszármazottja, Wattay Pál építtette 1750 és 1773 között, barokk stílusban. Itt volt a család Pomáz és Kiskőrös közötti birtokainak központja. Később a kastély és a hozzátartozó birtok a gróf Teleki család tulajdonába került (Teleki Józsefné örökölte). A Teleki család a XIX. században

eklektikus stílusban átépítette, majd 1926 és 1930 között felújította, és 1944 végéig lakta az épületet. A hagyomány szerint a Magyar Tudományos Akadémia első elnöke, Teleki József itt írta a „*Hunyadiak kora Magyarországon*” című történelmi művét.

Hasznosítása, funkciója:

Az I. világháború után a család hadiárvaház céljára felajánlotta a kastély épületeit. A II. világháború alatt a szovjet hadsereg tevékenysége következtében a kastély belső berendezése nagyrészt elpusztult, eltűnt. Az államosítás után az angol főmegbízott rezidenciája lett a kastély, 1947-től árvaházként működött, majd állami gyermekvédelmi intézmény céljára használták.

Az "*Óvárosi kulturális központ Pomázon*" című projekttel Pomáz város önkormányzata közel 2 millió 975 ezer eurót nyert a Phare Területfejlesztés 2002-2003 program keretében, így 2004 és 2007 között felújították a kastélyt. A szállási és étkezési szolgáltatásokat is nyújtó, zeneművészeti szakmai bázis- és rendezvényközpontként működő Magyar Kóruskastély 2008 januárjában kezdte meg működését az épületben. A Magyar Kóruskastély ad otthont az Europa Cantat Közép-kelet-európai Központjának, amely térségünk 17 országának kóruszenei területét hivatott segíteni. (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Teleki%E2%80%93Wattay-kast%C3%A9ly>)

A Magyar Kóruskastélyban a hazai kórusoknak továbbképzéseket, kurzusokat, szemináriumokat tartanak, valamint hazai és nemzetközi vonatkozású zenei szakmai konferenciákat, megbeszéléseket, előadásokat, hangversenyeket, kamaraesteket és fesztiválokat rendeznek. A külföldi kórusoknak magyarországi turnéjuk alatt a koncertezési lehetőségén kívül szállást is biztosítanak a mintegy 50-60 főt befogadni képes, 2-4 ágyas szobákban. Turisztikai szempontból különleges, pomázi kiindulási pontú "művészeti túrákat" szerveznek az értékekben gazdag környező tájakra, így a külföldi vendégeknek lehetőségük van megismerni a magyar énekes zenekultúrát, oktatást, hagyományokat. A társművészekkel együttműködve galériákat és kiállításokat szerveznek, továbbá bemutatják a magyar szerzőket és mestereket (pl. hangszerkészítőket). A gyermekeket zenei játszóház várja, valamint a nyári időszakban ifjúsági művészeti táborokat is rendeznek itt. (http://www.pomaz.hu/magyar_koruskastely)

Az interneten fellelhető információk szerint a létesítmény a fenntartható gazdálkodás és költségvetési egyensúly megteremtése érdekében a hagyományos

turisztikai, ill. nem zenei célból ide érkező vendégek számára is szállás-, éttermi- és rendezvényszervezési szolgáltatást nyújt (pl. esküvők helyszíne). Jelenleg azonban sem a <http://koruskastely.hu/>, sem pedig a <http://www.telekikastelyszallo.hu/> hivatalos honlap nem üzemel, illetve a közösségi oldalakon sem található meg a kastély, így nem lehet tudni, hogy mennyibe kerül itt egy szoba egy éjszakára. Marketingtevékenységük nem kielégítő.

4.1.7. Andrásy Kastély, Tóalmás

Tulajdonviszony: WOL Élet Szava Magyarország Alapítvány

Műemlék

Elhelyezkedés:

Tóalmás Pest megye északkeleti határán, Budapesttől 55 km-re fekszik. Budapest, illetve Jászberény felől a 31-es főúton keresztül közelíthető meg, valamint az M3-as autópályán Gödöllőnél vagy Aszódnál letérve a Valkó- Vácszentlászló- Zsámbok, ill. a Tura-Zsámbok útvonalon.

Cím: Tóalmás, Kókai u. 2.

Rövid történelmi áttekintés:

A zsidó származású, nagykereskedőként felemelkedett Wahrmann család 1892-ben vásárolta meg a tóalmási birtokot. A Millennium méltó megünneplésére készülve I. Ferenc József azzal a felhívással fordult a magyar nemességhez, hogy az évfordulóra maradandó épületeket és emlékműveket emeljenek. Ez a felhívás is közrejátszott abban, hogy Wahrmann Renáta 1894-95-ben Ybl Lajos tervei alapján felépíttette a Bócz- kertben ma is álló, fényűző 50 szobás eklektikus stílusú kastélyt. Az elhanyagolt Bócz- kertet angolparkká alakíttatta.

A kastély a XX. század első felétől egészen a II. világháborúig az Andrásy grófok tulajdona volt, akik nyaralásra és vadászatokra tartották fenn az épületet. A II. világháborút – mint megannyi kastély – az Andrásy Kastély is megsínylette. A háború után államosították, berendezése eltűnt, az épületet megrongálták. (VIRÁG Zs. 2000)

Hasznosítása, funkciója:

Később a SZOT (Szakszervezetek Országos Tanácsa) kezelésébe került a kastély, ők újítták fel és gyermeküdülőként hasznosították. (Érdekesség, hogy a kastély falai között két filmet is forgattak: 1964-65-ben „*Tizedes és a többiek*” egyes jeleneteit, valamint 1969 nyarán „*A nagy kék jelzés*” című filmet.) A SZOT anyagi

lehetőségeit meghaladta a kastély fenntartása, ezért 1989-ben bérbe adta az Amerikában létrehozott, Magyarországon is működő WOL (Word of Life) Élet Szava vallási alapítványnak. Az alapítvány 10 éves bérleti szerződést kötött a tóalmási ingatlan használatára. A szerződés feltételei között szerepelt, hogy az ingatlant kötelesek rendbe hozni és karbantartani, valamint nyaraként 400 fiatalnak egyhetes ingyenes táborozást biztosítani. 2002-ben végül a WOL megvásárolta az ingatlant.

Az alapítvány elsősorban keresztény nyári táborokat szervez, ahol nyaranta 1000 fiatal vesz részt, illetve egy kétéves, nemzetközi bibliaiskolát is működtetnek, átlagosan 60 hallgatóval. Ezen kívül bibliaklubok működnek a gyülekezetekben szerte Magyarországon. ([https://hu.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A1ssy-kast%C3%A9ly_\(T%C3%B3alm%C3%A1s\)#.C3.89rdekess.C3.A9g](https://hu.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A1ssy-kast%C3%A9ly_(T%C3%B3alm%C3%A1s)#.C3.89rdekess.C3.A9g); <http://hu.eletszava.org/a-szolgaacutelat-toumlrteacutenete.html>)

A kastély épülete turisták által is látogatható a megadott nyitvatartási időben, azonban az interneten fellelhető információkkal ellentétben nem szükséges ehhez az alapítvány engedélye. A kastély parkja, a pálmaház, a dísztavak, valamint a kastélyépület nagy szalonja - az „Aranyterem” -, illetve a fölszinten található hall a turisták előtt is nyitva áll, azonban a kastély múltjára vonatkozóan nincsen sem állandó, sem időszakos kiállítás. Az éves látogatottság nagyságrendileg kb. 1500 főre tehető, de erről nincsen pontos statisztikai adat, hiszen az alapítvány fő profilja nem turisztikai jellegű. A belépőjegyek ára 2013-ban emelkedett, a felnőtt belépő 300 Ft-ról 500 Ft-ra módosult. A diák és nyugdíjas jegy 300 Ft, a csoportos jegy 10 fő felett szintén 300 Ft, illetve gyermekeknek 10 éves kor alatt ingyenes a belépés. Az épület további részeit – amelyeket turisták nem látogathatnak – irodahelyiségként, raktárhelyiségként, konferenciateremként (missziós konferenciák), tárgyalóhelyiségként és ebédlőként hasznosítják. Az állagmegóvás érdekében folyamatosan zajlanak kisebb munkálatok, ennek elvégzését karbantartási munkacsoport végzi. Az elmúlt években nagyobb felújítási és fejlesztési projektek is megvalósultak, mint a tetőszerkezet felújítása, fűtés korszerűsítése (energiatakarékos fűtésre való átállás), parkettacsere, szobák és fürdőhelyiségek felújítása, pálmaház valamint a neoreneszánsz stílusú víztorony renoválása (ezt az alábbi videó jól szemlélteti: <https://vimeo.com/69156051>). A felújítások és fejlesztések finanszírozása adományokból valósult meg, állami támogatást nem kaptak.

Az alapítvány a jövőben a meglévő tevékenységeket szeretné folytatni és fejleszteni (gyermek és ifjúsági táborok, nemzetközi bibliaiskola, konferenciák). A honlapjukon található információk szerint a jelenleg rossz állapotú épületeket olyan minőségi létesítménnyé szeretnék alakítani, amelyek vonzóak és megfelelnek a fiatalok igényeinek. A felújítások révén a férőhelyek is bővülnének. (<http://hu.eletszava.org/eacutepuumllet-feluacutejiacutetaacutes.html>)

4.1.8. Schossberger Kastély, Tura

Tulajdonviszony: Magántulajdon (Turai Kastély Kft.)

Műemlék

Elhelyezkedés: Tura városa Budapesttől 50 km-re, az Alföld és a Mátra találkozásánál, a Galga völgyében fekszik. Megközelíthető az M3-as autópályán a Bag-Tura lehajtón, valamint vasúton és menetrendszerinti autóbuszjáratokkal.

Cím: 2194 Tura, Park út 37.

Rövid történelmi áttekintés:

A turai birtok kétszáz éven át az Esterházy család tulajdonában állt, tőlük vásárolta meg 1873-ban a Schossberger család, ahol korának egyik leggazdagabb kereskedője, Schossberger Zsigmond kastélyépítésbe fogott, hogy vagyonához és társadalmi rangjához méltó otthona legyen. A neoreneszánsz stílusú kastély Ybl Miklós grandiózus tervei alapján készült el 1883-ban (bár vannak, akik a tervet Bukovics Gyulának tulajdonítják). Belső terének kifestése kapcsán a „kis Operaháznak” is szokták nevezni (az 50 év élettartamú festés maradványai ma még láthatóak a Pálmaházban, és a központi csarnok boltívein, valamint a fénycsapdák körül).

A 98 szobával rendelkező épületet korának legmodernebb technikai vívmányaival szerelték fel: központi fűtés, villanyáram, vízvezetékek, étellift, óratorony, napfénycsapda, a falak között pedig egy 30 cm-es légréteg szolgált szigetelésül. A család szobái és a vendégszobák az első emeleten voltak, a társasági élet helyiségei az emeletekkel és a tetőtérrel egy légtérrel alkotó csarnok köré szerveződtek. A kastély tájképi parkját korának egyik legnagyobb szaktekintélye, József nádor főkertésze, Jámbor Vilmos alkotta meg. A több mint 10 hektáros, közművesített parkot Nagy-Magyarország alakúra tervezték, még a domborzat is az országot mintázta. A Schossbergerek kertjében volt saját kis-Mátra, kis-Tátra, kis-Bakony és fürdőmedence is, a növényeket pedig előfordulási helyük szerint ültették,

tehát pl. az alföldi fákat a kis- Alföldre. Gyerekként ebben a kastélyban játszott Hevesy György is, Zsigmond egyik unokája, aki később kémiai Nobel-díjat kapott. Schossberger Zsigmond 1900-ban hunyt el, de a kastély egészen a II. világháborúig a család tulajdonában maradt.

Hasznosítása, funkciója:

1944-ben a németek főhadiszállást rendeztek be a gazdátlanul maradt kastélyban, de amikor a Vörös Hadsereg elsöpörte az ellenállást, szovjet katonai szállás lett belőle. Később hadikórházként, majd a háború után 1946-tól 1973-ig a község általános iskolájaként működött. A szovjetek leakták a kastélyt, a berendezését pedig a katonák és a helyiek széthordták. Komoly átépítésekre volt szükség, hogy az arisztokraták szórakoztatására készült épületet sok gyerek befogadására képes iskolává alakítsák. A legtöbb szobából osztályterem lett, a pálmaházhoz vezető szalon tornateremmé, a körülötte lévő helyiségek pedig öltözőkké alakultak. (<http://444.hu/2014/09/23/a-zsido-baroi-kastely-ami-megihlette-a-nacikat-a-szovjeteket-taki-bacsit-angelina-jolie-t-es-egy-indiai-milliomost-is/>)

1991-ben egy indiai befektető, a Khoday cégcsoporthoz tartozó Sura Kft. 125 millió forintért megvette a kastélyt, és a kilencvenes évek végén megkezdte a kastély felújításának előkészítését. A tervek elkészítésére a Szántó és Mikó Építésziroda kapott megbízást. Az építészek a kastélyba reprezentatív helyiségeket és lakosztályokat, a parkba pedig kilencvenszobás szállodát álmodtak meg. A beruházást az 1996-os megrendezésű Bécs-Budapest Világkiállításra kívánták volna megvalósítani, a rendezvény azonban elmaradt, így sajnós a felújítás is.

Hosszas viták és pereskedések után az indiai befektető végül kiszállt a kastély üzemeltetéséből, és a Turai Kastély Kft. vette meg a többségi tulajdonrészt. Legfontosabb céljukként azt emelték ki, hogy a turai Schossberger Kastélyt a rendelkezésre álló erőforrások függvényében mihamarabb visszaállítsák régi pompájába. A koncepció egy geotermikus erőforrásra épülő gyógyszállodai hasznosítási projekt volt. A rekonstrukció folyamán a meglévőhöz hasonló stílusú épületszárny építése során a kastélyból egy ötszintes, az egészségturizmusra építő szállodakomplexum és konferenciaközpont valósulhatna meg, azonban ezt a tervet eddig nem sikerült kivitelezni, állami támogatás hiányában nem áll rendelkezésre elegendő pénzügyi forrás. (http://www.tura.hu/pdf/turaihirlap_200509.pdf; <http://www.metropol.hu/itthon/cikk/263086>; http://www.gkrte.hu/public/szturkapcs_show.php?id=4087&musts=1)

A Turai Kastély Kft. 2010-ben sikerrel pályázott és nyert a Nemzeti Kulturális Fejlesztési Alap Műemléki és Régészeti Szakmai Kollégiuma által veszélyeztetett helyzetű műemléképületek veszélyelhárításának, állagmegóvásának, részleges helyreállításának támogatására kiírt pályázatán. Az óratorony csúcsdíszeinek veszélyes méretű dőlése és a kicserélt zárófödém fölötti ácsszerkezetek kijavítása, valamint a héjalási (fedési) hiányosságok megszüntetése állt a középpontban. A felújítás 2011-ben valósult meg, mely a történeti hűség érdekében az óramű pótlásával is kiegészült. 2012 májusában a pálmaház felújítási munkálatai is megkezdődtek. Ebben az ütemben lehetőség adódott a pálmaház koronázó párkánya feletti épületrész (palafedésű kupola, a 4 darab körablakot tartalmazó díszvakolatos lanterna, horganylemez fedésű felső kiskupola, csúcsdíz) rekonstrukciójára. A munkálatok 2012 júliusában fejeződtek be.

(http://hvg.hu/ingatlan/20110813_turai_kastely;

http://www.turizmusonline.hu/aktualis/cikk/a_palmahaz_is_megujult_a_turai_kastelyban) A kastély teljes felújítása és új funkcióval történő ellátása azonban még várat magára. Pozitívként említhető, hogy a gyönyörű épületegyüttes romos állapota ellenére részlegesen látogatható, tehát nem zárták el a nagyközönség elől, valamint a kastély parkját is rendben tartják. A belépőjegy felnőtteknek 1200 Ft, diákoknak és nyugdíjasoknak pedig 750 Ft. Az éves látogatottság kb. 10.000 főre tehető.

A turai Schossberger Kastély inspiráló díszletül szolgál a művészek számára, az elmúlt években több film és videoklip forgatási helyszíne volt. Itt forgatták többek között a „*Holdhercegnő*” (2008) című filmet, és Angelina Jolie „*A vér és Méz földjén*” (2011) című alkotásának egyes részleteit is. Ezen kívül esküvőket, divat és egyéb fotózásokat, rendezvényeket is tartanak a kastélyban, illetve a kastély parkjában.

A kastélyban több rendezvény is megrendezése került már az évek folyamán, ilyen pl. a *Halloween Hétvége* október végén – november elején. Ilyenkor a kastélyt rendhagyó módon boszorkányoknak öltözött lányok mutatják be, van arcfestés, kézműves foglalkozás, jósda, koncertek és étel-ital kínálat. A kastély ad otthont továbbá a májusban megrendezésre kerülő *Galgamenti Népművészeti Fesztiválnak* is, ahol koncertek, májusfaállítás, pünkösdi király és királyné választás, kézműves kirakodóvásár, néptánc előadások és sok más érdekes program várja az egész családot. Ezen kívül jótékonysági rendezvényt is tartottak már a kastély falai között

(*Művészettel a gyermekekért!*), itt rendezték meg 2015-ben a *Nemzetiségi Kultúrák Napját*, valamint főzőverseny is zajlott már a kastély parkjában.

A kastély marketingtevékenysége sajnos nem megfelelő, hivatalos honlapjuk nagyon kezdetleges, nem figyelemfelkeltő. A menüpontok az oldal legalján vannak elhelyezve, nehezen észrevehetőek. A pályázatok menüpontban csak az óratorony és a pálmaház felújításáról írnak néhány sort, a jövőbeli tervekről (pl. gyógyszálloda projekt) említést sem tesznek. Facebook oldaluk aktívabbnak mondható, több mint 20.000 felhasználó kedveli az oldalt. Sok képet, cikket osztanak meg, illetve a kastélyban megrendezésre kerülő programokról is itt kaphatunk tájékoztatást.

Összességében elmondható, hogy a kastély hasznosítása (néhány forgatást, rendezvényt leszámítva) egyelőre negatív képet fest. Az épület állapota rossz, málladozik a festék, recsegnek a padlók, leomlottak a kőfalak. Turisztikai hasznosítására már több koncepció is született, - elsősorban szállodaként képelték el a jövőt - azonban nem biztos, hogy ez a fajta beruházás megtérülne, hiszen Turán és közvetlen közelében nem igazán találni a kastélyon kívül más turistalátványosságot, így a turisták valószínűleg nem töltenének el itt 1-2 napnál többet. Olyan tematikát kellene találni, amely a mostaninál jelentősebb turisztikai célponttá tehetné ezt a gyönyörű épületet.

4.1.9. Savoyai Kastélyszálló, Ráckeve

Tulajdonviszony: El nem idegeníthető állami tulajdon

Műemlék

Elhelyezkedés: Ráckeve Budapesttől 45 km-re, a Csepel-sziget déli részén, a Kis-Duna partján helyezkedik el. A város megközelíthető főúton, BKV HÉV járáttal, menetrend szerinti Volánbusz járáttal, valamint hajóval is.

Cím: 2300, Kossuth Lajos u. 95.

Rövid történelmi áttekintés:

Savoyai Jenő herceg (1663-1736), a török hódoltságnak véget vető zentai csata híres hadvezére 1698-ban vásárolta meg Csepel-szigeti uradalmát, melynek központjául Ráckevét jelölte ki. Az építkezés 1702-ben kezdődött, tervezője Johann Lucas von Hildebrandt volt. Ez az első olyan magyar barokk kastély, amely már egyáltalán nem a védekezésre volt berendezve, hanem pihenőhelyként szolgált (Savoyai ennek ellenére soha nem tartózkodott a kastélyban).

A herceg halála után a Habsburg-ház tulajdonába került a kastély és a birtok. 1814-ben leégett a barokk kupola, melyet egy klasszicista jellegű kupolával pótoltak. A kastély kertje szintén átalakult, már nem hordozza a barokk stílusjegyeket.

Hasznosítása, funkciója:

A XX. században gazdasági célokra alakították át a kastélyt, nagy tereit fafödémekkel osztották meg, így emeletessé vált az épület. A kastély ez idő tájt majdnem végzetes károsodásokat szenvedett, állapota leromlott. 1945 után ez a helyzet még rosszabb lett, a kupolaterembe magtár, az épület többi részébe járásbíróság, magkutató intézet, mentőállomás, erdészeti hivatal, múzeum, majd szükséglakások kerültek. (VIRÁG Zs., 2000)

A változás 1985-ben jött el, amikor az épületegyüttest felújították és kastélyszálló nyílt benne. A szálloda 30 szobája a fölszinten helyezkedik el, a maximális férőhely 80 fő. A standard kétágyas szobák mellett tágas három- és négyágyas szobákban is biztosítanak szálláslehetőséget családok, baráti társaságok részére. Az egyágyas szoba ára egy éjszakára 9000 Ft/fő, a kétágyas szoba 15.000 Ft/2 fő, a háromágyas szoba pedig 19.000 Ft/3 fő-től kezdődik, mely nem tartalmazza az idegenforgalmi adót (300 Ft/fő/éj) és az ellátást (reggeli 1500 Ft/fő/nap, félpanzió 4000/fő/nap). A kastély vendégkörét elsősorban a belföldi egyéni vendégek, külföldi egyéni vendégek (főleg németek), illetve a rendezvények, esküvők, konferenciák résztvevői alkotják.

A kastélyszálló csomagajánlatokkal is várja a vendégeket, pl. ilyen a *Szilveszteri csomagajánlat*, mely 2015. december 29. és 2016. január 1. között érvényes (3 éjszaka). Az első napon a kerthelyiségben vendégfogadást tartanak forralt borral, teával, sült gesztenyével és karácsonyi zenével, majd a pinceétteremben 3 fogásos borvacsora várja a vendégeket. Másnap reggel a szállóvendégek hagyományos disznóvágáson vehetnek részt, később pedig lovaskocsival csodálhatják meg a várost. Szilveszter napjának délelőttjén városnéző séta várja a vendégeket, ahol idegenvezető segítségével ismerhetik meg a kastély történetét, valamint a város további nevezetességeit. Este 19 órától veszi kezdetét az óévbúcsúztató szilveszteri bál élőzenével és bőséges svédasztalos vacsorakínálattal. A csomag tartalmaz személyenként egy darab kedvezményes belépőt a közeli fürdőbe, így másnap a szállás elhagyása után ezt még igénybe vehetik a vendégek, kipihelve a szilveszteri mulatságot. A részvételi díj 69.100 Ft/fő/ 3 éj, amely a hasonló szilveszteri ajánlatokhoz képest reális árnak mondható.

A kastély kitűnő helyszínt biztosít számtalan vállalati és magánrendezvény megszervezésére egyaránt. Az étteremmel kiegészülve teljes körű szolgáltatáscsomagot kínálnak (kávészünet, konferenciamenük, esküvői menük, állófogadás, díszvacsora, kerti parti stb.) A konferencia kapacitás több mint 300 fő. A barokk épületegyüttes és a hozzátartozó több hektáros ősfás, szökőkúttal rendelkező park, valamint a Duna-part közelsége elegáns környezetet biztosít esküvők megtartására is.

Az előbb említett rendezvényeken kívül a kastély szintén alkalmas helyszín lehet nyári iskolai táborok megrendezésére; két darab salakos teniszpálya, asztalitenisz, tollaslabda, futball és csocsó várja a gyerekeket. A szálloda közelében további szabadidős lehetőségek is rendelkezésre állnak: a Duna-parti stégen lehetőség nyílik horgászatra, kölcsönözhető csónak, kenu és kerékpár. A közelben lovaglási- és fürdési lehetőség (meleg vizű strandfürdő) biztosítja az aktív pihenést, kikapcsolódást. A települést jellemzi még a kirándulóturizmus és az „apróvadás” (pl. vaddisznó, őz, nyúl, vadkacsa) vadászturizmus. (<http://savoyai.hu/>)

A városban vannak visszatérő rendezvények, melyek a turisták számára is érdekesek lehetnek, pl. augusztus második felében a *Kisdunai Népzenei és Néptánc Találkozó*, augusztus végén a szerb *Nagyboldogasszony templom búcsúja*, valamint augusztus 20.-án a *Szent István-napi lampionos csónakfelvonulás*, de a Szent István tér alatti Dunasoron működő "csónakos" piac önmagában is megragadó, ritka látványosság. (<http://www.rackeve.hu/turista-vagyok/programok/2013-09-17-13-42-37.html>)

A Savoyai Kastélyszálló honlapja elegáns, letisztult, minden fontos információt tartalmaz magyar, angol és német nyelven egyaránt. Marketingtevékenységük jó, több online foglalási oldalon is megtalálhatóak az ajánlataik (pl. szallas.hu, booking.com, hrs.com), saját prospektust adnak ki rendezvényszervező partnereknek, illetve a közösségi oldalakon is szerepelnek, ahol jó értékeléseket kaptak (Facebook, Tripadvisor). Negatívumként a szobák berendezése említhető meg, a bútorok nem idézik fel a régi korok emlékeit (inkább modernnek mondhatóak), így nem tudják visszaadni az igazi kastélyhangulatot.

4.1.10. Migazzi Kastély, Verőce

Tulajdonviszony: 1954-től a Váci egyházmegye kezelésében van, jelenleg a Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat otthona működik benne

Műemlék

Elhelyezkedés: A község Vác és Szob között a Duna bal partján fekszik. Megközelíthető közúton a 2-es út felől, illetve Vácról induló menetrend szerinti autóbuszokkal.

Cím: 2621 Verőce, Migazzi u. 1.

Rövid történelmi áttekintés:

Feltételezések szerint a kastély helyén egykor egy római őrtorony állt, melynek részletei itt-ott máig fellelhetők a kazánház falába építve. A jelenleg álló kastélyt gróf Migazzi Kristóf olasz származású püspök, későbbi bécsi érsek emeltette 1766 és 1774 között barokk stílusban, Isidore Canevale francia származású építész tervei alapján. Migazzi a váci egyházmegye felvirágoztatását tűzte ki célul, így a templom- és középítkezések fontos szerepet játszottak programjában. A kastélyt a XIX. században klasszicista stílusban alakították át.

Hasznosítása, funkciója:

A huszadik század elején papi otthonként, majd 1945 után nehézipari üdülőként funkcionált, később visszakerült a váci püspökség kezelésébe, és azóta szeretetotthonként működik. „Az 1954 szeptemberében egyházi szeretetotthonként engedélyt kapott épületet az Egyháznak állami támogatás nélkül kellett működtetnie. A rendek feloszlatása során otthontalanná vált szerzetesnővérek számára biztosított szerény lakhatást. Akkoriban akár nyolcan is kerültek egy négy személy számára méretezett szobába. A fenntartás érdekében a nővérek rengeteget dolgoztak a ház működését biztosítva, és megművelték a kertet, állatot tartottak, értékesítették a terményt” (<http://www.magyarokurir.hu/hirek/60-eves-fennallasat-unnepelte-verocei-migazzi-otthon>). A Szeretetszolgálat célja az idős női szerzetesek gondozása és ápolása állandó bentlakás mellett. Minden év augusztusában családi napot tartanak, amelyet azért hoztak létre, hogy a gondozottak és családtagjaik számára lehetőséget biztosítsanak az együttlétre.

A kastély közösségi funkciót tölt be, azon belül egészségügyi és szociális hasznosítású, turisták által nem látogatható. Csupán érdekességképpen emeltem ki, hiszen jó példája ez a kastélyok különböző hasznosítási lehetőségeinek.

4.1.11. Vár Hotel Kastélyszálló, Visegrád

Tulajdonviszony: Magántulajdon

Elérhetőség: Budapeستől 30 km-re, a Dunakanyar legszebb részén, a visegrádi vár tövében és a Salamon-torony szomszédságában, közvetlenül a Duna partján található a Vár Hotel Kastélyszálló.

Cím: 2025 Visegrád, Fő út 9.

Rövid történelmi áttekintés:

A Vár Hotel Kastélyszálló Görgey Artúr 1848-as honvédtábornok lakhelye volt. A kastélyt a tábornok öccse, Görgey István építtette Visegrád villanegyedében. A megbízott építész 1888-ban készítette el a kastély tervét, és ennek alapján meg is indult az építkezés, azonban a kivitelezésen dolgozó pallér nem boldogult a tervvel (különösen a ház bonyolult tetőszerkezete okozott gondot). István megkérte bátyját, hogy vegye át a ház építésének művezetését, melyet Görgey Artúr hibátlanul le is vezényelt, így Görgey István második felesége, három lánya és a tábornok átköltözhetett ide. Ettől kezdve ezen a lakhelyen olyan társadalmi kör alakult, amely szeretettel vette körül az öregedő hőst. Barátai, tisztelői között említhetjük gróf Tisza Kálmánt és fiát, Tisza Istvánt, akik többször meglátogatták a tábornokot. Gyakori vendég volt itt Ábrányi Emil, Hatvány Lajos és Mikszáth Kálmán is.

Az agg Görgey életének negyven évét töltötte el a kastélyban, ahol szívesen kertészkedett vagy filozófiai műveket tanulmányozott. Kedvenc pihenőhelye a kastély kertje volt, ahol az öreg vadgesztenyék alól szemlélhette a Dunát és a marosi hegyeket. A legendás hadvezér 98 éves koráig élt a falak között. (http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/visegrad/visegrad_ezer_eve_almanach/pages/visegrad_46_05.htm)

Hasznosítása, funkciója:

A kastély 1999-ben kastélyszállóként nyitotta meg kapuit (korábbi hasznosításáról nincs információ). Görgey Artúr 40 éves itt tartózkodására csupán egy szerény emléktábla utal, nincs olyan helyiség, amely bemutatná örökségét.

A szálló 20 szobával rendelkezik, mely 40-45 fő elszállásolására alkalmas, valamint egy 50 fős, télen-nyáron üzemelő százéves pince-borozó és hangulatos étterem várja a vendégeket, amelyhez egy 100 fős kerthelyiség is kapcsolódik. A standard szoba egy fő részére téli időszakban hétköznap 11.900 Ft / éj, ugyanez kétszemélyes ágyval 13.900 Ft / éj, hétvégén az előbbi 13.900 Ft / éj, utóbbi 15.900Ft / éj. Az árak tartalmazzák a bővített kontinentális reggelit. A szálloda

rendelkezik egy fürdő-pihenő részleggel, ahol úszómedence, pezsgőfürdő, infrasauna, sókabin és masszázs várja a vendégeket. A honlapon több csomagajánlat is található, ezek közül a legújabb a „Téli varázs”, mely 2015. december 1.-től 2016. február 28.-ig érvényes, kivéve a kiemelt ünnepeket. A csomag 2 éjszakai szállást biztosít kétágyas szobában félpanziós ellátással, érkezéskor forró csokoládéval, valamint a vendégek használhatják a fürdő-pihenő részleget, a zárt parkolót és a WiFit. A csomag ára: 25.500 Ft 2 fő / 2 éj, mely a hasonló ajánlatokhoz képest reális, már-már olesónak mondható.

A szálló környékén rengeteg program várja a látogatókat, pl. tárlatvezetések, izgalmas történelmi séták a Királyi Palotában és a Salamon-toronyban; lovagi torna a Szent György Lovagrend előadásában; gyerekprogramok és játszóház a Mátyás Király Játzóparkban; középkori fegyverpróba íjászattal, dárдахajtással és csatacsillag dobással; bobozás télen-nyáron; túrák a Visegrádi-hegységben stb. (<http://www.varhotel.hu/index.php>)

A Vár Hotel Kastélyszálló honlapja tartalmazza a főbb információkat, bár ez angol és német nyelven nem elérhető. A szálló több online foglalási oldalon is megtalálható (szallasvadasz.hu, booking.com), de a Facebook oldalukat 2014 eleje óta nem frissítik. A Tripadvisoron – melyet főleg külföldi vendégek használnak – pozitív és negatív véleményeket egyaránt olvashatunk róla (pl. udvarias, segítőkész személyzet, de kicsi szobák).

Összességében elmondható, hogy a kastélyszálló barátságos és vendégközpontú, de egyszerű. Véleményem szerint egy hétvégi kirándulás vagy csillagtúra alkalmával jó választás lehet, de aki valamilyen pluszra (pl. igazi wellness élményekre) vágyik, annak esetleg csalódást kelthet.

4.1.12. Királyi Palota, Visegrád

Tulajdonviszony: A magyar állam tulajdona. 2013-tól a Magyar Nemzeti Múzeum kezelésében áll a Mátyás Király Múzeum, melyhez a Királyi Palota és a Salamon Torony tartozik.

Cím: 2025 Visegrád, Fő utca 23-29.

Elhelyezkedés:

Visegrád az ország egyik leglátogatottabb üdülőkörzetében, a festői szépségű Dunakanyarban fekszik. Budapeستől 43 km-re, északra található. Megközelíthető

közúton, vasúton, autóbusszal és hajóval. Nagymaros felől komp biztosítja a túloldalról érkező személy és járműszállítást.

Rövid történelmi áttekintés:

A palota hosszú és hányattatott sorsa a XIV. század elején, Károly Róbert (1288-1342) uralkodása alatt kezdődött. Ekkor költözött a királyi udvar Visegrádra, itt tartották meg 1335-ben a híres visegrádi királytalálkozót. A szerény udvarházat Nagy Lajos király (1326-1382) fejlesztette komoly palotává. Az építkezések Zsigmond király (1368-1437) idején fejeződtek be, de mivel ő az udvarát Budára költöztette, így a palota háttérbe szorult. Igazi fénykorát Mátyás király (1443-1490) idején élte, ő állította helyre a XV. század végén. Európában Olaszország után először itt jelentek meg az első reneszánsz jegyek, ekkor épült a kerengő a reneszánsz loggiával, a díszlépcső, a kápolna és több díszkút is (köztük az épület leghíresebb díszje, a Herkules kút, melyet Mátyás király címerei díszítenek). Ettől kezdve, az 1544-es török hódításig a magyar királyok vidéki rezidenciája volt.

A török időkben kirabolták és magára hagyták az épületet, mely elnéptelenedett és pusztulni kezdett. A rommá vált palotát a XVIII. század közepén lebontották. 1934-ben Schulek János (Schulek Frigyes fia) véletlenül fedezte fel a palota eltemetett darabjait, azóta szinte folyamatosak a régészeti feltárások és helyreállítások. Az elmúlt évtizedekben folyamatosan adták át a palota rekonstruált részeit a látogatóknak. (<http://visegradmuzeum.hu/palota2/kiralyi-palota-kronologia/>; <http://kirandulastippek.hu/dunakanyar/visegrad-kiralyi-palota>)

Hasznosítása, funkciója:

Az épület 1934 óta múzeumként funkcionál. A palota történetét bemutató Mátyás Király Múzeum a kert bejárata mellett álló, a palota köveiből emelt épületben kapott helyet.

A palota legszebb része az árkádos reneszánsz díszudvar, közepén a híres Herkules kúttal, amelyből egykor bor csorogott. Sajnos ez csak másolat, az eredeti kút elpusztult, melynek megmaradt részei a kőtárban tekinthetők meg.

A díszudvarból nyílnak a Királyi Palota kiállítótermei, amelyeket az uralkodók korának megfelelő stílusban alakítottak ki. A függőkertként kialakított teraszon a középkorban is használt fűszer- és gyógynövényeket termesztenek, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik a Palotakertre, amelynek közepén egy Zsigmond kori csorgókút is segít felidézni a középkori hangulatot. A palota másik ismert emléke a

Mátyás korabeli Oroszlános kút, amelynek másolata az emeleti teraszon látható. Az eredeti kút valószínűleg 1483-ban faragták, ami a virágoskert legfőbb dísz volt.

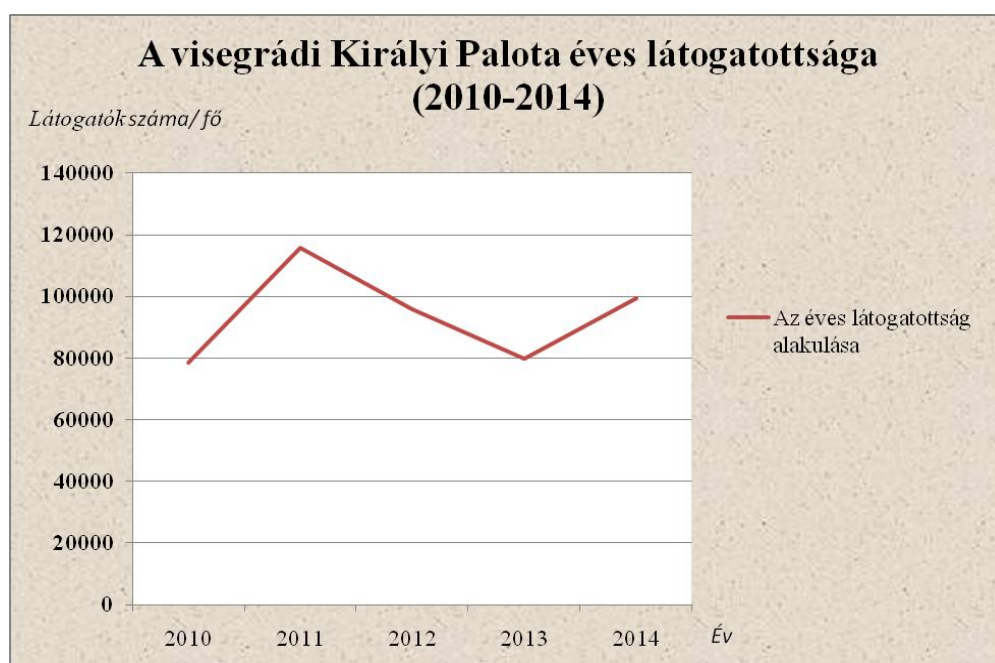
A pincében berendezett kőtárban a Mátyás kori építészet faragványainak legjelentősebb darabjait mutatják be. A kőszerkezetek nagyobb része a palotaegyüttes északkeleti lakóépületéből származik, de helyet kapott az alsó nagy fogadóudvar késő gótikus oszlopsorának néhány lábazta és a palotakápolna orgonaerkélyét hordozó két reneszánsz konzol is.

(<http://visegradmuzeum.hu/palota2/>)

2015. szeptember 22. és 2016. augusztus 31. között megtekinthető egy időszaki kiállítás, mely a „Visegrád évszázadai. A Római kor utolsó évszázada a Dunakanyarban” nevet viseli. Itt láthatóak többek között a lepencei órtorony bejárata előtt előkerült szoborfejek, 4-5. századi csatok, csontfésűk, pénzérmék és egyéb római kori barbár leletek a Dunakanyarból.

A palota területén 1995 és 2009 között jelentős állami beruházással folytak a rekonstrukciós munkálatok, azóta azonban sem támogatás sem pályázati lehetőség nincs, csak saját bevételből tudják fenntartani az épületegyüttest. 2010 óta semmilyen nagyobb felújítási, fejlesztési projekt nem valósult meg.

A Királyi Palota éves látogatottsága kb. 100.000 főre tehető, túlnyomó rész hazai vendégek látogatnak el ide. Az elmúlt 5 év látogatottságát az alábbi 3. sz. ábra mutatja be:

3. sz. ábra: A visegrádi Királyi Palota éves látogatottsága (2010-2014)

Forrás: Saját szerkesztés az interjúkérdésekre adott válaszok alapján

A belépőjegyek ára az elmúlt évek során nem változott: a felnőtt jegy 1100 Ft, 6-26 éves kor között, illetve 62-70 éves kor között 550 Ft, 70 év fölött ingyenes. A palota szolgáltatásai között tárlatvezetés is található, ezt egyszerre maximum 40 fő veheti igénybe. A magyar nyelvű tárlatvezetés felnőtt csoportoknak 8000 Ft, általános és középiskolai csoportoknak 7000 Ft, angol/ német/ francia nyelvű tárlatvezetés pedig 12.000 Ft.

A múzeumi funkción kívül egyéb módon is hasznosítják az épületeket. A díszudvarról nyíló konferenciaterem alkalmas nagyobb létszámú konferenciák, találkozók, céges rendezvények és előadások lebonyolítására. Ezek közül kiemelkedik a Visegrádi Négyek (V4) találkozója. A magyar középkor legfényesebb királyi udvara esküvők megtartására is kiváló helyszínt biztosít. Választható helyszínek: a Királyi Palota díszudvara, kertjei, vagy a loggia, melyek befogadóképessége összesen 150 fő.

Nagy népszerűségnek örvendenek a múzeumpedagógiai foglalkozások, melyek 30-40 perces időtartamúak. Ilyen például a kályhacsempe készítés, ismerkedés a régészek és a restaurátorok munkájával egy „igazi” ásatáson, reneszánsz táncitanítás, játszóház középkori gyerekjátékokkal, íjászat, fegyverbemutató, solymászbemutató stb.

Május első hétvégéjén kerül megrendezésre a *Mátyás Király Napok*, mely egy hagyományörző és múzeumpedagógiai rendezvény. A Királyi Palota látogatói kipróbálhatják a középkori mesterségeket (esztergálás, kőfaragás, korongozás, gyertyaöntés) és játékokat, részt vehetnek íjászaton, tárlatvezetéseken és régészeti előadásokon, valamint megcsodálhatják a középkori konyha rendkívüli élő bemutatóját is. Egy másik sokak által látogatott rendezvény a *Visegrádi Nemzetközi Palotajátékok*, mely az 1335-ös visegrádi királytalálkozónak állít emléket. A három napos rendezvényen látványos lovagi tornák, pompás királyi menet, esti fáklyás felvonulás, vásár, koncertek és királyi borudvar várja az idelátogatókat, megidézve a középkori hangulatot.

A Királyi Palota elsősorban iskolákat (diákcsoportokat) és egyéni vendégeket céloz meg, a szervezett csoportok elérése azonban kevésbé sikeres. Saját honlappal rendelkeznek, mely minden fontos információt tartalmaz magyar és angol nyelven, illetve szakmai online folyóiratokban, közösségi oldalakon is fellelhetőek. A Youtube videó megosztó oldalon továbbá egy közel 12 perces animációs videót találunk, mely a visegrádi Királyi Palota történetét meséli el, bemutatja, hogy hogyan

nézhetett ki hajdanán az épületegyüttes. A videót angol felirattal látták el, így a külföldiek számára is érthető. (https://www.youtube.com/watch?v=TktaAosj_T0)

Össességében elmondható, hogy a Királyi Palota turisztikailag jól hasznosított, érdekes programokkal várják a gyerekeket és a felnőtteket egyaránt. Marketingtevékenységük is megfelelő. A környéken egyedül a Visegrádi Fellegvár jelenthet versenytársat, mely a Pilisi Parkerdő Zrt. kezelésében áll.

5. A kutatás eredménye

„Napjainkban a következő kastélyhasznosítási módokat különböztethetjük meg:

- Közösségi funkciók ellátása (kastély-idegenfunkciók): egészségügyi és szociális; oktatási célú; ismeretgyűjtést szolgáló; tudományos célú; illetve igazgatási épületként történő hasznosítás;
- Magáncélú hasznosítás: lakás- vagy üdülőfunkcióval, nagyközönség elől elzárta;
- Turisztikai hasznosítás: szálláshely, múzeum, rendezvényhelyszín, alkotóház. A turisztikai hasznosítás ún. nyílt funkció, amely biztosítja a nagyközönség számára az épület látogathatóságát” (NAGY A. és PETYKÓ Cs. 2008, p.11)

A kutatásom tárgyát képező Budapest környéki kastélyokat gazdaságossági szempontok miatt vegyesen hasznosítják (több célú hasznosítás), de ha a fő funkciójukat vizsgáljuk, akkor döntő többségben kastélymúzeumként, kastélyszállóként, vagy rendezvényhelyszíneként működnek. Természetesen a közösségi funkciók ellátására is találhatunk példát, ilyen a Migazzi Kastély, az Andrássy Kastély, valamint a Károlyi Kastély.

A kastélyok hasznosítását, különböző funkcióit a következő oldalon található összefoglaló táblázat mutatja be (szürkével kiemelve a Gödöllői Királyi Kastély, mint a legkomplexebb termékcsomagot nyújtó kastély, illetve lila betűszínnel kiemelve az elsősorban közösségi funkciókat ellátó kastélyokat):

Kastélyok helyszín szerinti csoportosítása	Hasznosítás										
	Múzeum, tárlatvezetés	Szálloda, szálláshely	Konferenciák	Vadászati rendezvények	Esküvői helyszín	Hangverseny, koncertek	Színházi előadások	Étterem	Céges rendezvények és csapatépítő tréningek	Családi és gyerekkonferenciák	Filmforgatás, fotózás
<i>Podmaniczky-Vigyázó Kastély</i> Budapest, Rákoskeresztúr			X		X				X		
<i>Podmaniczky Kastély</i> Fenyőharaszt		X			X			X	X		
<i>Károlyi Kastély Fót</i>			X		X			X			
	Itt működik a Károlyi István Gyermekközpont, továbbá az egyik szárnyban lakik Károlyi László gróf és felesége. Céljuk a család hagyományának folytatása, vagyis a hátrányos helyzetű fiatalok pártfogása, támogatása.										
<i>Királyi Kastély Gödöllő</i>	X múzeum-pedagógia is		X	X	X	X	X		X	X	X
<i>Ráday Kastély Pécel</i>	X		X		X	X	X		X		
<i>Magyar Kóruskastély Pomáz</i>		X			X	X		X	X	X gyerektábor	X hang és kép stúdiófelvétele
<i>Andrássy Kastély Tóalmás</i>			X missziós							X gyerektábor	X
<i>Schossberger Kastély Tura</i>					X					X	X
<i>Savoyai Kastélyszálló Ráckeve</i>		X			X			X	X	X gyerektábor	
<i>Migazzi Kastély Verőce</i>	Katolikus Szeretetszolgálat Migazzi Otthona működik benne (az épületben nincs múzeum, turisták által nem tekinthető meg).										
<i>Királyi Palota Visegrád</i>	X múzeum-pedagógia is		X		X		X szabad téri			X	X
<i>Vár Hotel Kastélyszálló Visegrád</i>		X						X	X		

2. sz. táblázat: A Pest megyei kastélyok különböző hasznosítási formái

Forrás: Saját feldolgozás

Az általam vizsgált tizenkét kastély közül három működik múzeumként, négy kastélyszállóként, (bár ebből a pomázi Teleki-Wattay, más néven Magyar Kóruskastély főleg a kórustagoknak nyújt szállást), egy rendezvényközpontként, három pedig közösségi funkciókat lát el (gyermekotthon, nemzetközi bibliaiskola, szeretetotthon).

A turai Schossberger Kastély egyelőre üresen áll, kisebb felújítási munkákat leszámítva romos állapotú. Rendezvények, esküvők, fotózások illetve filmforgatások helyszíneként próbálják meg hasznosítani, ám ennél méltóbb funkciót érdemelne.

A kastélyhasznosításra vonatkozó százalékos eredményt az alábbi 4. sz. ábra szemlélteti:

4. sz. ábra: A különböző kastélyhasznosítások százalékos megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés

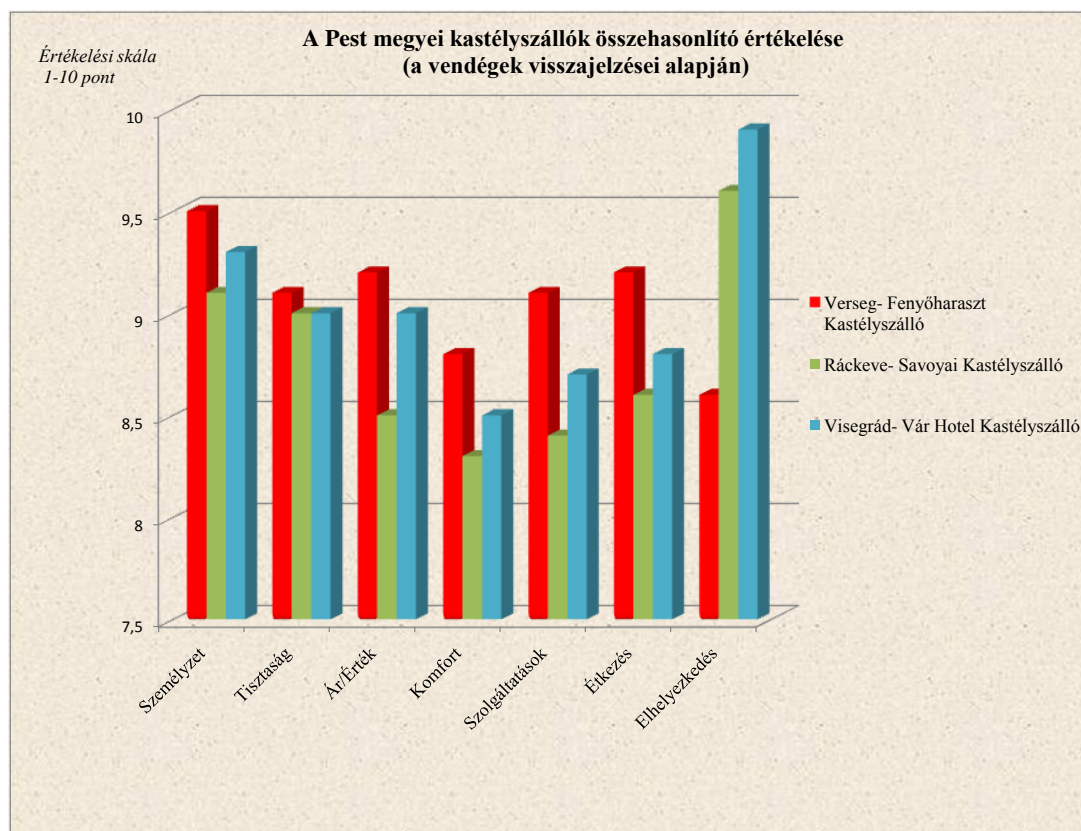
Mint már korábban említettem, ezen kastélyok közül kiemelkedik a Gödöllői Királyi Kastély, amely a legteljesebb turisztikai kínálatot tudta kialakítani. Fő funkciója múzeum, de emellett rendezvényhelyszín, konferenciák, esküvők, koncertek és hangversenyek, filmforgatások helyszíne, továbbá különböző családi és vadászati programokat is tartanak a kastély területén. Egyedül a szállás és az étterem funkció hiányzik, de már az ilyen jellegű hasznosításra is voltak tervek, így elképzelhető, hogy a jövőben ezek által még inkább kiteljesedhet a kínálat.

A visegrádi Királyi Palota szintén pozitív példaként említhető, hiszen évente 100.000 látogató fordul meg itt, köszönhetően az izgalmas múzeumpedagógiai foglalkozásoknak, családi programoknak, szabadtéri színházi előadásoknak, illetve a konferenciák és esküvők megtartására alkalmas hangulatos helyszíneknek.

A péceli Ráday Kastély is igyekszik bekapcsolódni a turizmus vérkeringésébe, folyamatosak a rekonstrukciós munkálatok, bár egyelőre a látogatószám jócskán elmarad a fent említett két kastélyétól. Fő funkciója múzeum, de emellett a felújított Márványistálló konferenciák, céges rendezvények, koncertek és színházi előadások helyszínéül is szolgál. Amennyiben támogatáshoz jutnak, és folytatni tudják a nagyobb fejlesztéseket, akkor irodalmi kastélyként szeretnék bekerülni a köztudatba (visszahozva a kastélyba a könyvgyűjteményt és a zenét, mint hajdanán).

A rákoskeresztúri Podmaniczky- Vigyázó Kastély rendezvényközpontként működik, de a megvalósítandó tervek között szerepel a szálláshelyfejlesztés is, így ezzel bekapcsolódhatnak az örökségturizmusba.

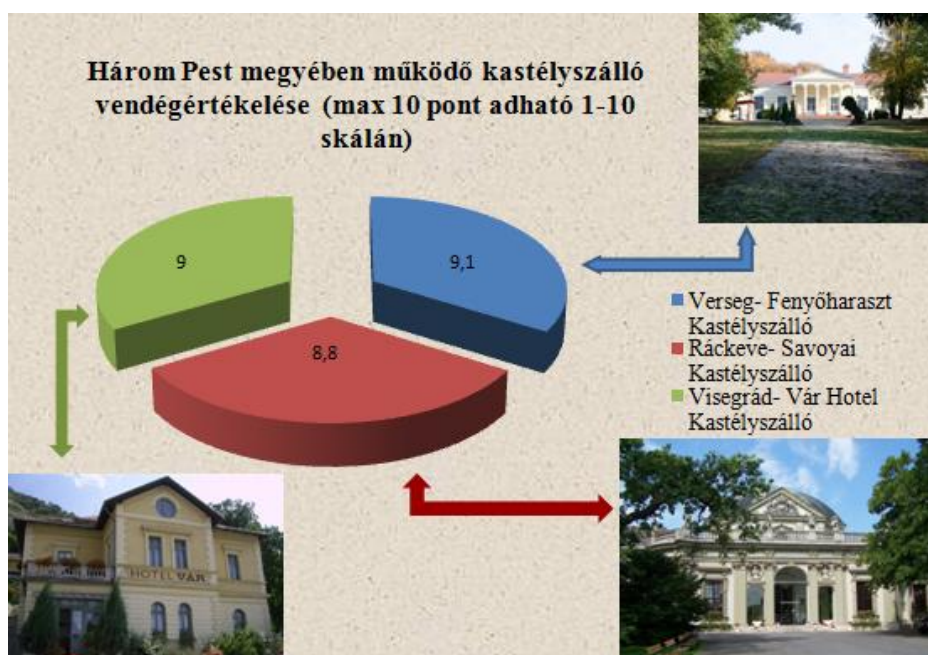
Kutatásomba három kastélyszálló (Fenyőharaszi Kastélyszálló, Savoyai Kastélyszálló, Vár Hotel Kastélyszálló) is belekerült, amelyek megtalálhatóak az egyik legnagyobb magyar szállásfoglalási oldalon, a *szallas.hu*- n, így az ott olvasható vendégértékelések alapján két diagramot készítettem. Az 5. sz. ábra a személyzet, tisztaság, ár-érték arány, komfort, szolgáltatások, étkezés, valamint az elhelyezkedés alapján osztályozza a kastélyokat:

5. sz. ábra: A Pest megyei kastélyszállók összehasonlító értékelése

Forrás: Saját feldolgozás a *szallas.hu* értékelései alapján

A személyzetet és a tisztaságot tekintve mindhárom kastély 9 pont fölött teljesített, az ár-érték arányt vizsgálva a Savoyai Kastélyszálló azonban kevesebb pontot kapott, mint társai. A komfortot nézve mindhárom szálló 8 pont körüli értékelést kapott, a szolgáltatások és az étkezés tekintetében viszont csak a Fenyőharaszi Kastélyszálló emelkedik ki. Elhelyezkedést és megközelíthetőséget vizsgálva a visegrádi Vár Hotel Kastélyszálló kapta a legtöbb pontot, amely nem meglepő, tekintve hogy Visegrád közúton, vasúton, autóbusszal illetve hajóval is elérhető. Az alábbi 6. sz. ábra összesíti a kapott pontokat, így rangsorolhatóak az előbb említett kastélyszállók:

6. sz. ábra: Három Pest megyében működő kastélyszálló vendégértékelése

Forrás: Saját feldolgozás a szallas.hu értékelései alapján

A vendégértékelések alapján a maximálisan adható tíz pontból 9,1 pontot kapott a Fenyőharaszt Kastélyszálló, tehát a vendégek tapasztalatai szerint a három vizsgált kastélyszálló közül összességében ez a legjobb. Az eredményeket tekintve elmondható, hogy mindhárom Pest megyei kastélyszállóval elégedettek a vendégek, egyik sem kapott nyolc pontnál rosszabb értékelést.

6. Konklúziók, javaslatok

A kutatás egésze rávilágított arra, hogy a magyarországi kastélyhasznosítás és kastélyturizmus egyelőre jócskán le van maradva Nyugat-Európához képest. Ennek oka a történelmi események hatásaira vezethető vissza. A II. világháború utáni korszakváltás a nemzetet elnyomó idegen nagyhatalom érdekei szerint alakult. A kommunista diktatúra lerombolta a hagyományos erkölcsi értékrendet és polgári kultúrát, a nemzeti öntudatot nacionalizmusnak bélyegezte és üldözte. Ez a rendszer felmérhetetlen és jóvátehetetlen anyagi, társadalmi, és szellemi károkat okozott a magyar népnek. Számtalan kastély esett a tudatos kastélyrombolás áldozatául (minden főúri kultúrára emlékeztető értéket el akartak pusztítani). A '60-as évek végétől kezdve valamelyest oldódott a diktatórikus jelleg, a szemléletváltást követően felértékelődtek a letűnt korok kulturális örökségei.

Ezzel szemben Nyugat-Európában a II. világháború után megbecsülték a hagyománykövető- és őrző értékrendet, a kastélyok turisztikai funkciókat kaptak. Nálunk a kastélyok turisztikai hasznosítása jóval később következett be. Hazánkban hosszú évtizedek óta nincs turizmus törvény, és az ágazat fejlesztésének irányait hosszútávon meghatározó turizmus koncepció sem született még meg. A kastélyfelújításokra és új funkcióval történő ellátásukra sem elegendő forrás, sem összehangolt elképzelés nincsen. (Az interjúkból kiderült, hogy a kisebb karbantartási munkákra éppúgy nincs elegendő támogatás, mint a nagyobb fejlesztési projektekre.) Fontos lenne egy olyan szervezet létrehozása, amely összefogja a működő magyarországi kastélyokat. Fel kellene mérni régióként, hogy melyek azok a funkciók, amelyek gazdaságilag megtérülnek (pl. kerekasztal beszélgetések során a létesítmények vezetői megoszthatnák egymással a hasznosítással kapcsolatos tapasztalataikat). Az ágazat erősítéséhez több támogatásra és kastélymentő-programra lenne szükség.

A kommunista rendszerben a kastélyépületeket tudatosan rombolták, elhordták a berendezéseket, értéktárgyakat. Ma ennek ellentéte játszódik le, az örökségi értékek feltárása, védetté nyilvánítása, fenntartása, fejlesztése és védelme fontos feladat. Az örökségvédelmi törvénynek azonban számtalan kötöttsége van, amelyek megnehezítik a kastélyok hasznosítását és elijeszti a magánbefektetőket. Egy olyan „arany középutat” kellene találni, amely valamelyest lazít a kötöttségeken, ezáltal

vonzóbbá teszi a műemléki kastélyokat a befektetők számára, de egyben garantálja az épületek szakszerű és korhű felújítását is.

Jelenleg a Pest megyére vonatkozó műemlékjegyzék nem elérhető, ennek pótlása, illetve a meglévő jegyzékek frissítése szintén fontos lenne. Ezek alapján egy összesítő adatbázist lehetne létrehozni, amely tartalmazná megyénként a műemléki védetség alatt álló kastélyokat és azok helyzetét. Ez az állam számára is segítséget nyújtana, hiszen könnyebben átlátnák, hogy mely kastélyok állapotát kell sürgősen orvosolni, illetve hogy mennyi pénzt kell kastély-felújítási célokra elkülöníteni a költségvetésből.

Műemlékvédelmi kérdésekben szerettem volna megkeresni a Forster Központ Védési Osztályát, azonban szerkezeti átalakulás és elfoglaltság miatt erre nem volt lehetőségem.

A látogatószám növelése érdekében a kastélyok létrehozhatnának egy regionális szintű kastélyutat, melynek keretében specifikusan a magyar építészet ezen emlékeivel ismerkedhetnének meg az érdeklődők. Ezt a fajta hosszú távú együttműködést közös marketinggel kellene megalapozni. A 3-4 napos utakat (nyugat-európai mintát követve) minden nagyobb bel-és külföldi utazási irodában, a médiában, illetve az internetes oldalakon hirdetni kellene.

A hirdetést megemlítve át is térnék a kastélyok marketingtevékenységére. A vizsgálatból kiderült, hogy ilyen téren is lenne még mit fejleszteni, ugyanis a magyarországi kastélyok nem használják ki megfelelően az internet és a közösségi felületek nyújtotta lehetőségeket. A Facebook egy mindenki által használt közösségi oldal, amely intézmények számára is megjelenést biztosít. Ezen keresztül akár közvetlenebb, kevésbé hivatalos stílusban is kapcsolatot tudnának teremteni az érdeklődőkkel. A kastélyok népszerűsítésének egyik módja lehetne pl. egy 2-3 hetente ismétlődő történelmi kvízzjáték, amelynek során 2 főre szóló ajándék belépőjegyet sorsolnának ki.

Manapság az okostelefonok szintén teret hódítottak, véleményem szerint fontos lenne, hogy a kastélyok honlapja mobilbarát verzióban is elérhető legyen, így a turisták telefonjukat használva is könnyen információkhoz juthatnának, akár a kastély történetére, akár a nyitva tartásra vagy a jegyárakra kíváncsiak. (Van néhány olyan kastély, melynek jelenleg saját honlapja sincs, ennek létrehozása sürgős feladat.)

A kastélyok és egykori lakóinak múltját bemutató kiállításokat interaktív eszközök segítségével, audioguide-os vezetéssel, érintőképernyős terminállal, valamint különleges hangulatú fények és zene segítségével lehetne még élményközpontúbbá tenni.

Jó ötlet lehet továbbá egy több nyelven elhelyezett „ötletláda” a kastély kapuja előtt, ahová a látogatók bedobhatnák a papírra leírt programelképzeléseiket, kívánságaikat. A kastélyok marketingesei ezeket háromhavonta kiürítenék és figyelembe vennék a programkínálat fejlesztése során.

7. Összefoglalás

Szakedolgozatom célja az volt, hogy bemutassam a Budapest környéki kastélyok turisztikai hasznosítását, illetve azt az utat, amin eljutottak mostani állapotukig. A hányattatott sorsú épületek turisztikai hasznosítására irányuló törekvések igazán csak a rendszerváltás utáni időkben kezdődtek el, így a Nyugat-európai országokhoz képest Magyarország ilyen tekintetben is elmaradottabb.

Kutatásom tanulságaként elmondható, hogy nehéz ma olyan funkciót találni, ahol nemcsak a felújítási és átépítési költségek térülnek meg, hanem a kastély képes profitot is termelni. A vizsgálat során kiderült, hogy a kastélyok vegyes, többcélú hasznosítása a legelterjedtebb ma Magyarországon, mivel gazdasági szempontból ez a legelőnyösebb. Ahhoz, hogy egy kastély hosszútávon fenntartható legyen és a létrejövő szolgáltatásokból piacépes turisztikai termékkínálat jöjjön létre, - a kellő időn és tőkén kívül - elengedhetetlen a szakmai tudás, az együttműködés (állam, önkormányzatok, magántőke), az élményközpontúság és az elhivatottság. A kastélyokat olyan kistérségi és települési célokra kell használni, amelyek a térség és a megye imázsát és intézményrendszerét, valamint turisztikai potenciálját erősítik. A turisztikai, illetve közösségi célú kastélyhasznosítás pozitív hatást gyakorolhat a település gazdaságára: javulhat a település jövedelemteremtő képessége, növekedhetnek a lakosság foglalkoztatási lehetőségei, továbbá az infrastruktúra fejlődését is elősegíti.

A kultúra és az örökség a nemzeti márka legfontosabb elemei közé tartozik. Szükség van több pilléren nyugvó, tudatos és hatékony turisztikai marketingre, amely azonban hazánkban még fejlesztésre szorul. Magyarországon még nem áll olyan erős lábakon a kastélyturizmus, mint pl. Nyugat-Európában, de nagy benne a fejlesztési potenciál. További kutatásokkal, szakemberekkel történő együttműködéssel meg lehetne találni azokat - az eddig kiaknázatlan - új funkciókat, amelyek segítségével a kastélyok még vonzóbb attrakciókká válhatnak.

A műemlékvédelem fontossága vitathatatlan, azonban a kulturális örökség védelméről szóló törvény túlzott kötöttségei elriasztják a magánbefektetőket, pedig az államnak szüksége lenne magántőkére ahhoz, hogy a műemléki kastélyok is

hozzájuk méltó funkciót kaphassanak. A probléma megoldása nem egyszerű feladat, de talán kompromisszumok árán áthidalható.

Az évek során több kastélyprogram is támogatta a kastélyok felújítását, turisztikai hasznosítását, azonban ennél jóval több pénzügyi forrásra lenne szükség ahhoz, hogy az ország területén lévő, történelmünk emlékeit képező épületeket megóvják és bekapcsolják a turizmus vérkeringésébe. Az új Nemzeti Kastélyprogram remélhetőleg sok kastély felújítását és turisztikai hasznosítását teszi majd lehetővé, ám a koncepció a területi korlátozást tekintve még kidolgozatlan, ellentmondásokba ütközik (Pest megye részesülhet-e a támogatásból, vagy sem). Ennek konkretizálása sürgős feladat.

A gyengeségek ellenére mégis számos pozitív, követendő kastélyhasznosítási példával találkozhatunk Magyarországon, Pest megyében is. Kutatásom során megismertem tizenkét Budapest környéki kastély történetét és átfogó képet kaptam arról, hogy a második világháborúban elszenvedett pusztítások után hogyan tudtak turisztikai vagy közösségi funkciókat ellátva új életre kelni. Véleményem szerint a hosszú távú fenntarthatóság és fejlődés elősegítése érdekében azonban még számos hasonló jellegű kutatás indokolt.

Mellékletek

1. sz. melléklet: Pest megye térképe
2. sz. melléklet: A Nemzeti Kastélyprogramban résztvevő kastélyok
3. sz. melléklet: Interjúkérdések a Budapest környéki kastélyok hasznosítása témában – a Gödöllői Királyi Kastély, a péceli Ráday Kastély, a tóalmási Andrássy Kastély, a visegrádi Királyi Palota
4. sz. melléklet: Néhány vizsgált kastély alaprajza
5. sz. melléklet: A péceli Ráday Kastély kertjének eredeti állapota
6. sz. melléklet: A teljesség igénye nélkül néhány vizsgált kastélyról készült fotó

1. sz. melléklet

Pest megye térképe (az általam vizsgált kastélyok földrajzi elhelyezkedését és Budapesthez viszonyított helyzetét szemlélteti)

Forrás: <http://lazarus.elte.hu/hun/hunkarta/varme/pes/pest.gif>

A Nemzeti Kastélyprogramban szereplő kastélyok**BÉKÉS MEGYE**

1. Geszt, Tisza-kastély

BORSOD – ABAÚJ – ZEMPLÉN MEGYE

1. Edelény, L' Huillier – Coburg-kastély
2. Fáj, Fáy-kastély
3. Füzerradvány, Károlyi-kastély

FEJÉR MEGYE

1. Dég, Festetics-kastély
2. Lovasberény, Cziráky-kastély
3. Nádasdladány, Nádasdy-kastély
4. Csákvár, Esterházy-kastély
5. Bicske, Batthyány-kastély és parkja
6. Iszkaszentgyörgy, Amadé – Bajzáth – Pappenheim-kastélyegyüttes és parkja
7. Soponya, Zichy-kastélyegyüttes és parkja

GYŐR – MOSON – SOPRON MEGYE

1. Mihályi, Döry-kastély
2. Sopronhorpács, Széchenyi-kastély
3. Dénesfa, Cziráky-kastély
4. Szany, Püspöki kastély

KOMÁROM – ESZTERGOM MEGYE

1. Oroszlány Majkpuszta, egykori Esterházy-kastély, Kamalduli remeteség
2. Tata, Eszterházy-kastély
3. Bajna, Sándor –Metternich-kastély és parkja, uradalmi istálló
4. Kisbér, Batthyány – Wenckheim-kastély

NÓGRÁD MEGYE

1. Szécsény – Benczúrfalva, Benczúr-kastély

PEST MEGYE

1. Pécel, Ráday-kastély
2. Acsa, Prónay-kastély és parkja
3. Aszód, Podmaniczky-kastély
4. Aszód, Podmaniczky – Széchenyi-kastély (Zöld-kastély)
5. Gyömrő, Teleki-kastély
6. Váchartyán, Rudnay-kastély
7. Ráckeve, Savoyai-kastély

SOMOGY MEGYE

1. Somogysárd, Somssich-kastély

SZABOLCS – SZATMÁR – BEREK MEGYE

1. Komlódtótfalu, Becszy-kúria

TOLNA MEGYE

1. Ozora, Pipo Várkastély és Kula major

VAS MEGYE

2. Jánosháza, Erdődy – Choron-várkastély
3. Vassurány, Schilson-kastély
4. Vép, Erdődy-kastély

VESZPRÉM MEGYE

1. Sümeg, Püspöki palota

Forrás: <http://www.forsterkozpont.hu/hirek/nemzeti-kastelyprogram/665>

Interjúkérdések a Budapest környéki kastélyok hasznosítása témában

A Gödöllői Királyi Kastély

Interjúalany: Dr. Ujváry Tamás, ügyvezető igazgatóhelyettes

Interjú helyszíne, dátuma: Gödöllő, 2015. november 14.

1. Ki a kastély tulajdonosa? Változott-e a kastély tulajdonviszonya az elmúlt 5 évben?

Nemhogy az elmúlt 5 évben nem, de 1867 óta nem változott a tulajdonviszony. 1867-ben a magyar állam megvásárolta a kastélyt, és ez azóta a magyar állam tulajdonában van, olyannyira, hogy ez az állam elidegeníthetetlen tulajdona. Ha valakinek eszébe jutna megvenni, akkor sem lehetne eladni senkinek. Jutott már eszébe jó néhány embernek, hogy megvásárolja, tipikusan nem magyaroknak. Az elmúlt öt évben is volt ilyen, de nem lehet eladni.

2. Mi az épület jelenlegi funkciója? Mióta üzemel ebben a formában?

A II. világháború után nagyjából 3 fő részre osztották föl a kastélyt. Itt, ahol most vagyunk, a főépületben a fővárosi tanács szociális otthona volt, a déli szárnyakban (barokk színház, lovarda, gazdasági épületek) a szovjet vörös hadsereg laktanyája volt. Az északi szárnyakban – amik még most is romosak itt a 3-mas út mentén – szociális lakások voltak, illetve a park egy részében polgárvédelmi bázis volt. Ezt a '90-es évek elején költöztették ki, és akkor elég sok kormányhatározat foglalkozott a kastéllyal, hogy mivé is kell válnia. Nagyjából úgy szól az akkori kormányhatározat, ami alapján most is működünk, hogy a Gödöllői Királyi Kastélynak a magyar kultúra minden elemét bemutató olyan helyé kell válnia, mely turisztikai szempontból is értelmezhető. Nagyjából úgy lehetne megfogalmazni, hogy „kulturális hasznosítás, ami a turizmusban eladható”. Ennek megfelelően kezdték el felújítani az épületet és kialakítani a funkciókat.

Fő funkció a kiállítás, mely a főépületre jellemző. A történetileg, építészetileg legértékesebb szobákban a kastély történetét bemutató kiállítás látható. '96-ban nyitott a kastély, akkor még 8-10 szobával, és azóta folyamatosan bővült. 2011 második felében nyitottuk meg az állandó kiállításunk utolsó részét, ami lezárja a kiállítást, tehát ez már nem fog bővülni a jövőben sem. A most már 36 szobából álló állandó kiállításunk egészen a felújításokig, illetve az EU elnökségig bemutatja a kastély történetét a kezdetektől fogva. Nyilván a fő hangsúly Erzsébet királynén, Sissin van. Ezen kívül rögtön a kezdetekkor, amikor még csak a díszterem volt felújítva, meg mellette néhány múzeumi szoba, elkezdtek rendezvényeket tartani a kastélyban: kulturális rendezvényeket, koncerteket, előadásokat, illetve vállalkozási típusú rendezvényeket is (konferenciákat, esküvőket, céges partikat, gálavacsorákat). Amikor 2011 első felében az EU elnökség helyszíne volt a kastély, elkészült a kastély lovardája. Fontos hogy nem azért, hanem akkorra. Gyakorlatilag kialakult ott a déli végeken egy olyan helyegcsoport, ami jobban alkalmas rendezvények tartására. A lovardában és alatta van két szekcióterem, mellette a barokk színház, illetve a lovardához kapcsolódik az istálló-

nyeregkamra is. Ez egy főépülettől el is szeparálható rész, ami hétköznapokon és hétvégén is vezetett túrák keretében látogatható, és egy kiállítási rész is van benne, mely a magyar és európai főúri lovas kultúrát mutatja be. Itt van a huszároktól kezdve a dámalovaglásig, a vadászattól a lovaspólóig minden, ami a nemesség és a ló kapcsolatát bemutatja. Vannak mindenféle izgalmas eszközök (pl. hologram lovacsák), illetve a lovarda alatt nyílt egy 3D mozi, amiben a saját 3D filmünket mutatjuk be a kastély történetéről, és Sissiről. Amikor rendezvény van, akkor nyilván ezt nem lehet látogatni. Elég sok rendezvényt tartunk ott, koncertjeink is java részt már odaköltöztek, mert jóval nagyobb a tér. A díszterembe kb. 180 fő fér el széksorosan rendezve, míg a lovardában akár 550 is, illetve a gálavacsorákat, esküvőket, céges rendezvényeket, konferenciákat is inkább ott tartjuk. Tehát a második fontos funkciója az épületnek a különböző rendezvények. Elsősorban kulturális rendezvények, de azok tipikusan veszteségesek Magyarországon, így ezért szükség van a vállalalkozási típusú rendezvényekre is, amik profitot hoznak.

3. Milyen nagyságrendet képvisel az éves látogatottság?

Hogyan alakult ez az elmúlt 5 évben?

Sokféle látogatója van a kastélynak, pont az előbb elmondott funkciók miatt. Ha szűken vesszük és múzeumlátogatót mondunk, akkor az elmúlt öt év átlaga kb. 160-170.000 múzeumi belépőjegyet váltó látogató. Rengeteg koncertünk és színházi előadásunk van, csak koncertjegyet a tavalyi évben – ha jól emlékszem – 12-13.000 darabot adtunk el. Egyéb rendezvényeken (pl. esküvő, konferencia) ahol tudjuk, hogy hányan jönnek be, szintén egy 20-30.000 főt számolhatunk. Nagyon sok olyan rendezvényünk van, ami részben-egészben ingyenes (Barokk Kastélynapok, Vadásznapi, Koronázási Hétvége, Ibolya Nap). Ezek a programok tulajdonképpen a kastélyhoz köthető esemény vagy témakör köré csoportosítható 1-2 napos fesztiváljellegű rendezvénysorozatok, amelyek alkalmakként 10 ezrek tudnak megfordulni. Tehát aki valamilyen szinten köthető ilyen rendezvényhez, programhoz, koncerthez, múzeumhoz az már 230-240.000 fő, de még ez se a teljes létszám, mert van egy harmadik szálunk is. A kastély parkja ingyenes, a földszinti terek ingyenesek – most is ahol várakozott, van egy kiállításunk, ingyenesen látogatható -, a kastély kávézójába is viszonylag sokan járnak, nehéz lenne becsülni, hogy ezek hány főt tesznek ki, ezért nem is becsüljük. A kapuinkon vannak infraszámlálók, úgyhogy ha mindent összeszámolunk, akkor az épületben nagyjából 330.000 vendég fordul meg egy évben, a kastély parkjában pedig nagyjából 600-700.000.

Öt évvel ezelőtt 2010-et írtunk, az Európai Unió elnökség miatt elég sok napon zárva kellett tartanunk, így ekkor a múzeumbelépőkből kb. 120.000-ret adtunk el. A következő 2-3 év nagyon jónak mondható volt, ehhez képest a tavalyi év egy picit gyengébb volt, de rendezvény szempontjából viszont jobb. Az idei év látogatottsága a karácsony környékétől függ, ha az jó lesz, akkor növekszik a látogatószám, ha rossz lesz, akkor a tavalyi szint környékén állunk meg.

4. Hogyan változott a belépőjegyek ára az elmúlt 5 évben?

Idén emeletünk, előtte sokáig nem. Viszonylag ritkán emelünk árat, általában 3-4 évente. Legutóbb 2200 Ft-ról 2500 Ft-ra emeletük meg az állandó kiállításunk belépőjegy árát. Figyeljük a magyarországi hasonló jegyárakat, illetve a nemzetközi árakat, továbbá figyeljük azt is, hogy mennyibe kerül egy látogatónak eljönni hozzánk. A tipikus látogatói analízisből azt tudjuk, hogy túlnyomó részt főváros környéki fiatal családok látogatnak el a kastélyba, akiknek már megvan az egzisztenciája, vannak gyermekei, ugyanakkor igénylik azt, hogy nívósabb programra elmenjenek, vagy hétvégén kiránduljanak a családdal. Ha főváros környékiek, akkor akár tömegközlekedéssel, akár autóval jönnek Gödöllőre, oda-vissza összesen 60 km-t kell utazniuk, és ha hozzáadjuk a belépőjegy árakat, parkolást, plusz ha vesznek a gyerekek fagyit, sütit, vagy kakaót, akkor bizony egy 3-4 tagú családnak 15-20.000 Ft egy ilyen látogatás. Ezeket is figyelembe vesszük az árak kialakításánál. Vannak egyébként nálunk drágább kastélyok is Magyarországon – Európában meg csak drágábbak -, még akkor is, ha esetleg kevesebbet mutatnak, akár szobaszám, akár kiállítótárgyak mennyiségében, minőségében.

5. Milyen a bel-és külföldi vendégek megoszlása?

Per pillanat 2/3-a a magyar, 4/3-a a külföldi vendég. Korábban előfordult olyan, hogy 40% fölött volt a külföldiek aránya, a magyaroké pedig 60% alatt volt – tehát közelített az 50-50%-hoz -, de mindig a magyarok voltak többen. Mindig csökken egy picit a külföldiek aránya, és nő a magyaroké. Ennek oka arra vezethető vissza, hogy átalakult a turizmus '96-hoz képest, amikor megnyitottunk. Annak idején pl. Németországban a turista befizetett egy útra, felszállt a buszra a csoporttal és eljött Magyarországra 1 hétre, 10 napra, 2 hétre. Ez szervezett csoportos út volt, volt rá elegendő idő. Ma a tipikus külföldi turista felmegy a netre, foglal magának jegyet, szállást, eljön ide egyedül és itt marad 2-3 napot, tehát nem szervezett az út, és ez nekünk nem jó. Sokkal nehezebb „kirángatni” a vendéget Gödöllőre, mert mire a budapesti szállodában a recepciós elmagyarázza, hogy hogyan jut el ide tömegközlekedéssel, elmegy a turista kedve az egésztől. Ez az oka annak, hogy csökken a külföldi látogatószám. Szerencsére nagyon erős Magyarországon a dunai hajós turizmus, ami szervezett, de a turistának csak 1 napja van Budapestre. Minden hajón árulják a kastélyt szervezett programként, tehát van lehetősége a vendégnek megvásárolni a jegyet. Sok olyan turista vesz részt ezeken a hajós túrákon, akiknek már nem ez az első útja Budapestre, így nem biztos, hogy másodszor is budapesti városnézésre vágyik, hanem helyette inkább megnézi a gödöllői kastélyt, hiszen Sissiről már hallott, kíváncsi rá. Másrészt az elmúlt években megnyitották az M31-es autópályát, így attól kezdve a kastély kapujától a ferihegyi reptérig eljutni autóval, taxival kb. 10-15 perc. Ezt igyekszünk kihasználni, és úgy árulni a programokat, mint ideális utolsó program. Ha a belvárosba akarna a turista egy utolsó programot csinálni, és onnan akarna eljutni Ferihegyre, akkor az sokkal rizikósabb lenne (beáll a gyorsforgalmi, baleset van stb.), mint innen Gödöllőről. Ez mára tudatosult, így nagyon sokan innen a kastélyból mennek haza.

6. Milyen lépéseket tettek eddig az állammegóvás érdekében? (karbantartási munkák)

Magyarországon az ilyen típusú – kulturális funkciójú – intézmények esetén az a tipikus, hogy mondjuk van 100 Ft-juk, ebből 10-20 Ft-ot keresnek meg saját maguk a belépőjegyekből vagy egyéb módon, és 80-90 Ft-ot megkapnak az államtól, önkormányzattól. Nálunk fordított az arány. Nekünk nagyjából 500-600 millió forint a működési költségvetésünk – ez idén is így van -, ehhez képest 80 millió forint az, amit működési támogatásra kaptunk, tehát a maradék 500 milliót mi magunk termeljük meg. Nem nagyon tudok hasonló példát Magyarországon. Ez részben jó, részben rossz. Ha sok pénzt tudunk keresni, akkor van lehetőségünk karbantartási munkákra. Nem nagyon tudok olyan kastélyról Magyarországon, ami minden évben egyszer tart egy nagyobb karbantartást. Egyről tudok, ez a gödöllői Királyi Kastély. Minden évben január közepe tájékán bezárunk 2-3-4 hét hosszúságra. Szilveszter után még nem érdemes, mert sokan szilvesztereznek Budapesten, 10.-e környékén sem érdemes, mert akkor egyéb vallások és világnézetek alapján jönnek ide szilveszterezni az emberek, de utána megáll az élet. A nagy karbantartásainkat akkorra időzítjük, amikor fölösleges lenne kinyitni. Parkettát csiszolunk, szőnyeget cserélünk, festünk, aranyozunk stb., ami tönkremegy az idővel, vagy a sok látogatónak köszönhetően azt mi pótoljuk. Aki visszatér a kastélyba, az sokszor elmondja, vagy leírja a vendégkönyvbe, hogy meglepődött azon, hogy 5 évvel ezelőtt itt volt a kastélyban, és mégse látja, hogy leromlott volna a kastély színvonala, pedig tudja, hogy ezalatt az idő alatt kb. egy millióan megfordultak itt. Ettől függetlenül sokkal több pénzt kéne a karbantartásokra költeni, kívül pl. most is van olyan hely, ahol lejött a vakolat, illetve az ablakokhoz is hozzá kéne nyúlni, de ezek óriási pénzek. Mi összesen 80-an vagyunk, kőművesünk egy darab sincs. Folyamosan figyeljük a pályázati lehetőségeket, egyeztetünk az állammal, mint ingatlantulajdonossal, hogy segítsen ezekben a munkákban. Az épületbelső karbantartását nagyjából megoldjuk mi, az épület külső területein pedig általában külső segítséget kérünk. Ez valamikor inkább felújítás jellegű, van, amikor inkább karbantartás. Most pl. az Ady Endre sétányon a kerítést az állam csinálja meg.

7. Milyen nagyobb felújítási/ fejlesztési projektek valósultak meg az elmúlt években? Ezeket milyen forrásokból finanszírozták?

Igazán nagy felújítás a 2010-11-es lovarda és környéke felújítása volt, ami Európai Uniósi forrásból valósult meg, 90% támogatási intenzitással, és 10% önrésszel, melyet Gödöllő város önkormányzata biztosított. A lovardához vezető út felújítását a magyar állam – MNB Zrt. – valósította meg, mely szintén egy 100 millió forintos beruházás volt. Azóta egyrészt sikerült felújítani a kocsifelhajtón a kőkorlátokat, ami több 10 milliós projekt volt, továbbá sikerült több szobrot felállítanunk, valamint több jelentős műtárgyat vásároltunk és újítottunk föl, ezen kívül megvásároltuk az úgynevezett Farkas Archívumot, mely világritkaságnak számít. Ez nyilván kevésbé látványos, mint egy épület felújítás, de egy múzeum számára lehet, hogy fontosabb, sőt a történelmünk számára is az. Ez a Farkas Archívum konkrétan 1400-1500 iratból áll (levél, kézirat), amit a magyar nemesek és a királyi udvar levelezett egymással a kiegyezés és a századforduló környékén. Ebben a gyűjteményben pl. Erzsébet

királyné, Deák Ferenc, Andrássy Gyula, Ferenc József és más, a magyar történelmet meghatározó személyiségek kéziratái találhatóak, melyet időszaki kiállítás alkalmával meg lehetett tekinteni, illetve könyvekbe szerkesztve szeretnénk bemutatni. Vannak olyan részletek, melyek történelemformálóak lehetnek. Ezzel tehát nem épületet újítottunk fel, hanem tartalomban értünk el jelentős változást. Amikor az utolsó nagy felújításunkat csináltuk 2010-11-ben, nagyjából akkor fogyott el a Közép-magyarországi régióban a turisztikai pályázati forrás. Azóta nincs forrás a nagyobb felújításokra.

8. Milyen állandó- és szezonális programokkal várják az érdeklődőket? Melyek a legnépszerűbbek?

Négy állandó kiállításunk van: a kastély történetét bemutató kiállítás, a vezetéssel látogatható barokk színház (mely kuriózum, három ilyen van Európában), a szintén vezetéssel látogatható Horthy bunker, illetve a lovarda a 3D mozival és a lovaskultúra kiállítással. Ezen kívül rendszeresen csinálunk időszaki tárlatokat, pl. nyáron Szinyei, Munkácsy tájképfestőkről volt kiállításunk, most fotókiállítás látható, illetve a lovardában vasútmodell kiállítás van. Számptalan koncertünk, kulturális programunk van, az adventi időszak kiemelten fontos. A barokk színház kicsi, ezért ritkán tudunk ide előadásokat hozni, de nemrég sikerül a Magyar Állami Operaházzal megállapodni, így minden évben bemutatnak majd itt egy darabot, amire 60-70 néző tud beülni. Ez egy nagyon hangulatos, nívós, különleges előadás lesz. Ezen kívül jön az Adventi Kastélynapok, szokásos vásározás, forrált borok, sült gesztenye, gyerekelőadások stb.

Nem nagyon van olyan koncertünk, mely ne lenne 100%-ig eladott, a hétfégi családi típusú rendezvények is mindig népszerűek, bár ezek szabadtéri rendezvények, így időjárásfüggőek. Kiállítások közül az állandó kiállítást, Sissit nézik meg legtöbben.

9. Hasznosítják-e egyéb módon az épületet/épületeket? A rendezvényeket, koncerteket már említette, gondoltak esetleg pl. étterem nyitására?

Volt rá próbálkozás néhány évvel ezelőtt, de egyelőre nem működik/nem működött. A kastély látogatói összetétele úgy néz ki, hogy azok, akik valóban fizetőképes keresletet jelentenek egy étterem számára, azok maximum 1-2 órát töltenek el a kastélyban. Pénzük lenne rá, de idejük nincs. A magyar középosztálybeli családok pedig nem ülnek be. Egy kirándulás 15-20.000 Ft-ba kerül, így a költség nem bírná ki a további 10-15.000 Ft-os éttermi fogyasztást, tehát a kastély vendégköre nem szolgálná ki az étteremet. Gödöllőn amúgy is túl sok az étterem, úgyhogy valószínűleg ezért nem sikerült a próbálkozás. Amennyiben egyszer szálloda lesz a kastély területén, akkor nyilván más lenne a szituáció, de alaphelyzetben egy étterem nem tud nyereségesen működni.

10. Milyen vendégkört céloznak meg? Milyen csatornákon keresztül jutnak el ezekhez a célcsoportokhoz?

Mindenkit megcélzunk, mégis a legtöbben a fiatal családok, a 60+ korosztály, illetve a diákok jönnek. Vannak a 25-35 év közötti fiatal felnőttek, akik kevésbé látogatnak el ide, mert érdeklődési körükbe kevésbé esünk bele, jövedelmük még nem akkora, hogy megengedhessék maguknak, stb. Akiknek már kamasz vagy felnőttek a gyerekei, de még

nem nyugdíjasok, azok szintén kevésbé jönnek, mivel a gyerekeket pénzügyileg támogatni kell, és elég sokba kerül egy főiskolás/egyetemista gyerek támogatása. Próbáljuk úgy összerakni a csomagot, hogy gyerekeknek is, felnőtteknek is, és időseknek is érdekes legyen, ezért vannak pl. hologram lovacskák, 3D mozi, számítógépes játékok, vannak kifejezetten múzeumpedagógiai programok, mesekönyvek, kastélyos csokoládék stb., de felnőttek csomag is van, pl. gasztronómiai látogatás, amikor a korhoz illő ételeket, híres történelmi személyekhez kötődő italokat lehet megkóstolni. A 16-25 év közötti korosztálynak szólnak a szabaduló szobákhoz, kódfejtéshez kapcsolódó programok, melyen zárás után néhány fős csoportokban lehet részt venni.

11. Milyen további marketingtevékenységet folytatnak?

Marketingre nem sok pénzünk van, nem tudunk rá annyit költeni amennyit szeretnénk, de igyekszünk jól felhasználni a kapcsolatrendszerünket. Nincs olyan hét, hogy ne szerepelne országos médiában a kastély (tv, újság), nagyobb programjainkat próbáljuk klasszikus hirdetési formákkal is hirdetni (óriásplakátokon, metrálóuljárókban). Amit nem jól használunk per pillanat, azok a közösségi média felületek. Annakidején, amikor elindult a Facebook, és intézmények is elkezdtek használni, akkor egy kolleganő felregisztrált és létrehozott egy profilt a kastélynak, elkezdtük tölteni a híreket, de szóltak, hogy magánszemélyek ne legyenek közintézményként regisztrálva, így létre kellett hozni egy új profilt. Igen ám, de a kolleganő a magánszemélyként létrehozott kastélyprofilból hozta létre a hivatalos kastélyprofil, ami évekig nem volt gond, de most az idei évben a Facebook letiltotta az oldalt. Dokumentumokkal próbáltuk igazolni, hogy ez a hivatalos oldal, de semmit nem lehetett csinálni, úgyhogy a 0-ról kezdtük el újraépíteni a kastély profilját. Ezt lehetne sokkal jobban is csinálni.

12. Mely szolgáltatókkal működnek együtt?

Alapvetően a kastélyt üzemeltetjük és fenntartjuk, kiállításokat, családi nap típusú hétvégéket szervezünk, továbbá a koncertek egy bizonyos hányadát is mi szervezzük. Minden mást mással csináltatunk, pl. a Pálmaház kertészet, kávézó, nosztalgia fotó műterem ki van adva bérbe több vállalkozónak, és ők bérleti díjért csinálják ezeket a tevékenységeket. Koncertek esetében megvannak azok a koncertek, amiket mi szervezünk, az összes többi koncertet koncertszervező cég szervezi. Az eladott jegyekből jutalékot illetve a helyért bérleti díjat fizetnek. A restaurátori munkákat külsősökkel csináltatjuk, de az alapkarbantartásokat saját karbantartók végzik. Rendezvények kapcsán komplett rendezvényszervezést csinálunk, nemcsak a helyszínt adjuk bérbe, hanem ha az ügyfél azt kéri, akkor a szállástól kezdve, a buszon át, a virágosig mindent leszervezünk, de mi alapvetően helyszín és szervezőkből állunk. Nincsen konyhánk, hanem mindig catering szolgáltatókkal dolgoztatunk. Helyiek közül a Kalóriával és az Erzsébet Királyné Étteremmel van szerződésünk, nagyobbak közül pl. az Akadémia Cateringgel dolgozunk együtt. Nagyjából így néz ki a szolgáltatói paletta.

13. Van-e a környéken konkurencia? Ha igen, kérem, nevezze meg!

Azt gondolom, hogy konkurencia a kastély számára mindaz, ami a szabadidőben elkölthető pénzre pályázik, tehát pl. a mozi, az állatkert, az étterem is konkurencia. A kastélyok nem jelentenek konkurenciát, a dolgozatban feldolgozandó kastélyok 90%-át már hívtuk meg családi napokra, hogy mutatkozzanak be, hívják át magukhoz a vendégeket. Rendszeresen adunk ilyen lehetőségeket, tehát a kastélyokra partnerként tekintünk.

A péceli Ráday Kastély

Interjúalany: Hajdi Márta, létesítményvezető

Interjú helyszíne, dátuma: Budapest, 2015. november 24.

1. Ki a kastély tulajdonosa? (állam, magántulajdon stb.)

A magyar állam tulajdona, vagyongazdálkodója a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi Központ. 1998-ban a MÁV kórháztól átvette a Műemlékek Állami Gondnoksága és ősszel meg is nyílt a kastély.

2. Mi az épület jelenlegi funkciója? Mióta üzemel ebben a formában?

Múzeum és kiállítóter 1998 óta

3. Milyen nagyságrendet képvisel az éves látogatottság?

Kb. 2000-3000 fő

Hogyan alakult ez az elmúlt 5 évben?

Stagnál, változatlan

4. Hogyan változott a belépőjegyek ára az elmúlt 5 évben?

Változatlan jegyárakkal várjuk a látogatókat

5. Milyen a bel-és külföldi vendégek megoszlása?

Kb. 10%-ra tehető a külföldiek aránya, de nincs róla pontos statisztikai adatunk

6. Milyen lépéseket tettek eddig az állagmegóvás érdekében?

Értékeltárt készítettünk, majd megszüntettük az ázásokat, megoldottuk a víz elvezetését, korszerűsítettük a fűtési rendszert. Szakvéleményt kértünk ki, és ez alapján készítettünk egy hasznosítási programtervet is.

7. Milyen nagyobb felújítási/ fejlesztési projektek valósultak meg az elmúlt években?

Ezeket milyen forrásokból finanszírozták?

A tetőcserével kezdődően elindult a Ráday kastélyegyüttes és parkjának rekonstrukciója, amelyet állami költségvetésből finanszíroztunk, de ez a forrás egyelőre elapadt. 2013-ra elkészült az Európai Unió forrásból finanszírozott Márványistálló felújítása. A kastély belekerült a Széchenyi 2020 Nemzeti Kastélyprogram 3. ütemébe, de a további fejlesztések még váratnak magukra.

8. Milyen állandó- és szezonális programokkal várják az érdeklődőket? Melyek a legnépszerűbbek?

Az istállóban változó, időszaki kiállítások kapnak helyet (állandó kiállítást nem rendeztünk be), illetve esküvők, konferenciák rendezésére is alkalmas ez a helyszín. Nagy sikernek

örvendő színházi előadásokat is tartottunk itt, illetve különböző zenei programokat szerveztünk (pl. kamaraopera, fuvola – a helybeliek is felléptek). Ezen kívül több közös rendezvényünk is van a polgármesteri hivattal együttműködve.

9. Hasznosítják-e egyéb módon az épületet/épületeket? Ha igen, kérem, emeljen ki néhányat ezek közül!

Az imént elmondottakat tudnám megismételni: esküvők, konferenciák, színházi és zenei programok

10. Milyen vendégkört céloznak meg? Milyen csatornákon keresztül jutnak el ezekhez a célcsoportokhoz?

Mi mindenkit megcélzunk, a kastély mindenkinek szól, de elsősorban nyugdíjasok és diákok látogatnak el ide. Úgy gondolom, hogy a szájhagyomány útján terjedő jó hír az, ami a leginkább kastélylátogatásra ösztönzi az embereket.

11. Milyen további marketingtevékenységet folytatnak?

A Forster Központnak van egy sajtója, ő tartja a kapcsolatot a médiával, továbbá Pécel város oldalán is megtalálhatóak vagyunk. Ezen kívül a kollegák igyekeznek a Facebookon is tevékenykedni.

12. Mely szolgáltatókkal működnek együtt?

Szolgáltatók tekintetében nincs semelyik cégnek kizárólagossága, bérleti díj ellenében biztosítjuk a helyszínt, a rendezvény szervezői pedig az általuk választott szolgáltatókkal működnek együtt, akik minden mást elintéznek. Pl. volt már itt gyógyszergyártó cégnek rendezvénye, valamint egy izlandi építészcsoport is a kastélyban tartotta a gálavacsoráját.

Alapítványokkal és az önkormányzattal is együttműködünk, illetve az az ötlet is felmerült már, hogy felvesszük a kapcsolatot a Magyar Képzőművészeti Egyetemmel és a diákok munkáját kiállítás formájában bemutatjuk az istállóban, továbbá a Színház- és Filmművészeti Egyetemmel is együtt lehetne működni, a diákok vehetnének fel különböző műsorokat a kastély területén. Úgy gondolom, hogy egy 1-2 napos kastélyútba történő becsatlakozás is sokat lendíthetne a kastély helyzetén, és ha sikerülne visszahozni Gedeon könyvtárát a kastélyba, akkor ki lehetne alakítani egy kutatószobát, újra irodalom és zene költözne a kastély falai közé.

A tóalmási Andrassy Kastély

Interjúalany: A kastély vendéglátás részlegének igazgatója, anonimitást kért

Interjúkészítés helyszíne, dátuma: elektronikus úton történő megkeresésemre e-mailen kaptam választ 2015. november 19.-én

1. Ki a kastély tulajdonosa? (állam, magántulajdon stb.)

Az Andrassy kastély és az azt körülvevő park Magyarország védett műemléki kincse, amely a WOL (World of Life) Élet Szava Magyarország Alapítvány tulajdonában van (magántulajdon).

2. Mi az épület jelenlegi funkciója? Mióta üzemel ebben a formában?

1989 óta folyamatos felújítások és változtatások mellett a kastély épülete turisztikai látványosságként funkcionál, illetve konferenciák, bibliaiskola, vendégfogadás és ünnepek helyszínéül használjuk. Ezen kívül irodák és raktárhelyiségek is találhatóak benne.

3. Tudomásom szerint turisták csak engedéllyel látogathatják a kastélyt. Milyen úton szerezhető be ez az engedély?

Nem szükséges engedély, a megadott nyitvatartási időben, belépődíj ellenében hétköznaponként és hétvégén is látogatható a kastély. Kivételt képeznek azok az alkalmak, amikor magánjellegű rendezvény zajlik.

4. Melyek azok a helyiségek, amelyek a turisták előtt is nyitva állnak?

A kastély-park, pálmaház, dísztavak, ill. a kastély épület nagy szalonja, az „Aranyterem” és a földszinten lévő hall (a lépcsőfeljáró).

5. Az épület további helyiségeit (melyek turisták által nem látogathatók) milyen módon hasznosítják?

Iroda és raktárhelyiségek, konferenciaterem, ebédlő, valamint tárgyalóhelyiségek találhatóak benne.

6. A kastély múltjára vonatkozóan van-e állandó, ill. időszakos kiállítás?

Nincsenek kiállítások.

7. Milyen nagyságrendet képvisel az éves látogatottság?

Hogyan alakult ez az elmúlt 5 évben?

Kb. 1500 fő (az alapítvány fő profilja nem turisztikai, így nincs statisztikánk erről)

8. Hogyan változott a belépőjegyek ára az elmúlt 5 évben?

2013-ban emelkedett a felnőtt belépőjegy 300 Ft-ról 500 Ft-ra. A diák és nyugdíjas jegy 300 Ft, a csoportos jegy (10 fő felett) 300 Ft, 10 év alatti gyermekeknek ingyenes.

9. Milyen lépéseket tettek eddig az állagmegóvás érdekében? (kisebb munkálatok)

Kisebb munkálatok folyamatosan zajlanak, karbantartási munkacsoportunk van.

10. Milyen nagyobb felújítási/ fejlesztési projektek valósultak meg az elmúlt években? Ezeket milyen forrásokból finanszírozták?

Több nagyobb felújítás is volt az elmúlt években: tetőszerkezet felújítás, fűtés korszerűsítése (energiatakarékos fűtésre való átállás), üvegház renoválása, víztorony felújítása, parkettacsere, pavilonok (szobák) és fürdőhelyiségek felújítása. Ezek finanszírozása adományokból és támogatásokból történik. Nem állami támogatásból!

11. Milyen jövőbeni célokat kívánnak megvalósítani a kastély hasznosítására vonatkozóan?

Ezek nem csak jövőbeni tervek, hanem a meglévő tevékenységek folytatása, fejlesztése: gyermek és ifjúsági nyári táborok; konferenciák színtere; nemzetközi két éves bibliaiskola.

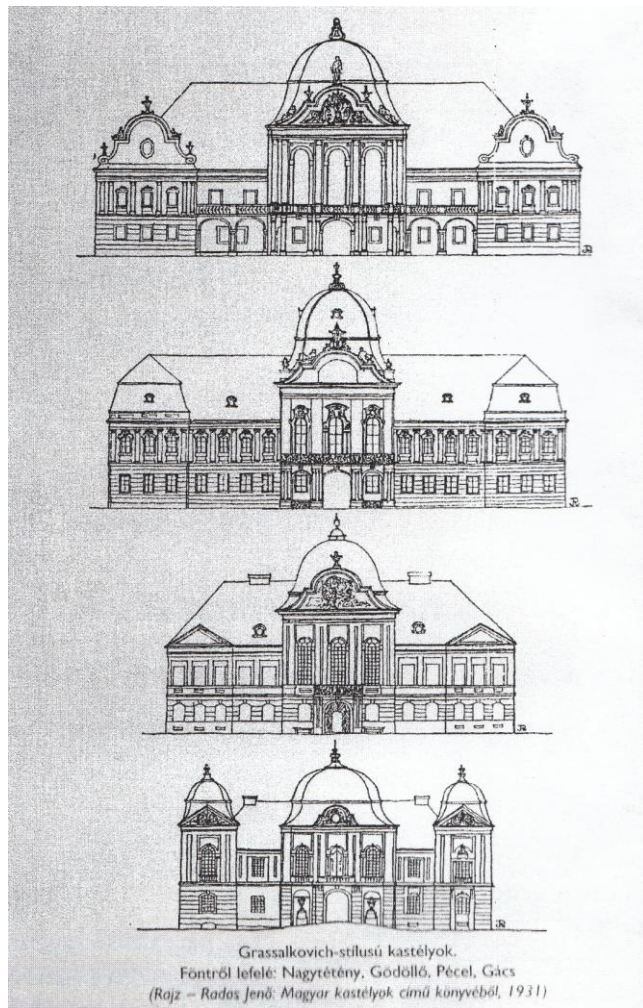

A visegrádi Királyi Palota

Interjúalany: Buzás Gergely, múzeumigazgató

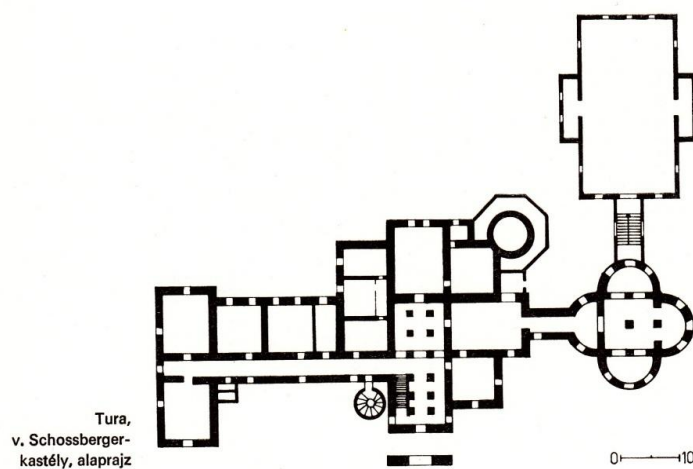
Interjú helyszíne, időpontja: elektronikus úton történő megkeresésemre e-mailen kaptam választ 2015. november 16.-án

1. **Ki a kastély tulajdonosa? Változott-e a kastély tulajdonviszonya az elmúlt 5 évben?**
A magyar állam
2. **Mi az épület jelenlegi funkciója? Mióta üzemel ebben a formában?**
Múzeum, 1934 óta
3. **Milyen nagyságrendet képvisel az éves látogatottság?**
100.000 fő
Hogyan alakult ez az elmúlt 5 évben?
2010: 78.549   2011: 115.749
2012: 95.888   2013: 79.877
2014: 99.507
4. **Hogyan változott a belépőjegyek ára az elmúlt 5 évben?**
2011-ben megszűnt a diákcsoportok ingyenes látogatását biztosító jogszabály, egyébként a belépőárak nem változtak.
5. **Milyen a bel- és külföldi vendégek megoszlása?**
Hivatalosan nem mérhetjük, de a túlnyomó többség hazai.
6. **Milyen lépéseket tettek eddig az állagmegóvás érdekében?**
1995-2009 között jelentős állami beruházással folyt rekonstrukció, azóta a karbantartásra sem támogatás, sem pályázati lehetőség nincs, csak saját bevételből tartjuk fenn a palotát.
7. **Milyen nagyobb felújítási/ fejlesztési projektek valósultak meg az elmúlt években? Ezeket milyen forrásokból finanszírozták?**
2010 óta semmilyen
8. **Milyen állandó- és szezonális programokkal várják az érdeklődőket? Melyek a legnépszerűbbek?**
Május elején: Mátyás király nap (hagyományőrző és múzeumpedagógiai rendezvény)
Május-június: Palotanapok (iskolák számára szervezett múzeumpedagógiai rendezvények)
9. **Hasznosítják-e egyéb módon az épületet/épületeket? (Pl.: esküvők, rendezvények, koncertek helyszíne stb.) Ha igen, kérem, emeljen ki néhányat ezek közül!**
Esküvők, konferenciák, koncertek, céges rendezvények
10. **Milyen vendégkört céloznak meg? Milyen csatornákon keresztül jutnak el ezekhez a célcsoportokhoz?**
Iskolák, egyéni látogatók, szervezett csoportok (ez utóbbi kevésbé sikeres)
11. **Milyen további marketingtevékenységet folytatnak?**
Saját honlap, Facebook oldal, szakmai online folyóiratok, sajtókapcsolatok.
12. **Van-e a környéken konkurencia? Ha igen, kérem, nevezze meg!**
Visegrádi Fellegvár a Pilisi Parkerdő Zrt. kezelésében

A Grassalkovich- stílusú kastélyok

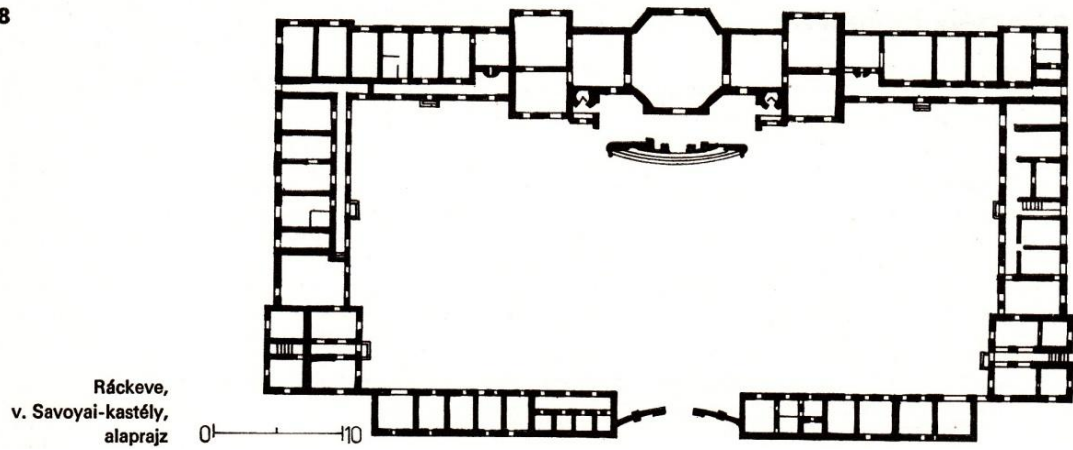
Forrás: VARGA K. (1997). *Grassalkovich- Kastély Gödöllő*, Gödöllői Királyi Kastélymúzeum p.20

A turai Schossberger Kastély alaprajza

Forrás: KELÉNYI GY. (1974). *Kastélyok, kúriák, villák*, Corvina Kiadó, Budapest p.24

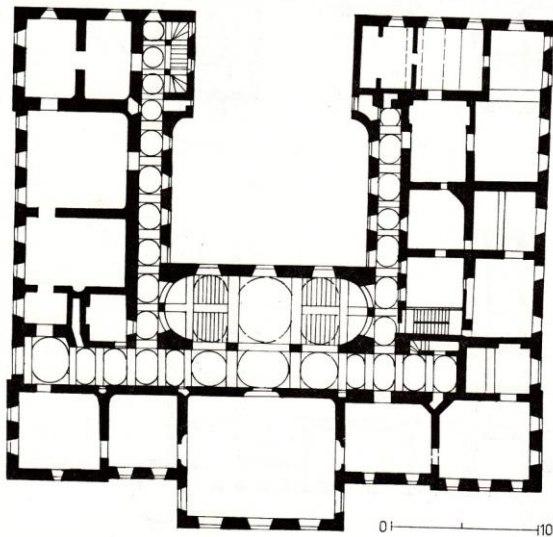
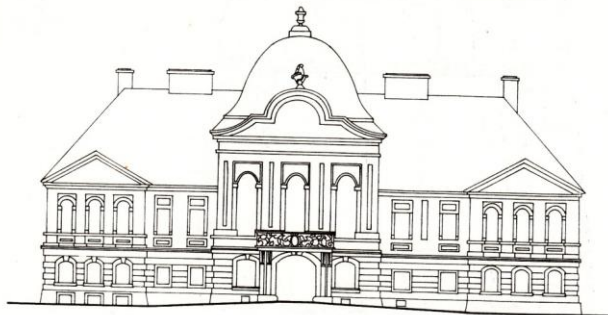
8

A ráckevei Savoyai Kastély alaprajza

Forrás: KELÉNYI GY. (1974). *Kastélyok, kúriák, villák*, Corvina Kiadó, Budapest p.8

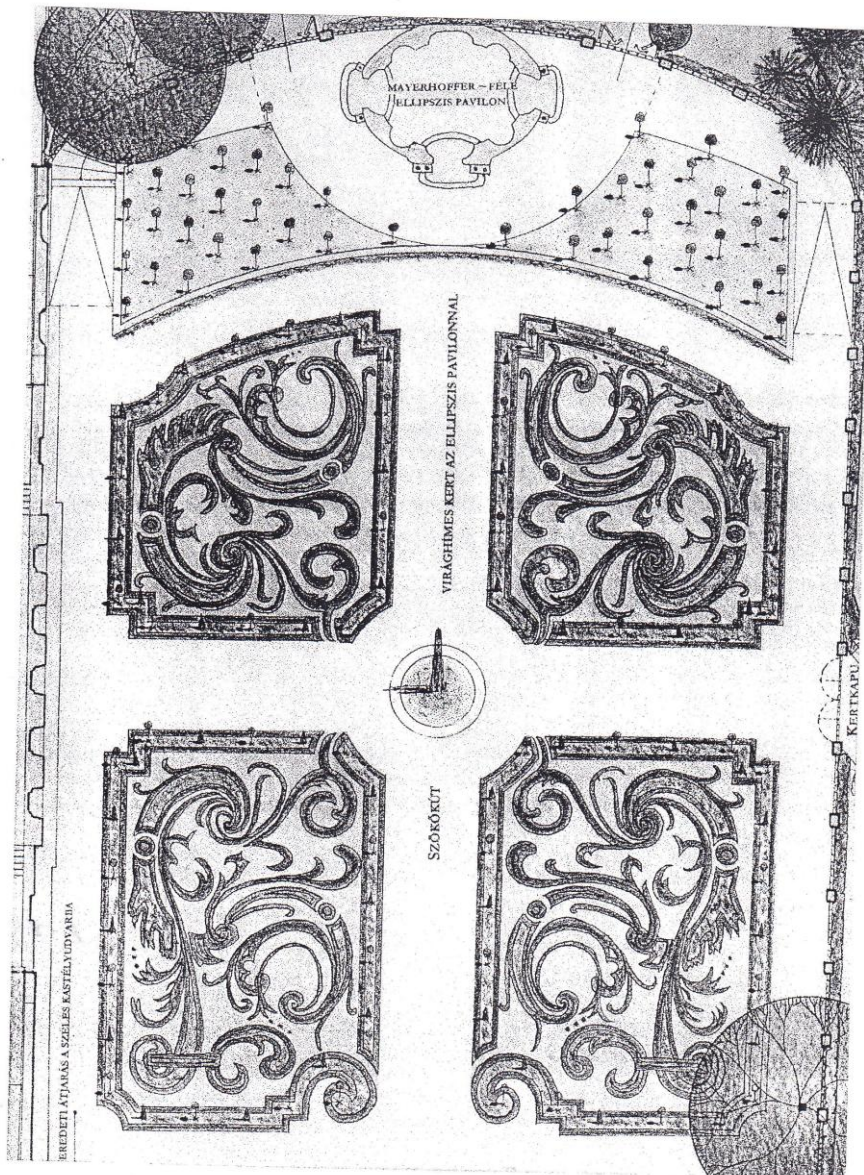
11

A péceli Ráday Kastély alaprajza

Forrás: KELÉNYI GY. (1974). *Kastélyok, kúriák, villák*, Corvina Kiadó, Budapest p.11

A pécsi Ráday Kastély kertjének eredeti állapota
 Forrás: Hajdi Márta

6. sz. melléklet

A Gödöllői Királyi Kastély

Forrás: <http://www.funzine.hu/wp-content/uploads/2010/01/g%C3%B6d%C3%B6ll%C5%91i-kir%C3%A1lyi-kast%C3%A9ly.jpg>

A turai Schossberger Kastély

Forrás: http://tourinform.hu/site/upload/2008/11/2473986047_21a7941a37.jpg

A péceli Ráday Kastély

Forrás: Saját felvétel

A péceli Ráday Kastély díszterme

Forrás: Hajdi Márta

A visegrádi Királyi Palota

Forrás: Saját felvétel

A visegrádi Királyi Palota kóttára

Forrás: Saját felvétel

A Fenyőharaszt Kastélyszálló

Forrás: http://www.foglalj.hu/image_cache/f/0/0/f00893b43d3b3d17a6e7074224291964.jpg

A Savoyai Kastélyszálló

Forrás: http://kastely.ementor.hu/magyarország/pest/rackeve/kastely/2003_04_12_0017_.JPG

A tóalmási Andrássy Kastély

Forrás: <http://static.panoramio.com/photos/large/51600105.jpg>

Irodalomjegyzék

Könyvek

DR. LENGYEL M. (2004). *A turizmus általános elmélete*, Dr. Lengyel Márton és a Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája, Budapest

HUSZ M. (2007). *Hét fejezet a kulturális örökségvédelemről*, PTE FEEK, Pécs

JÁSZBERÉNYI M. (2014). *A kulturális turizmus sokszínűsége*, Nemzeti Közszerződési és Tankönyv Kiadó, Budapest

JUHÁSZ J., SZŐKE I., O. NAGY G., KOVALOVSKY M. (2001). *Magyar Értelmező Kéziszótár*, Akadémiai Kiadó, Budapest

KELÉNYI GY. (1974). *Kastélyok, kúriák, villák*, Corvina Kiadó, Budapest

KOVÁCS F. (2001). In: Kotlery L. (szerk.): *Múltidéző szálláshelyek. Kastélyszállók Magyarországon*, Hotelinfo Kft. (Gál Gábor), Budapest

MICHALKÓ G. (2011). *A turizmus elmélet alapjai*, Akadémiai kiadó, Budapest

PUCZKÓ L. és RÁTZ T. (2011). *Az attrakciótól az élményig. A látogatómenedzsment módszerei*, Akadémia Kiadó, Budapest

VARGA K. (1997). *Grassalkovich- Kastély Gödöllő*, Gödöllői Királyi Kastélymúzeum

VIRÁG ZS. (2000). *Magyar Kastélylexikon. Pest megye kastélyai és kúriái*, Perfect Project, Budapest

Folyóiratok

CSAPÓ J. és MATESZ K. (2007): *A kulturális turizmus jelentősége és szerepe napjaink idegenforgalmában*, In: Földrajz értesítő 2007. LVI. évf. 3-4. füzet, pp. 291-301

FUCSKÓ H. (2015). *Múltmentő vállalkozás*, In: Turizmus Panoráma, 15. évf. 2015. 6. szám, pp.14-15

PRAZNOVSZKY H. (2005). *A kastélyhasznosítás problémái Magyarországon*, In: Turizmus Bulletin IX. évf. 3. szám, pp.49-60

SZIRMAI S. P. (2014). *Olcsó kastély, drága mulatság – a luxuspiac buktatói*, In: Figyelő, 58. évf., 36. szám, pp.40-41

Publikációk, tanulmánykötetek

BERKI M. és DRÁVAVÖLGYI T. (2004). *A kulturális örökség hatása a térségi versenyképességre*. In: Kovács F. (szerk.): II. Magyar Földrajzi Konferencia. Szeged,

2004. szeptember 2–4., SzTE TTK Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék, Szeged, pp. 1-8

DÁVID F. (1984). *Vita a műemlékvédelem elveiről és módszereiről*. In: Országos Műemlékvédelmi Hivatal Évkönyve (1980-1990), X. kiadvány, Budapest, 1996, pp. 13-15 (Elérhetőség: http://library.hungaricana.hu/hu/view/SZAK_KOHI_Evk_10_Orszagos/?pg=16&lay_out=s)

FERENCZY K. (1960). *Kastélyok felhasználása és helyreállítása*. In: Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai I., Magyar Műemlékvédelem 1949-1959, Budapest, 1960, pp.55-75 (Elérhetőség: http://library.hungaricana.hu/hu/view/SZAK_KOHI_Evk_01_1949_59/?pg=60&lay_out=s)

MICHALKÓ G. és RÁTZ T. (2005). *A kulturális turizmus élmény-gazdaságtani szempontjai*. In: Enyedi Gy. és Keresztély K. (szerk.): A magyar városok kulturális gazdasága, MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, pp.123-141

NAGY A. és PETYKÓ Cs. (2008). *Kastélyok megközelíthetőségének és turisztikai célú hasznosításának vizsgálata Borsod-Abaúj-Zemplén megyében*, In: Hamar F. (szerk.): Agora, A BGF KVIFK kulturális – tudományos folyóirata 2008/2, pp. 7-21

PUSZTAI B. (2013). *A turista jóllét forrása – Találkozás az autentikus látnivalóval vagy igazi önmagunkkal*. In: Michalkó G. és Rátz T. (szerk.): Jó(l)lét és turizmus: utazók, termékek és desztinációk a boldogság és a boldogulás kontextusában, Kodolányi János Főiskola MTA CSFK Földrajztudományi Intézet Magyar Földrajzi Társaság Székesfehérvár–Budapest, pp.13

Doktori disszertációk

FÁRÓ K. (2007). *Kulturális örökségek hasznosítása a turizmusban. A Festetics kastély*, szakdolgozat, Pannon Egyetem Nagykanizsai Telephely Gazdaságtudományi Kar, Idegenforgalom és Szálloda Szak, Nagykanizsa

PAP Á. (2014). *Az épített örökség és a helyi identitás kapcsolatának cselekvőközpontú földrajzi vizsgálata budapesti mintaterületeken*, Doktori (PhD) értekezés, Szegedi Tudományegyetem Természettudományi és Informatikai Kar, Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged

Internetes források

DR. CZÉTÉNYI P. és DR. VUKOV K. (2009). *Örökségvédelmi fogalomtár* [on-line], Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Kar, Kerttechnikai és Műszaki Tanszék, Budapest, p.12. Elérhetőség: <https://www.e-epites.hu/527> [olvasva: 2015. november 10.]

[http://fenyoharaszतिकastelyszallo.hu/a-kastelymult](http://fenyoharaszতিকastelyszallo.hu/a-kastelymult) [olvasva: 2015. november 13.]

<http://hu.eletszava.org/a-szolgaacutelat-toumlrteacutenete.html> [olvasva: 2015. november 16.]

<http://hu.eletszava.org/eacutepuumllet-feluacutejiacutetaacutes.html> [olvasva: 2015. november 16.]

http://hvg.hu/itthon/20150602_Maris_megvan_a_Forster_Kozpont_uj_vezetoj [olvasva 2015. november 10.]

<http://kirandulastippek.hu/dunakanyar/visegrad-kiralyi-palota> [2015.október 25.]

<http://palyazatok.org/nemzeti-kastely-es-varprogram-turisztikai-celu-fejleszteseinek-tamogatasa/> [olvasva: 2015. november 18.]

<http://szakmai.itthon.hu/turizmus-magyarorszagon> [olvasva: 2015. november 18.]

<http://visegradmuzeum.hu/palota2/kiralyi-palota-kronologia/> [2015.október 25.]

<http://www.eptort.bme.hu/doc/egyeb/kastely.html> [olvasva: 2015. november 24.]

<http://www.forsterkozpont.hu/muemlekvedelem/muemlekek/678> [olvasva 2015. november 10.]

http://www.gkrte.hu/public/szturkapcs_show.php?id=4087&musts=1 [olvasva: 2015. november 30.]

<http://www.kiralyikastely.hu/tartalom.77.jegyarak> [olvasva: 2015. október 29.]

<http://www.magyarkurir.hu/hirek/60-eves-fennallasat-unnepelte-verocei-migazzi-otthon> [olvasva: 2015. november 16.]

<http://www.panoramablog.eu/media/videk/raday/raday.html> [olvasva: 2015. november 30.]

<http://www.pecelinfo.hu/index.php/hirek/helyi-hirek/96-normal-helyi/7634-atadtak-a-podmaniczky-vigyazo-kastelyt-rakoskereszturon> [olvasva: 2015. november 9.]

<http://www.pecelinfo.hu/index.php/hirek/helyi-hirek/96-normal-helyi/7366-atadtak-a-marvanyistallot> [olvasva: 2015. november 15.]

<http://www.podmaniczkykastely.hu/kastely-bemutatas/podmaniczky-rendezvenykastely> [olvasva: 2015. november 9.]

<http://www.rackeve.hu/turista-vagyok/programok/2013-09-17-13-42-37.html> [olvasva: 2015. november 12.]

http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/visegrad/visegrad_ezer_ev_e_almanach/pages/visegrad_46_05.htm [olvasva: 2015. november 28.]

http://www.tura.hu/pdf/turairlap_200509.pdf;

<http://www.metropol.hu/itthon/cikk/263086> [olvasva: 2015. november 30.]

http://www.turizmusonline.hu/aktualis/cikk/a_palmahaz_is_megujult_a_turai_kastelyban [olvasva: 2015. november 31.]

http://www.turizmusonline.hu/belfold/cikk/keseredes_pest_megyei_kastelytura
[olvasva:2015. november 13.]

<http://www.vg.hu/vallalatok/tobb-tizmilliard-forintbol-ujulnak-meg-a-magyar-varak-456331> [olvasva: 2015. szeptember 3.]

<http://www.vg.hu/vallalatok/turizmus/igy-kuzdenek-a-hazai-kastelyszallok-359428>
[olvasva: 2015. november 18.]

<http://www.wp.kigyk.hu/az-intezmeny-tortenete/> [olvasva: 2015. november 11.]

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A1ssy-kast%C3%A9ly_\(T%C3%B3alm%C3%A1s\)#.C3.89rdekess.C3.A9g](https://hu.wikipedia.org/wiki/Andr%C3%A1ssy-kast%C3%A9ly_(T%C3%B3alm%C3%A1s)#.C3.89rdekess.C3.A9g) [olvasva: 2015. november 16.]

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Podmaniczky-kast%C3%A9ly_\(Verseg-Feny%C5%91haraszt\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Podmaniczky-kast%C3%A9ly_(Verseg-Feny%C5%91haraszt)) [olvasva: 2015. november 11.]

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Teleki%E2%80%93Wattay-kast%C3%A9ly> [olvasva: 2015. november 12.]

LIMEX KFT. szakértői team (2009). *365 nap turizmus Nyugat-Dunántúlon. Nyugat-Dunántúl Turisztikai Régió szezonon túli turizmusfejlesztési programja* [on-line], Szombathely, p.105. Elérhetőség: neta.itthon.hu/download.php?docID=38533 [olvasva: 2015. november 18.]

Turizmus Magyarországon 1990-2002, *Magyarország turisztikai termékei* [on-line] p.3. Elérhetőség: neta.itthon.hu/download.php?docID=164 [olvasva: 2015. október 8.]

<http://lazarus.elte.hu/hun/hunkarta/varme/pes/pest.gif> [olvasva: 2015. szeptember 7.]

<http://www.forsterkozpont.hu/hirek/nemzeti-kastelyprogram/665> [olvasva: 2015. november 9.]

http://tourinform.hu/site/upload/2008/11/2473986047_21a7941a37.jpg [olvasva: 2015. december 7.]

http://kastely.ementor.hu/magyarorszag/pest/rackeve/kastely/2003_04_12_0017.JPG [olvasva: 2015. december 7.]

http://www.foglalj.hu/image_cache/f/0/0/f00893b43d3b3d17a6e7074224291964.jpg
[olvasva: 2015. december 7.]

<http://static.panoramio.com/photos/large/51600105.jpg> [olvasva: 2015. december 7.]

<http://www.funzine.hu/wp-content/uploads/2010/01/g%C3%B6d%C3%B6l%C5%91i-kir%C3%A1lyi-kast%C3%A9ly.jpg> [olvasva: 2015. december 7.]

<http://444.hu/2014/09/23/a-zsido-baroi-kastely-ami-megihlette-a-nacikat-a-szovjeteket-taki-bacsit-angelina-jolie-t-es-egy-indiai-milliomost-is/> [olvasva: 2015. november 30.]

<http://visegradmuzeum.hu/palota2/> [2015. október 25.]

<http://www.vilagorokseg.hu/> [olvasva: 2015. október 31.]

http://hvg.hu/ingatlan/20110813_turai_kastely [olvasva: 2015. november 31.]

https://www.youtube.com/watch?v=TktaAosj_T0 [2015. november 2.]

<http://fotikastelyetterem.hu/rolunk/> [olvasva: 2015. november 11.]

<http://savoyai.hu/> [olvasva: 2015. november 12.]

http://www.pomaz.hu/magyar_koruskastely [2015. november 12.]

<http://koruskastely.hu/> [2015. november 14.]

<http://www.telekikastelyszallo.hu/> [2015. november 14.]

<https://vimeo.com/69156051> [olvasva: 2015. november 16.]

<http://fenyoharaszतिकastelyszallo.hu/> [olvasva: 2015. november 28.]

<http://www.varhotel.hu/index.php> [olvasva: 2015. november 28.]

